

Sara Wacklin

Hundrade minnen från Österbotten. Första delen

Stockholm, K.R. Looströms Bokhandel, 1844

[– Läs mer om verket här](#)

Det avbildade exemplaret tillhör Göteborgs universitetsbibliotek.

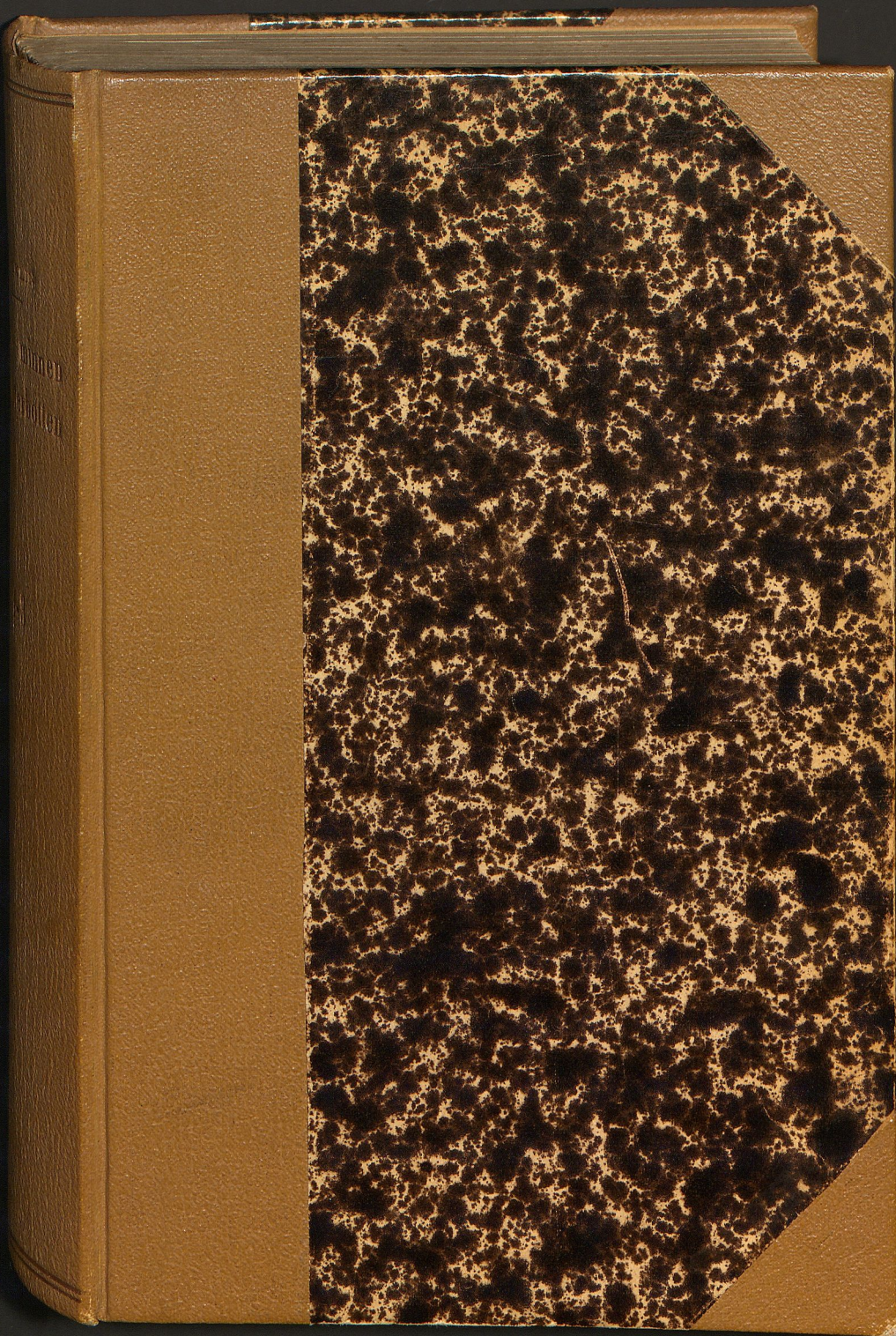
Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Göteborgs universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:

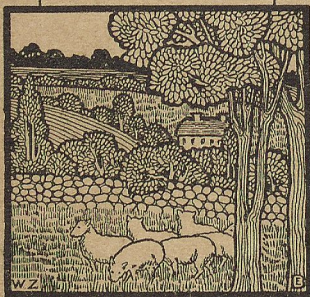
<https://lb.se/författare/WacklinS/titlar/HundradeMinnenI/faksimil?om-boken>

Permanent länk (URN):

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb2240741-faksimil>

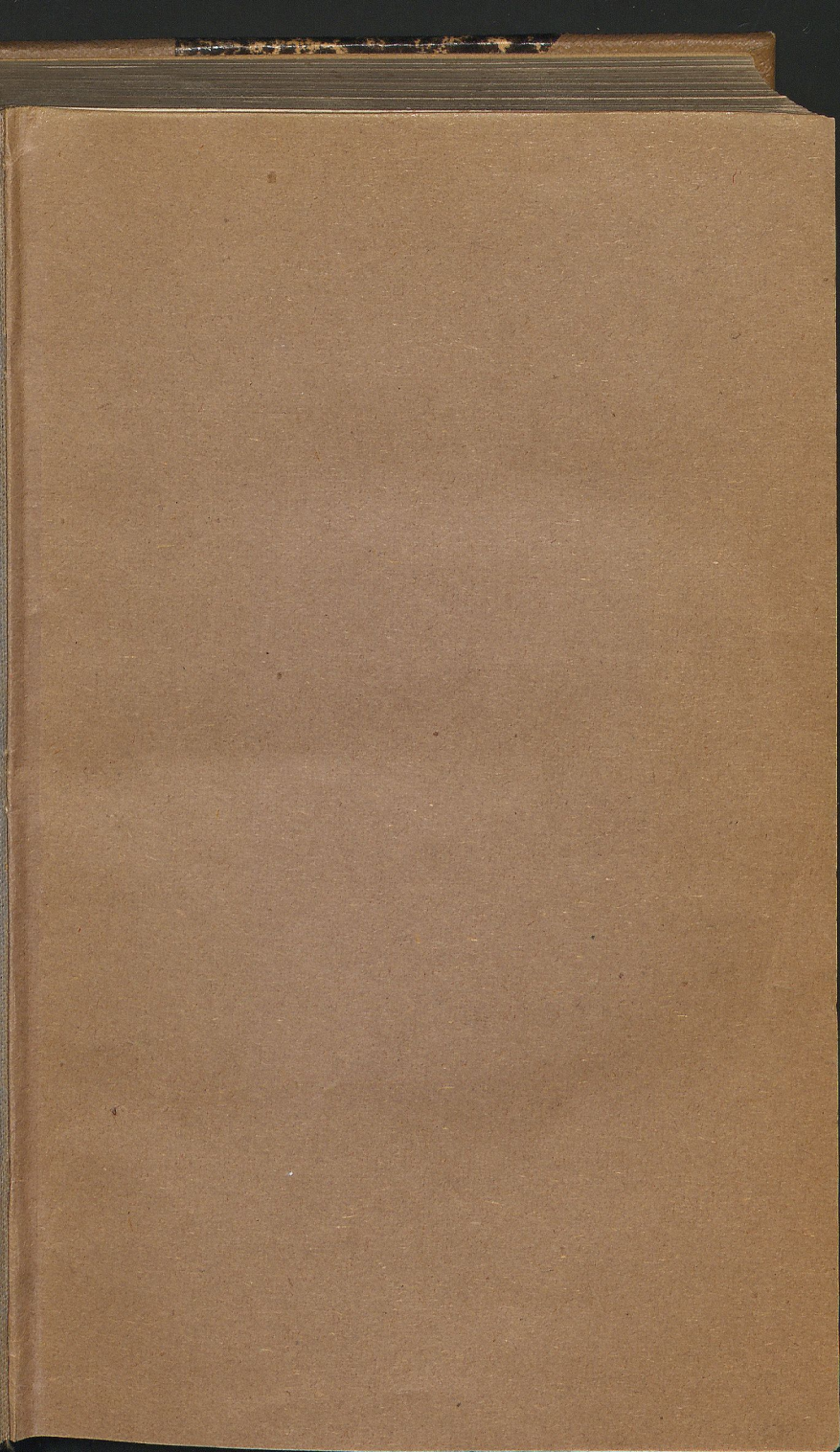

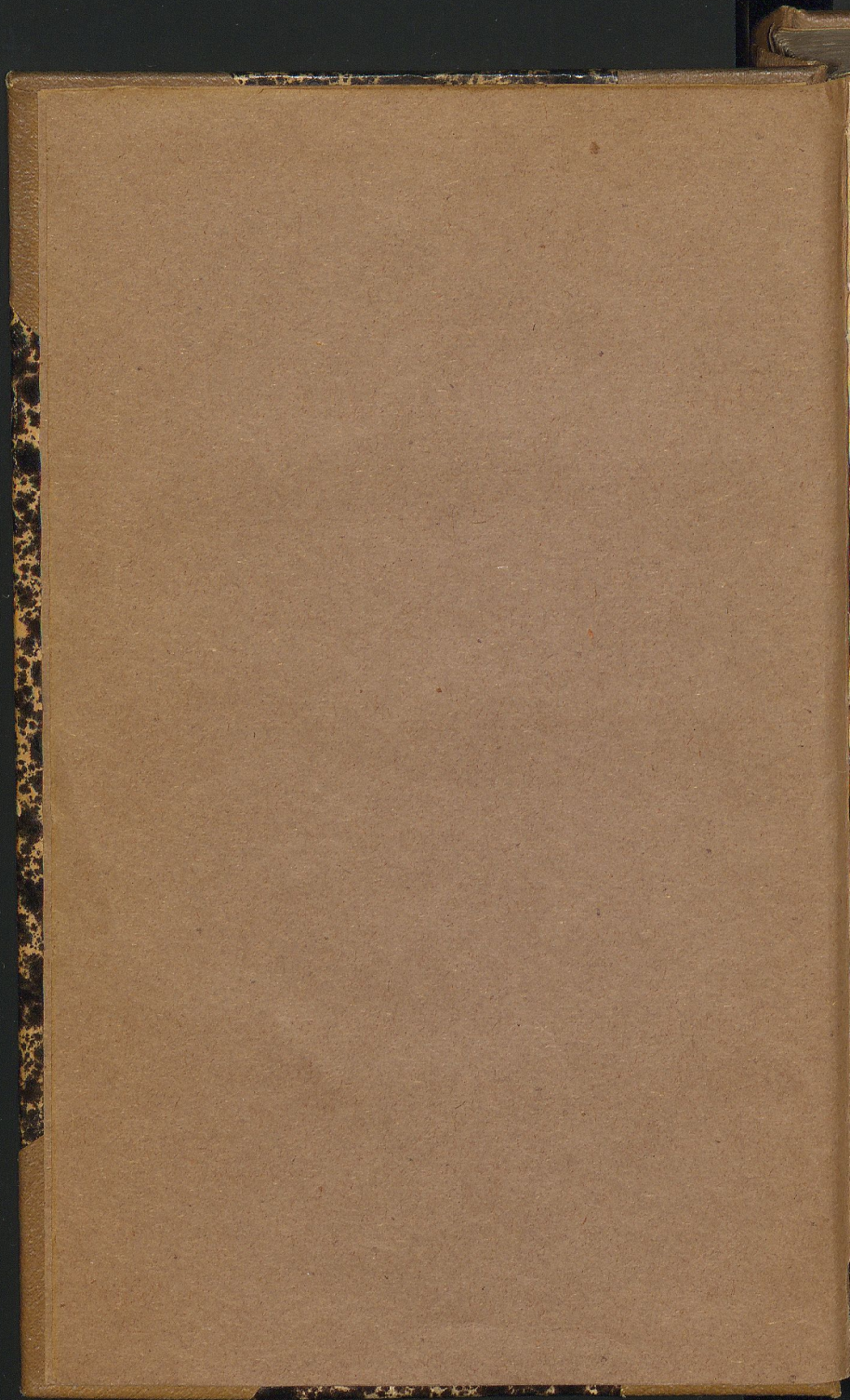
*TRANEMÅLA
SAMLINGEN*

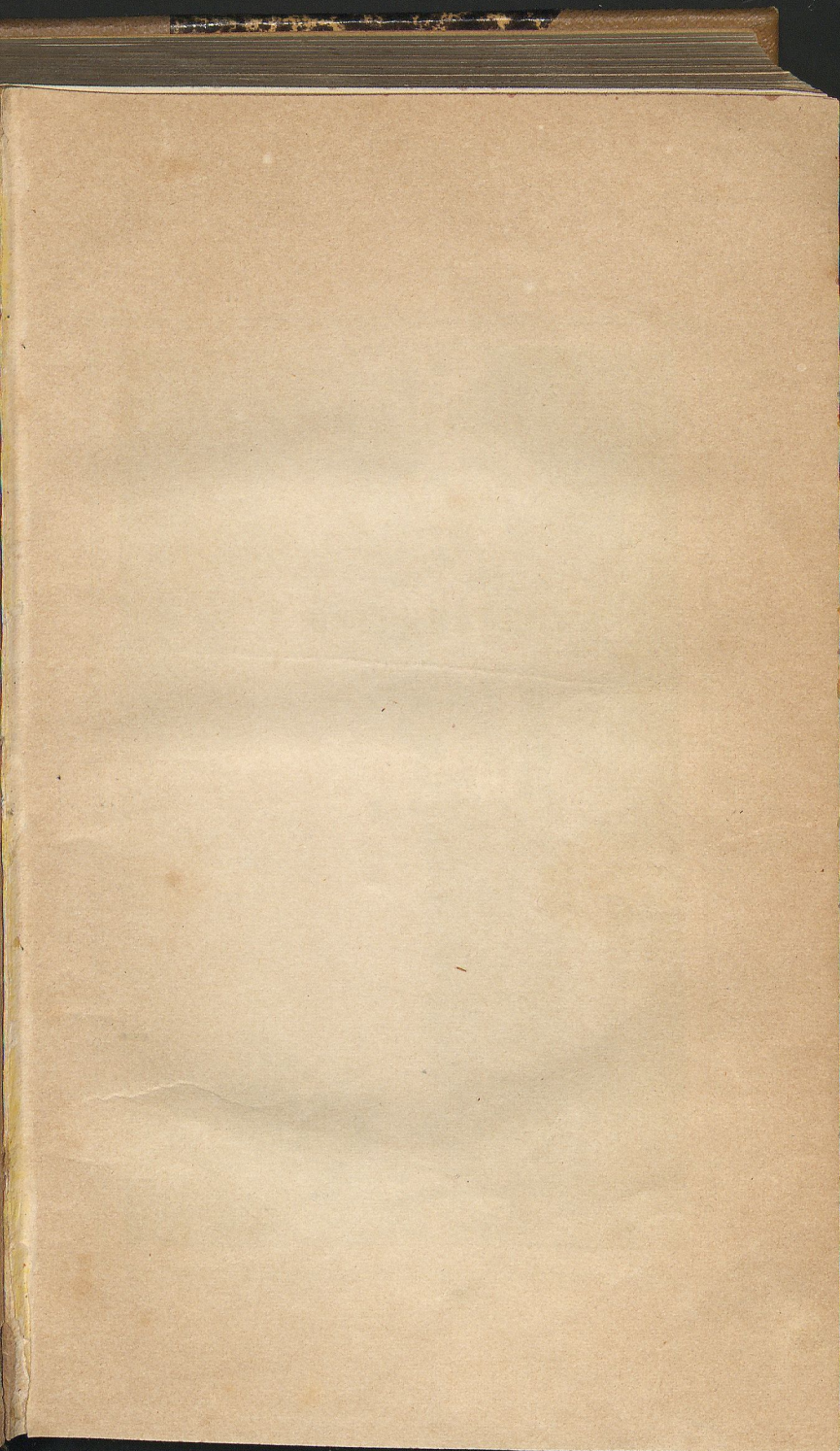

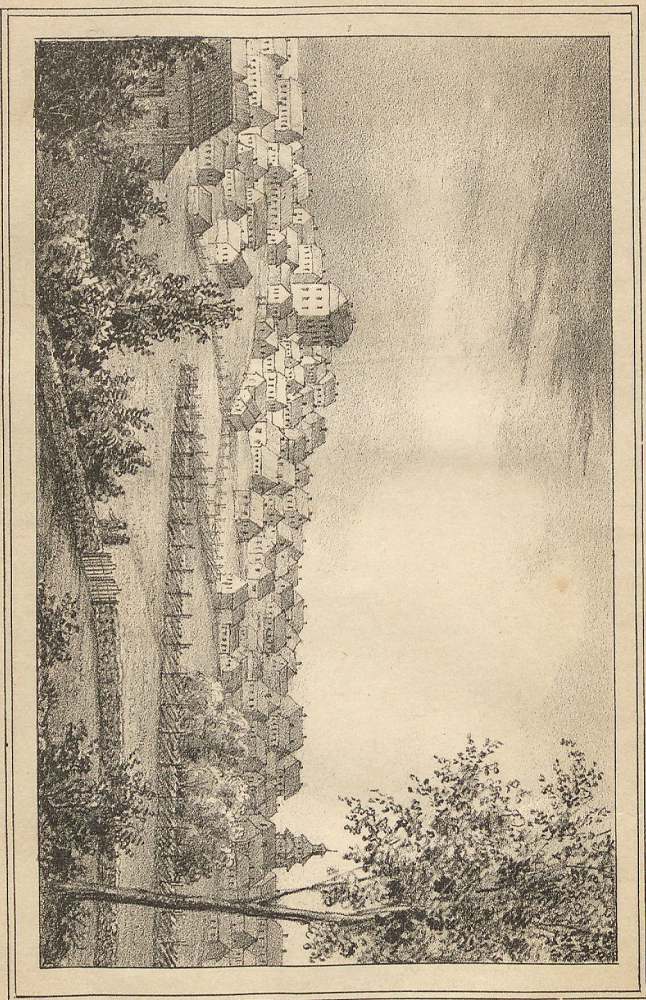
SKÄNKT TILL
GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK
AF
AUGUST RÖHSS

Uleåborg. Sigt från Skerfvet.

Uleåborg.

HUNDRADE MINNEN

FRÅN

ÖSTERBOTTEN.

AF

S. E. W-n.

[S-a. S. Wacklin]

FÖRSTA DELEN.

STOCKHOLM,
K. R. LOOSTRÖMS BOKHANDEL,
1844.

REZDRADE MIZZE

OSTERBOTTEN

1877-78

1878-79

1879-80

1880

FÖRORD.

Författarinnan af dessa "Hundrade Minnen från Österbotten" förutser visserligen, att de skola bedömmas olika af olika läsare. Det är vanligt att läsare först för sig uppgöra huru de fordra att en bok skall vara, och om den icke öfverensstämmer med deras på förhand uppgjorda mening, förkastas den utan vidare omsvep. Man vill icke inse hvad och huru författaren menat. Man vill hafva sina egna föreställningar i boken, men nöjer sig icke med författarens, som likväl har sitt sätt att se och uppfatta, samt eger anspråk att bedömmas efter sin egen art, icke efter läsarens. Så lär det väl gå med dessa "Hundrade Minnen" också. Den ena skall tycka, att författarinnan bort, såsom han väntat, vara mera historisk, bort framställa topografiska och kanske till och med geologiska uppgifter om Österbotten. Den andra skall klaga, att hon icke gifvit nog högtrafvande och ordrika målningar af naturen och lifvet, utan endast dessa enkla bilder, i ordets egentliga bemärkelse "minnen" af hvad hon sjelf upplefvat såsom åskådarinna och åhörarinna, stundom deltagarinna. Hon har imellertid den egenheten att icke göra anspråk på att hafva

åstadkommit mera än hon åsyftat. Hon har nemligen roat sig sjelf med att gifva form åt sina hågkomster, i det hon nedskrifvit dem, och då hon sett de någongång till och med romantiserade berättelserna på papperet, har det fallit henne in, att kanske mången i hennes kära hemtrakter också kunde finna det roligt nog att läsa dem. Medan nu hennes lilla arbete går ut ibland herrar konstdomare och ibland allmänheten, har hon beredt sig ett litet nöje till, och det blir att se huru det emottages. Blir det rättvist bedömdt, såsom ett anspråkslöst arbete af ett fruntimmer, skall det fägnas henne. Sker motsatsen, får hon väl lof att också inregistrera den erfarenheten bland sin lefnads minnen; men hon skall derföre icke anse sig hafva gjort illa, då hon tecknat och utgifvit sina små tafflor öfver det af allmänheten förut föga kända landet och lefnadssättet deruppe i Norden.

Stockholm, Oktober 1844.

S. E. W—n.

SUBSKRIBENTER.

Björneborg.

Carström, C., Enkefru.
 » J., Handlande.
 Björnberg, d:o.
 Hällström, Fänrik.
 v. Fieandt, M. C., Håradshöf-
 dingska.
 v. Schantz, J. M., Fröken.
 Dahlbeck, L. G., Tullförvaltare.
 Ignatius, G., Assessor.
 Sourander, Doktor.
 Göös, W., Öfverste.
 D—, (?) C. Rådman.
 Hellström, M., Handlande.
 Corell, J., d:o.
 Ekbon, E. C., Kapellan.
 Martin, C., Handlande.
 Oldenburg, H. J., Handlande.
 Nordgren, A., d:o.
 Palander, Fr., Provisor.
 Svanström, J., Handlande.
 Björkman & Rosen . . . (?)
 Wikman, P. E., Postmästare.

Borgå.

Runeberg, J. L., Lektor.
 Öhman, J. E., d:o.
 Aspelund, C. E., d:o.
 Hornborg, M., Phil. Mag. Lektor.
 Serlachius, F., i. f. Collega.
 Lagus, R. F., Student.
 Schroeder, A. J., Com. Landtm.
 Kjellman, C. M.
 Taube, Sophie.
 Lagerlöf, C. H.
 Forssell, G.
 v. Essen, C. R., Kapten (Jackarby.)

Brahestad.

Frosterus, M. H., Enkeprostinna.
 Franzén, L. E., Commerceråd:a.

Sovellius, C., Handl. Enka.
 Gottsman, J. F., Assessor.
 Hedmanson, C. N., Handl. 2 ex.
 Ahlqvist, A. C., Handl. Enka.
 Montin, E., d:o d:o.
 Fellman, J., Handlande.
 Sovellius, J., Rådman.
 Frieman, John jor, Handlande.

Christinestad.

Levonius, Aug., 2 ex.

Ekenäs.

Inberg, Hofråd och Ridd.
 Hultman, Ch., Consulinna.
 Gustafsson, H. W., Handlande.
 Stark, E. W., d:o.
 Sorthan, A.

Enköping och Hacksta.

Nauckhoff, J. F., Major.

Fahlun.

Harling, C.
 Jederholm, E., Kamrer.

Fredrikshamn.

Maconi, E., Stabsläkare.
 Åberg, N. W., Lärare vid Ca-
 dettcorpsen.
 Blåfield, Kapten.
 Melart, Löjtnant.
 Gallenius, S., Gymnastiklärare.
 Lilius, Phil. Mag.
 Toll, Löjtnant.
 Nackström, A., Handlande.
 Clajhills, C., Skollärare.
 Hulkovius, Helene Amalie.
 Forssberg, G. A., Stadskassör.

Kreander, Nathalia.
 Pavelin, H. E., Handelsbokhållare.
 Brun, E. A.
 Dykander, Fred., Tullförvaltare.

Gamla Carleby.

Läsesällskapet.
 Stening, C. A., Tullförvaltare.
 Tamelander, W. M. L., Apothekare.
 Ström, Sven.
 Kuntzell, Kommerceråd.

Helsingfors.

Mellin, A., Frih., Geheimeråd.
 Ramsay, Aug., Geheimeråd.
 Hising, C. G., Verkligt Statsråd.
 Forssman, W. d:o.
 Rehlander, O. R., Hofrättsråd.
 v. Kothen, G., Frih., V:kl. Statsråd.
 Lohman, Aug., Statsråd.
 Aminoff, Grefvinna
 Bergenheim, J., Statsråd.
 Hjärne, G.
 Trapp, Carl, Banko-Direktör.
 Sackleen, L., Landshöfding.
 Walleen, Geheimeråd.
 Nordenheim, A. J., Landshöfd.
 Lethin, J., Lagman.
 Teetgren, C., Refer. Sekret.
 Prytz, L. C., Protokolls-Sekret.
 Gripenberg, Achates.
 Jägerhorn, L., Statsråd.
 Ehrenström, H. (?)
 Falck, V., Protokollssekret.
 Späre, N. J., v. Håradshöfding.
 v. Born, C. F., v. d:o.
 Langenskiöld, F., Ph. Mag.
 Etholén, Justus, Kommerceråd.
 v. Rosenkampff, Friherrinna.
 v. Kothen, Mathilde.
 Klinkowström, W., Gen.-Löjtn.
 Edelheim, F.
 af Brunér, F., Prot. Sekret.
 af Brunér, Edv., Mag. Docens.
 Ramsay, A. E., Gen. Major.
 Hjärne, G. A., Frih. och Major.
 Granbom, F., Assessor.
 Ekelund, G. A., Lagman.

Stiernvall, C. E., Refer. Sekret.
 Armfelt, M., Öfverstelöjtn. Grefve.
 Lilliebrunn, C., Öfverstelöjtnant.
 Ursin, Professor.
 Uhlenius, Universitetssekr.
 Schauman, Doktor.
 Nordenheim, Cancelliråd.
 Aminoff, Marie, Fru.
 Furuhjelm, Kapten.
 Mellin, Friherrinna.
 Aminoff, B., kapten.
 Stjernvall, K., Stabskapten.
 v. Schantz, C., Underlöjtn. 2 ex.
 Synnerberg, d:o.
 Gripenwaldt, Fänrik.
 Sundman, Löjtnant.
 Gylling, Auditör.
 Åberg, Translator.
 Melart, Fänrik.
 v. Willebrand, Und.löjtn. Baron.
 Lyra, Kapten.
 Falck, Öfverstelöjtnant.
 Adam, Fänrik.
 v. Essen, Underlöjtnant.
 Appelgren, Fru.
 Julin, W., Mamsell.
 Borgström, Carolina, Fru.
 Nervander, Laura.
 Decker, Therèse, Fru.
 Salingre, Lisette, Fru.
 Nervander, Agathe, Fru.
 Bergman, G., Notarie.
 Taxell, G. W., Handlande.
 Fahlström, A. W., Bokhållare.
 Uschakoff, Alex., d:o.
 Kropp, G., Handelsbokhållare.
 Kernander, G. F., d:o.
 Holmberg, J. M., d:o.
 Lindfors, J. H., Handlande.
 Meyer, Bokhållare.
 Aspelin, J. W., Handlande.
 Silfvius, E. J., d:o.
 Lindroos, J. H., d:o. 2 ex.
 Zetterman, Stabskapten.
 Cavonius, Landskamrer.
 Kähman, F. E.
 Wik, Konduktör.
 Granstedt, d:o.
 Prysing, Quartermästare.
 Höijer, H., Fabrikör.
 Witting, J., Löjtnant.
 Fagerström, G., Fabrikör.

Möller, A., Bagare.
 Sandell, G.
 Wickstedt, Marie, Copyverdi-kap-
 tenska.
 Lindh, Joh., Artist.
 Holm, C., Bagare.
 Källström, L. J., Målare.
 Schulin, M. A., Bagare.
 Udelius, P. D., d.o.
 Sällin, A. R., Vågmästare
 Lilljefors, A., Handlande.
 Ramstedt, C., Smedsmästare.
 Westerlund, A. J., Snickare.
 Ahlberg, J. M., Handlande.
 Granberg, And., d.o.
 Öberg, A. F., d.o.
 Foederley, A., Banko-Direktör.
 Blidberg, W., d.o.
 Florin, A.
 Peron, J.
 Ekholm, R.
 Sjöman, Th.
 Bonsdorff, E. J.
 Byman, G.
 Alfian, B. W., Kommerceråd.
 Edelman, N. H., Ref. Sekret.
 Chydenius, S. M.
 Müller, Bernh.
 Cajander, E. F.
 Lampa, G. S.
 Pacius, Aug.
 Forsén, S. E., Revisor.
 Alopæus, H. G. d.o.
 Polyander, J. M., Cancellist.
 Lagus, Anselm, Copist.
 Rabbe, F. J., Assessor.
 Sundman, C. W., Konsul.
 Oldenburg, J., Ingeniör-Major.
 Hedenström, L., Fabrikant.
 Grahn, C. C., Brukspredikant.
 Laurents, E. L., Svarfvare.
 Laurents, K., Bokbindare.
 Rautell, O., Urfabrikör.
 Staudiger, R., Fabrikör.
 Palmqvist, A., d.o.
 Jerngren, E., Studerande.
 Sjöberg, E., d.o.
 Catani, F., Konditor.
 Silvius, J., Handlande; (genom
 Taxell.)
 Lenz, C. E. d.o.
 Björkell, J. H., Sekreterare.

Dahl, G. A., Handlande.
 Linström, U. G., Urfabrikör.
 Brenner, F., Kapten.
 Törnqvist, A.
 Wittfoht, A., Senats-Kanslist.
 v. Numers, vice Häradshöfding.
 Holmström, B. G., Med. Cand.
 Björkenheim, Mathilde. (Raumo
 och Vuojoki.)
 Wasenius & Co's Bokh. 12 ex.
 Bockström, Handlande 4 ex.

Hernösand.

Franzén, F. M., Biskop.
 Franzén, N.
 Kempe, Fanny.

Jacobstad.

Höckert, J., Kyrkoherde.
 Silfverhjelm, Fredrik, Friherre.
 Malm, Th., Handlande.

Kuopio.

Snellman, Joh. Wilh., Rektor.
 Boije, A., Baron.
 Thilén, G., Fältkamrer.
 Lindfors, B., Doktorinna.
 Lindberg, G.,
 Kellgren, A., Handlande.
 Wennberg, A., Apothekare.
 Schmidt, G. M., Lasar. Läkare.
 Rantén, (?), Kammarråd.
 Bergstedt, C. G., v. Lands-sekr.
 Forstén, Charlotte, Häradshöf-
 dingska.
 Blom, Major.
 Zitting, Kollega.
 Schildt, H.
 Savander, C.

Linköping.

Krook, Hofrätts-rådinna.

Lovisa.

Topelius, Zachris.
 Grundfeldt, Carl.
 Holsti, Rud.
 Nylander, William.

VIII

Alcenius, J. C.
 Lithén, G.
 Emeleus.
 Calamnius, S. V.
 Wendelin, L.
 Clasen, F. L.
 Lagus, Nicolai.
 Häggman, J. J.
 Sundel, V. A.
 Roos, J. W.
 Wasastjerna.
 Hellström, Fred.
 Järnefelt, A.
 Roos, Berndt.
 Cannelin, A.
 Tengström, J. J.
 Levonius, L. L.
 Läsebibliotheket i Lovisa.

S:t Michel.

Boije, Otto, Guvernör.
 Langenskiöld, Häradshöfding.
 Palmgren, J. F., d:o.
 Savander, A. W., Handlande.
 Schlüter, S. E., Major. (S:t Michels Socken.)
 Nordqvist, A. G., Prost.
 Forstén, C., Translator.
 Holmberg, J., Kammarråd.
 Svinhufvud, P. G., Kamrer.
 v. Pfaler, H. J., Prost. (Kangasniemi Socken.)

Norrköping.

Schwerin, F. W.
 Sandberg, A., Fabrikör.
 Swartling, Fru.

Ny Carleby.

Strömberg, Friherre. 2 ex.
 Benzelstjerna, J., Apothekare.
 Haeggström, J., Borgmästare.
 Berger, C., Handlande.
 Frosterus, Abr., Stadsphysicus.
 Lybeck, J. A., Handlande.
 Dyhr, Albert, Handlande.
 Falck, P. J., Kammarsskrifvare.
 2 ex.
 Ekholm, C. E., Handlande.

Hammarin, A., Handlande.
 Synnerberg, C. A., Skeppare.
 Broman, J. H., d:o.
 Aspegren, G. W., Handlande.
 Ekberg, J., Handelsbokhållare.

Nyslott.

Brunow, B., Conrektor.

S:t Petersburg.

Mechelin, H. A., Titulärråd.
 Sirén, C., Pastor.
 Soldan, A. F., Löjtnant.
 Schening, Andr., Past. Adj.
 Zanell, G. F., Pastor.
 Hoffrén, L., Past. Adj.
 Näslindh, M., Handlande.
 Sjögren, A. J., Kollegieråd.
 v. Dahrde, M., Titulärråd.

Stockholm.

Bremer, Fredrika. 2 ex.
 » Fru Charlotte. 2 ex.
 Sandblad, Borgmästarinna. 2 ex.
 Deutsch, E. Notarie.
 Bergman, Oson, J.
 Modin, E., Mamsell.
 Fahlman, Konsul.
 Wallmark, L. J., v. Notarie.
 Borg, Christine, född Ekm
 (Manhem)
 Forsgrén, C. R., Handlande.
 Lefrén, Generallöjtnant.
 Ammilon, Öfverste. (Carlberg.)
 Bohm, G. F., Cancelliråd.
 Åkerman, N. Professor.
 Westlund, C. J.
 Meinander, C. F., Exped. Sekret.
 Starck, T. O., Handl.
 Enblom & Comp., A.
 v. Troil, U. E., Friherinna, född
 Groen.
 Strömfelt, B. M., Grefvinna, född
 v. Troil.
 Aminoff, Emilia, Fröken.
 Ekmarck, L. A., Förste Exp. Sekr.
 Schönmeier, N. M.
 v. Ehrenheim, Löjtn. (Carlberg.)
 Fredenstam, W.

Söderköping.

Spens, C. A., Grefvc. (Engelholm).
v. Saltza, M., Baron. (Mem.)
Schwerin, P. W. (Stegeborg.)

Tavastehus.

Starek, J., Öfverste och Ridd.
Helsingius, C. J., Hofråd o. Ridd.
Nordensvan, G.
Nordensvan, H., Landskamrer.
Tebenkoff, L., Majorska.
Gylling, Inga, Kaptenska.
Sallmén, E. F., Revisor.
Bjugg, G. A., Apothekare.
Rotkirch, A.

Torneå.

Elfving, C. G., Kronofogde.
Junnelius Esen, J., Handlande.
Ticcander, Joh., Häradshöfding.
Bergman, C. J., Handl. Enka.

Uleåborg.

Sundahl, A., Stadsfiskal.
Franzén, F. F.
Granberg, Joh.
Niska, Clas.
Westerlund, Emil.
Snellman G:son, J. W.
Uggla, M. W., Postinspektör.
Barck, C. W., Boktryckare.
Cajanus, N.
Lundberg, C. R.
Wacklin, Fr., Handlande.
Bergström, Joh., d:o.
Ranander, J., d:o.
Nylander, J., d:o.
Thavander, J., d:o.
Thusberg, A. J., d:o.
Candelin, Fredrik, d:o.
Granberg, Ferd.
Galenius, Joh.
Söderman, G.
Kyllmänen, Elise.
Hjertberg, J. G.
Fellman Esen, J.
Antman, L. W.
Fellman, J. A.

Candelin, Leonh.

Grönqvist.

Grönblad, J. J., Lagmanska.

Krook, W., Majorska.

Hamer, N. J. A., Sv. o. N. v.
Consul. 3 ex.

Keckman, Maria Ch., Pastorska.

Ståhle, C. N., Kyrkoherde.

Fogelholm, E. G., Rektor.

Gripenberg, G. L., Bankokom-
missarie och Ridd.

Lagerborg, C., Guvernörnska.

Roundell, C. D., v. Häradshöfd.

Liljeqvist, J. G., Collegie Assess.

Grönlund, G. H., Comm.Landtm.
och Ridd.

Hällström, H., v. Landtmätare.

Söllverarm, P. G., Landskont:st.

Hällström, H. J., Förste Land-
mätare och Ridd.

Söllverarm, C. A., v. Häradsh.

Borg, C. F., Studerande.

Mellin, O. C. V., Läne-Enspän-
nare.

Hanell, C. F., Landskancellist.

Bergbom, G., Kommerceråd.

Clasen, J. F.

Umeå.

Grafström, A. A., Professor och
Kyrkoherde.

Upsala.

Afzelius, Lars, Stud. af W. o.
D. nation.

Ramsay, A. H., Student.

Hamnström, E., d:o.

Tengman, P. G., d:o.

v. Aken, F. F., d:o.

Morén, E., d:o.

Wasa.

Sabelli, J. E., Provicialläkare.

Bergenheim, S., Assessor.

Strömberg, Kapten.

Borgenström, G.

Holmberg, J. G., Hofrättsråd.

Holmberg, Ch., Demoiselle.

Cronstedt, Carl, Landshöfding.

Uggla, Alex., Magasinsförvaltare.
2 ex

Björkelund, P., v. Häradshöfd.
Asp, C. H., Hofrättsråd.
Åkesson, C. E., Hofr. registrator.
Gestrin, C. J.
Alcenius, J. J., Doktor.
Calamnius, C. J., Handlande.
Berger, C. O., v. Landtmätare.
Hallstén, A. G. J., Phil. Mag.
Grenman j:or, H. A., Färgare.
Sjöberg, C. A., Coopv. Styrman.
Kronholm, G. W. d:o.

Wiborg.

Cedercreutz, Hofrätts-assessor.
Lybecker, C. E., Friherre och
Hofrättsassessor.
Fagerström, A. E., Hofrättsråd.
Selin, J. F.
Löfgren, C. Häradshöfding.
Brunow, M.
Mollerus, G. L.
Schröder, A.
Snellman, J.
Lävonius, Th.
Forsman.
Floman, Henrik.
Wärnhjelm, H.
Ekbom, S., Advokatfiskal.

Åbo.

Cronstedt, J.
Aminoff, Alex., Friherre,
v. Troil, S. W., d:o.
Melart, C. F.
Melartin, E. G.
Björkenheim, S.
af Godelin, C.
Wecksell, J., Hattmakare.
Bernstedt, C. F., Smed.
Fock, O. E.
Fahlgren, B. H., Handlande.
Granbohm, Herm., Målare.
Blomgrén, A. G.
Ahlström, H. H.
Holmqvist, J. F., Bagare.
Tennberg, J. F., Körsnär.
Söderstrand, C. G., Målare.
Elmgren, J. W., v. Pastor.

Thomé, Sophie, Fru. 2 ex.
Lilius, Aug., Mag.

Sohlberg, Herm. Fr., Skollärare.
Österblad, Julius, Handelsbokh.
Juselius, J. A., Auktionsdirektör.
Jylén, J. D., Handlande. 2 ex.
Sundberg, C. G., Justitierådman.
Eriksson, A. Th., Fabrikör.
Pinello, N. H., Philos. Doktor.
Collan, C. C. G., Coopv.skeppare.
Tamelander, F. R., Häradshöfd.
Åberg, Gust., Coopv.skeppare.
Halleen, J. F., d:o.
Peron, C. F., Kontrollör.
Kikoni, Lars, Borgmästare.
Jørgensen, Skeppsbyggmästare.
Helander, Carl.
Basilier, L. V.
Säve, Rosa, Fru, född Snellman.
Säve, G. W., Sv. o. N. v. Consul.
Elfving, C. J., Coopv.skeppare.
Richter, Carl Fredr.
Forssell, L. R.
von Hellens.
Tehleman, G. A.
Finkenberg, R. F.
Grönvik, L. C.
Lagermarck, A.
Hilldén, G.
Wahlberg, Cl.
af Heurlin, W., Hofrättsnotarie.
Trapp, E. O., Hofrättsregistrator.
Brummer, C., vice Häradshöfd.
Nystedt, A. L., Kronofogde.
Granfelt, O.
Mesterton, O.
Gylling, W.
Rotkirch, G. F., Hofr.-kancellist.
Hjelmerus, Sophie, Enkefru.
Nasacken, Emilie.
Snellman, A.
Julin, E. 4 ex.
Jammerman, E. A. 2 ex.
Falcken, G. 2 ex.
Åkerman, G. F.
Haartman, A.
Lund, H. A. 2 ex.
Trapp, J. C. 2 ex.
Trapp, J. C., junior.
Lagerblad, Hanna.
Sallmen, E. W., Lagman.
Kingelin, A. W.

Sumelius, Gymnasist. 3 ex.	Rosenström, C. D., Conditor.
Ekman, E. J.	Selenius, J. A., Kypare.
Palmroos, K. A., Handelsbokh.	Voss, Chr. Fr., Handlande från
Wallin, A. F., Handelsbokhäll.	Lybeck. (Adress: C. A. Kinge-
Berg, A. L., d:o.	lin i Åbo.)
Rosendal, G. F.	
Barck, A. A.	<i>Åbo och Pojo Socken.</i>
Hjelt, F. W.	Julin, Chr., Fru.
Kohn, N. D.	Julin, Bergsråd. 2 ex.
Rosendal, Ph. Mag.	Palmberg, Kyrkoherde.
Hobin, G.	Appelgren, B. D.
Ekelund, B. M., Coopv. Kapten.	Bergström, A., Possessionat.
Levison, P. M., Fältkamrer.	Stadius, Pastor.
Pihlström, A., Restauratör.	

Anm. Från några få ställen äro listorna ej insända.

1.

Uleåborg för femtie år sedan.

Redan för femtie år sedan hade Uleåborg så tillväxt, att den icke blott var den betydligaste staden i Österbotten, utan till och med näst hufvudstaden, Åbo, den största i Finland. Folkmängden utgjorde öfver tre tusen, och i förhållande till denna var stadens omkrets, såsom det är vanligt ju högre man kommer upp i norden, särdeles vidsträckt. Äfven stadens handel, hvilken förnämligast bedrefs med skogsprodukter från det norra Finlands omätliga urskogar, var anseelig. Köpmännen egde stora skepp, och många af de handlande hade, såsom sjökapten, förvärfvat dels förmögenhet, dels de kunskaper, som erfordrades för bedrifvandet af deras handel. Uleåborg var en verklig handelsstad, och dess fleste invånare hemtade af sjelfva handeln sin utkomst. Den vidt omfattande sjöfart, som staden dref, dithörde fremmande länders och verldsdelars öfverflöd, som på ett sällsamt sätt afstäck emot det enkla lefnadssättet, de enkla, okonstlade sederna.

För ett par och tjugu år sedan hade en eldsvåda tillintetgjort nästan hela staden, så att dess fordna utseende numera utgör endast ett minne. Den har uppstått föryngrad och förskönad ur sin

aska, men äfven dess fordom har för minnet skönheter, hvilka icke blott äro att söka inomhus, utan också i stadens pittoreska omgifningar.

Skådeplatsen för de flesta af dessa »hundra minnen» prydes af en fors, som i vild skönhet brusar emellan talrika, af buskar och gräs betäckta holmar, af en åldrig slottsruin, midt på en ö i elfven, som omsluter den med sina armar, af åkrar, ängar och skog, samt slutligen af Bottenhafvet, som utanför staden bildar en skärgård, emellan hvars öar reddan utbreder sig, gungande på milda vågor de väldiga skeppen och deras skatter.

Men vi kasta först en blick på sjelfva staden. Den var byggd egentligen på ett näs emellan elfven och Kembeleviken. Den inneslöt åtskilliga höjder; äfvensom några af elfvens holmar voro bebyggda. Genom staden flöt en liten bäck, Juurus-Oja, hvilken faller ut i hafvet. Stadens hus voro af trä, med undantag af tvenne: hofrådet Nyländers hus vid stora Torggatan och ett fähus å handelsman Henrik Wacklins gård. Knappast skulle man kunna uppräknat ett dussin tvåvåningshus, ehuru i allmänhet gårdarne voro rymliga, en och annan utstörd med en så kallad kryddgård, hvarifrån köket förseddes med de grönsaker, som klimatet tillät under den korta sommaren uppkomma.

Der växte dock intet äppelträd, der mognade intet körsbär, der trufdes endast *en* krusbärsbuske, och den bar blott kart: fruktträden utgjordes af rönn och hägg; bland buskväxterna funnos likväl sköna hallon och vinbär. Ehuru vanryktade de högröda rönndrufvorna må vara i söder, såsom beska och saftlösa, hafva dock de stora rika klasarna i norden, helst sedan de blifvit litet frostbitna, en

egen, ganska uppfriskande och angenäm smak. Likaså spisas häggbären, som äfvenledes deruppe erhålla en egen behaglig sötma, med särdeles nöje, och af dem beredes ett utmärkt godt vin. Men icke blott äpplen och päron, utan förnämligast fikon och sydfrukter tillfördes i ymnighet af de vidtkringsfarande skeppen.

Bland stadens flere backar, var den brantaste och högsta »Pökkises backe», derifrån man hade en naturskön utsigt. Närmast under fötterna brusade en fors, en gren af den stora. Midtemot låg Slottsholmen med sin vackra ruin. Öfver densamma såg man Landshöfdingens holme, Raattiholmen och Kuusisaari. Något till venster midtemot den sistnämnda holmen låg Pikisaari eller Beckholmen. Bortom sundet emellan dessa sträckte sig den låga landttungan Hietasaari, ur hvars sand en och annan buske framstack sina qvistar, och der till och med några träd varit nog dristiga att gruppera sig.

Öfver Hietasaari utbreddes sig redde, som nästan aldrig saknade den stolta prydnaden af flera stora fartyg. Ännu längre till venster om Slottsholmen och helt nära densamma lågo de båda Kii-keholmarne, bebyggda med magasiner eller så kallade strandbodas. Bredvid dessa låg Hahtiperä, likaledes bestående af magasiner. Man skulle kunna kalla Hahtiperä en slags förstad, ehuru ingen bodde der bland massorna af varor, som inkommo eller utfördes. Der låg packhuset, en tvåvåningsbyggnad, ehuru af trä, med sin strandbrygga. Emellan Hahtiperä och Pikisaari öppnar sig utsigten öfver Kembeleviken och Salön med dess åldriga kyrka. Längst bort vid horisonten syntes vid klart väder Marjaniemi båk. Till höger hade man utsigten öfver

stora forsen, just der den slutade vid Laxpantan, också en af källorna till stadens välmåga. Synkretsen begränsades på denna sida af skogiga höjder.

Rådhuset, en gul byggnad med blå knutar, försedd med torn, ur och klocka, låg på en höjd. Åt ena sidan sluttade den så kallade Torgbacken, åt den andra sidan Kallises backe. Denna sednare ledde också till elfven. Den var mindre brant än Pokkises backe. Till höger emot Plaattaholmen gick en liten gata, på hvilken några handelsbodas kvarstodo, byggda fordomdags af tyskar, hvilka der idkat sin handel. Dessa bodar voro utmärkta för sitt låga byggnadssätt med deremot svarande låga, breda fönsterluckor. Vid foten af denna backe var en spång anlagd, som ledde till Plaattaholmen. Här tilldrog sig en vinter ett sällsamt äfventyr, som vi på ett annat ställe skola berätta. Skolungdomen plägade vanligen här åka källbacke, en lek som i Uleåborg bär namn af »skurra backe». En vacker fettisdag, då leken gick som bäst, infann sig ibland de skurrande gossarne en jättelik, drucken qvinna. Nog oförvägen att begynna gräl med de yra gossarne, beräknade hon i sin öfverlastning icke backens halhet. Gossarne beslöto att fördrifva den otidiga störserskan och angrepo henne med skarpa salvor af snöbollar. Då hon ville försvara sig, halkade hon omkull och begynte åka utför den hala backen. En så ypperlig tillfällighet kunde naturligtvis ej lemnas obegagnad. Med muntra hurrarop framrusade de tappreste gossarne och störtade sig öfver henne. Man kan lätt föreställa sig med hvilket jubel färden fullföljdes ända ned på isen. Polisens ankomst gjorde slut på ofoget.

På Metelin-mäki stod det nya skolhuset med sin klockställning, en buse för de lata gossarne, men en inbjudande tillflyktsort för de flitiga. Det gamla skolhuset, obrukbart för sin ålder, var försedt med spetsigt spåntak, låga och breda fönster, och beläget snedt emot klockstapeln, der kommersrådet Franzéns hus nu står. Detta skolhus begagnades till gudstjänst, medan den nya stenkyrkan byggdes. Sednare nyttjades det äfven till teatersalong.

Öfver Juurus-Oja, eller den så kallade Stadsbäcken, voro tvenne broar, byggda på stenhvalf, den ena vid Torggatan och den andra på Kyrkgatan. Dessutom ledde tvenne smala spångbroar också öfver bäcken. Vid vårfloden öfversteg den, så väl som elfven, sina bräddar.

Ett tvenne våningar högt fattighus, inrättadt för *pauvres honteux*, prydde Kuparinmäki och höjde tacksamt sin resning emot skyn. Det omgafs af låga kojor.

Af stadens fyra tullar hade blott Limingo tull, som ledde både till Kyrk- och Torggatan, en hög och grann, med bildhuggeri sirad, blåmålad port. Ett kungligt namnheiffer stod der i förgyllning. De öfriga tullarna voro Cajana-tull, Qvarntullen och Sjötullen.

På guldsmeden Collins gård vid Metelin-mäki voro rum, hvartill stockarne blifvit huggna ur en skog på samma ställe, der de timrades och huset uppfördes. Likadana voro på rådman Sinius' gård några rum, der prostgården står för närvarande. I denna byggnad voro på väggarne i en stor sal målade landskapsstycken och bilder, som kännare

påstodo vara af någon stor mästares hand. Midt uti taket var en skön blomsterkrans målad, uppehållen af små bevingade englar. I flera hus voro väggar prydda med målningar och vackra dörrstycken, flera deribland af en utmärkt landskapsmålare, som hette Granberg.

2.

Kyrkan och Messenii graf.

En ny korskyrka, uppförd af gråsten, var den största och vackraste af stadens byggnader. Den hade fått namnet Sophia Magdalena efter drottningen. Denna kyrka skulle kunna kallas skön just för sin fattigdom på prydnader, för det enkla, prålfria, men storartade af dess anblick. Utvändigt var kyrkan rappad och ljusgul, med röd list omkring foten. Spåntaket hade samma färg, och smala pinnstegar, ställda emot takresningen, utgjorde en gymnastik-ställning för stadens ungdom. Genom trenne höghvälfda dubbeldörrar, en i hvardera af korsen, inträdde man i helgedomen. I det sjerde korset stodo chor och altare, det sednare klädt med sammet och sin hvita duk, sin bokställning och dyna, samt två par små och ett par stora armstakar af metall. Öfverst sågs altartaflan, föreställande Frälsaren på korset, målad af en af stadens invånare, handelsmannen och byggmästaren Henrik Wacklin.

Messenii porträtt, med en bok i handen, hängde öfver sakristidörren. Nie malmljuskronor, utom lampetter och stakar, upplyste kyrkan, då sådant fordrades. Den enkla, hvitmålade predikstolens enda prydnader voro ett timglas och en armstake. Dock ströddes från få predikstolar så dyra skatter för jord och himmel, som dem flere utmärkte talare utsådde, hvilka här uppträdt. Al-

drig förgår minnet af de predikningar man hört af den vördnadsvärde prosten Ståhle, kapellanen Rajalin, sedermera prost i Limingo, adjunkten Abraham Mellin, sedermera kapellan i Revolax, derefter kyrkoherde i Thuns pastorat i Sverige, adjunkten Carl Elfving, sedermera kapellan i Uleåborg, för närvarande prost i Lohteo. Midt uti kyrkan voro tvenne bänkar, öfverklädda med rödt kläde, för länets höfdinge och hans familj. Midt emot altaret, öfver stora ingången, stod ett skönt orgelverk, hvitmåladt som det hela. Utanför samma dörr låg Messenii grafsten, under vandrarens fot, till dess en vältänkande medlem af församlingen lyckades att få den flyttad in i kyrkan. Den utgjorde kyrkans märkvärdigaste monument.

En låg stenfot, hvilken skiljde den lilla gröna kyrkogården från gatan, omgaf det majestätliga templet. Öfver de äldre grafvarna växte ymnig malört och hvita prestblommor. En hög, fristående klockstapel stod i ena hörnet, och i den befunnos ett par så välljudande klockor, att man ofta hörde långväga resande beundra deras högtidliga klang.

En rödmålad, mossbelupen fotstock stod såsom en skräck och varnagel, vid kyrkodörren, ehuru till heder för församlingen på årtal ej begagnad.

»Bisättningsgrafven» kallades en vid stora gången till kyrkan i jorden gräfd graf, som var öfvertäckt blott med några lösa bräder. I densamma nedsattes och jordfästades emellanåt något af de mindre bemedlades lik.

Den fattiges kista följdes då i procession, under en sorglig psalmsång, redan på afstånd börjad af presten, klockaren, anförvandter och vänner;

desse sistnämnde kanske talrikare än vid den rikes och mäktiges begrafning.

Folksamlingen vid sådana tillfällen var ofta stor, andakten alfvarlig under Guds fria himmel, och rörande de toner, som ur sorgsna hjertan uppstego till höjden. Ty upprigtiga tårar af saknad blandades här ofta med fröjden öfver den bortgångnes flyttning till en bättre verld, emedan också de mera lyckligt lottade ibland folket i Finland anse döden som en stor välgörning. Ett af sorgen krossadt modershjerta, vid sitt barns likista, qväfver sin smärta och tackar Gud för dess frälsning från jordens sorger. Den finska qvinnan upprepar ofta ett gammalt ordspråk till sin tröst under bekymren eller sorgen: »Joka olis kuolut kolmi yönä, kavonnut kapalo lassab» *)

Såsom ett bihang till berättelsen om kyrkan, anför vi här en biografisk teckning af den lärde Messenius. Den är lånad af en landsmans, G. H. Mellins arbete: »Sveriges store Män».

»Son af en mjölnare bredvid Wadstena, hvilken halshöggs för stämplingar mot fäderneslandet, blef Joh. Messenius intagen i Wadstena skola vid tio års ålder och utmärkte sig för sitt goda hufvud. Sex år derefter blef han af hemliga jesuiter bortförd till institutet i Braunsberg, der han uppfostrades till katolicismens apostel i Sverige. Han genomgick med beröm läroverket, vistades sedermera vid hofven i Danmark och i Krakau, besökte Rom, och blef för några latinska poemer i Prag af kejsaren utnämnd till *poëta cæsareus*. I Danzig,

*) Den som fått dö i sin tredje natt, och försvinna ur sin linda!

der han öppnade en läroanstalt, blef han bekant med Sigismunds kanslers, Arnold Grothusens dotter Lucia, med hvilken han gifte sig, och som utöfvade ett stort inflytande på hans lif och öden. Hon var en egensinnig och häftig qvinna, af Gustaf Adolf kallad: *Messenii mala herba*. Troligen i en jesuitiskt beräknad plan, beslöt Messenius att återvända till Sverige, der de egendomar, som blifvit gifna åt Lucias far, voro konfiskerade och förlänade åt en annan. Lucia reste först, och utverkade skriftlig tillåtelse åt sin man att komma efter. Han lyckades genast att ställa sig in hos konungen och de förnäma genom de skrifter han utgaf. Utnämnd till professor i juridiken i Upsala, förstod han att tillvinna sig ungdomens kärlek genom den fart han gaf åt studierna. Han undervisade åtta timmar om dagen, men hade likväl tid öfrig till en mängd vetenskapliga skrifter. Han råkade likväl, genom sina egenkära anspråk, i strid med sina medbröder, isynnerhet med den nitfulle och lärde Johan Rudbeck. Messenius hade vetat att förskaffa sig en mängd unga adelsmän till elever och egde deras tillgifvenhet, emedan han förnämligast lät dem öfva sig i fäktning, dans och ridning. Då ynglingarne begingo våldsamheter, försvarade han dem i konsistorium, så att universitetsstaden var full af oro och blodiga strider. Vid ett tillfälle blef tvist i konsistorium så het, att Messenius, sedan han utöst de bittraste skymförd, skickade efter sin värja och utmanade Rudbeck. Då Lucia emottog budet och gissade anledningen, skickade hon till Messenianerna, hans anhängare, och förmådde dem att storma till konsistorium. Sjelf inrusade hon till de vördige fäderna och öfveröste dem med

ovett. Det skamliga uppträdet väckte mycken förargelse hos regeringen, och Axel Oxenstjerna reste till Upsala, för att undersöka förhållandet, hvarefter Messenius kallades till föreståndare för riksarkivet i Stockholm och assessor i hofrätten. Men här begynte han snart en ny bana af smädelser och förargelse. Våren 1616 upptäcktes åtskilliga stämpingar för Sigismundska och katolska partiet. Messenius blef öfverbevist om delaktighet deri och om brevexling med de utländska förrädarne. Han blef tilltalad och dömd till döden, men för sina lärda förtjenster förskonad med lifstidsfängelse. På Kajaneborgs slott, som låg i en vild fors i Österbottens ödemarker, blef Messenius grymt misshandlad, äfvensom hans hustru, hvilken nu visade den största trohet och tillgifvenhet för den olycklige mannen. Han fick, ehuru eljest plågad, begagna böcker och skrifdon. Så författade han här en Svensk historia, den första af verkligt värde, som dittills blifvit skrifven. Han yttrade, att Gud ålagt honom det svåra fängelset dels såsom straff för hans synder, dels på det Svea rikets historia en gång skulle blifva skrifven. Det var äran af detta verk, *Scandia Illustrata*, som uppehöll hans mod under en behandling, som icke ens tidens råa seder kunna ursäktas, och som varade i nitton år. Först efter Gustaf Adolfs död flyttades han till Uleåborg, der han åtnjöt bättre underhåll. Han begärde att återfå sin frihet, såsom belöning för sitt arbete, och regeringen sände en person att underrätta sig om dess innehåll; men han dog just under sjelfva skriftvexlingen härom. Då tog Lucia manuskriptet med sig och begaf sig ur riket. Endast med svårighet och efter långa underhandlingar

kunde hon förmås att utlemna det. Det trycktes likväl icke förrän **1700**. Bland Messenii öfriga skrifter, hvilka lära utgöra ett antal af **58**, äro hans dramatiska arbeten isynnerhet bekanta och hafva länge varit lästa och älskade i Sverige.»

3.

Beckholmen eller Pikisaari.

Vi hafva redan, i beskrifningen på utsigten från Pokkises backe, nämnt denna holme och dess belägenhet. På densamma var en sjötull anlagd, dit alla båtar med en ropare tillkallades, i fall de ämnade fara förbi. Sedan de blifvit visiterade och betalt tullafgiften, fingo de fritt passera. Om vintern gick isvägen äfven öfver Pikisaari.

På denna holme var och är ännu stadens skeppsvarf. Årligen gå flere här byggda fartyg af stapeln. Tillfället, då ett sådant just går ifrån den bädd, der det byggdes, är verkligen högtidligt. Så snart arbetarena för tredje gången med sina klubbor kilat fartyget löst ifrån sina förhållningar, begynner detta med en majestätisk rörelse långsamt skrida ur sina gnisslande ställningar. De nu alltför svaga stöden falla till marken brakande för den växande styrka, hvarmed den herrliga kolossen, människohänders mästarverk, under ökad fart, störta i det lugna vattnet. Och detta, läraf uppretadt, så att det vill likna det stormande hafvet, rasar fartyget till mötes, så att fradgande böljor vrakas långt utåt stränderna. Men det furutimrade vidundret stannar snart, liksom i känsla af sin vördighet, helt lugnt i dess upprörda sköte; flaggan som döpes i de brusande böljorna, helsar dem vänligt, och roparen ifrån däckets förkunnar fartygets namn. Då svingas tusende hattar med hurra-

rop i luften, under det alla omgifvande fartyg i högtidsskrud, med svajande flaggor, vinka till deras nya broder ett fröjdefullt: välkommen. Sjelfva de upprörda böljorna tyckas, besinnande sig, snart lugnas, för att vänskapligt och gästfritt hylla den nykomne gästen.

Under allt detta är ej minsta glädjen hos de fattiga qvinnor och barn, hvilka få samla åt sig den såpa man utbredt, för att göra fartygets bana till vattenbrynet lättare och hal.

Äfvenså är arbetarens glädje stor. De hafva lyckligt fulländat hela vinterns arbete, och dessutom begynner nu kalaset, som rederiet alltid består dem; det kallas »lykkäjäiset», och alla som haft besvär för fartyget under byggnadstiden, kunna då efter behag simma i öl och bränvin, ärtsoppa med fläsk m. m. Kalaset räcker ett dygn, för mången en hel vecka, innan de äro fria ifrån ruset på »lykkäjäiset».

På Pikisaari låg ett stort beckbruk, tillhörigt rådmän Wacklin. Äfven voro der uppförda ett antal byggningar, i hvilka arbetsfolket bodde.

4.

Lötan.

Straxt utanför Limingo tullport var en stor gräsbevext plan, som kallades Lötan (på finska: Lyötty), en minnesvärd plats både i lust och ve; ty här exercerades vissa år Cajana kompagni, under millioner tunnor svordomar af befälet, innan det lyckades att få den tröga, oböjliga Cajaniten vig och rörlig efter kommando. Men sedan detta var gjordt, gick allt det öfriga, som hörde till krigstjensten, af sig sjelft. Finska soldaten har så väl rekommenderat sig i alla tider, der det fordrats lugn, styrka, mod och ihärdighet, att det endast var soldatens värsta pers, att lära sig sjelfva exercisen.

Oftast bestod öfverbefälet under det så kallade officersmötet endast af en major B----, en hellefrad herre, men aktad officer; derefter en kapten F., halt och skral, med en rikligen pudrad stångpiska, luggsliten uniformsfrack och öfverflödigg lyx af »tunnor tusan» på tungan; sedan en löjtnant von E—, som lefde blott af sirap och kringlor, sprang undan för fruntimmer, men ej för fienden, var alltid fin, med en så väl pudrad och friserad tupé, att han blott natten emot lördagen vågade intaga sin säng, emedan han alla lördagar omfriserades till söndagen. De öfriga nätterna i veckan sof han, sittande helt rak på en stol, för

att ej rubba sina lockar vid öronen (hvilka voro ovanligt långa), eller den fina frisuren. Detta, som hade bort heta, »att slita ondt i tjensten och strapaschera», rekommenderade dock ej von E — till den minsta utmärkelse. Han lefde alltid ensam på landet, skild ifrån alla bildade människors sällskap. Då honom tillföll ett stort arf, bevekta detta en älskvärd, men medellös officersenka att taga omsorg om den pudrade eremiten, och slutligen, till allmän förvåning, gifta sig med den omvända qvinnohataren. Dock snart återvändande von E — till sitt gamla ungarlslif och ensligheten. Han fortfor likväl att visa sin fru den största uppmärksamhet, i det han ordentligt gjorde visit ett par gånger i månaden hos henne, der hon bodde i grannskapet. Dessa visiter voro ganska korta och skedde alltid i den mest utsökta paryr, med det hvita Gustafvianska klädet om armen. Vid sitt frånfälle lemnade han henne i testamente hela sin betydliga egendom.

Dessutom lockade den första lärkan ut på Lötan hela stadens ungdom. Här slog skolgosarne boll, ofta åtföljda af sina lärare, hvilka deltog i deras lekar.

Barnen, som kommo ifrån läsförhöret, lekte alltid här den så kallade Kingeri-dagen, knäprande på sin kringla, eller annat namnam, gifvet från hemmet, såsom belöning för deras flit. Lötan var det enda ställe, der äfven de unga flickorna hade sitt största sommarnöje. Den unga flickan, som sällan kom ur huset eller undan modersögat, längtade efter våren, för att på Lötan få springa enk lek med sina jemnåriga. Det hände någon gång att hon der också träffade sin älskling, ty de un-

gas enda nöjen voro då för tiden inskränkta till
hvad som står i bondvisan:

»Blott när sommarn stod i blomsterkrans,
Eller Julen bjöd oss hop till dans,
Kunde vi få råkas,
Rodna, le och språkas.
Ingen större fröjd på jorden fanns.»

5.

Bondgossen ifrån Idensalmi.

Den första Wacklin i Uleåborg hette Michael och var yngste sonen till en välmående bonde ifrån Wackola hemman i Idensalmi socken och Pie-lavesi by.

Gossen hade ingen lust för landtmannagöromål. Han sade en vacker dag derföre till sin far, att »han ville blifva herre». Han var en 16 års yngling, rak, lång och smal, hade hög näsa, lifliga, blå ögon, ren panna, och helsans rosor blomstrande på ett gladt ansigte. Emedan han i sjelfva verket var för klen till tungt arbete, beslöt den kloka fadren att icke sätta sig emot hans yttrade önskan, utan låta honom gå till Uleåborg, att försöka sin lycka. Ehuru smärtsamt det var för gubben att skiljas ifrån sin kära kuopus, som kostat modren lifvet, och sedan alltid varit närmast fadershjärtat, aldrig undan ögat, gaf han sitt tillstånd.

Rörd, men stillatigande, uppräknade alltså den gamle hedersmannen sin sons modernearf, i blanka silfverriksdalar, uti en ny näfverkonti, ett slags rensel, som bars på ryggen. Ynglingen var nu klädd i en mjellhvit verkatakki (lifrock af kläde), tätt sittande om det smärta lifvet, med små veck vid sidsömmarna, och vid i fällen. Rocken räckte till smalbenet. Tvenne röda reverer af ullgarnssnoder voro sydda i fasoner öfver sömmarna mot ryggen. Uppslagen voro små, och rocken var kantad kring

halsen och framtill med rödt tyg och röda snoder, samt hopfäst med små silfverknappar, som liknade bjellror. En snöhvít skjortkrage var uppdragen öfver en svart sidenhalsduk med dubbel knut och hängande hörn. Derunder glänste en stor förgylld silfverbriska. Ett bälte af röd etamin var bundet om lifvet, så att ändarna, med frans, hängde på ena sidan. Han hade en schelett (vest) af brokig calmink, kortbyxor af gult sämsk, knutna med röda ylleband och tofsar vid knäna, gråa ullstrumpor, och pjxor med uppvikna näbbar. Röda pavlor af ylleband voro lindade omkring benet, mer än ett halft qvarter högt, med tvenne tofsar i ändarna, som hängde åt yttre sidan af foten; det gula håret flöt i naturliga lockar kring axlarna och var deladt öfver pannan. På hufvudet bar han en liten ljusblå myssylakki af sammet, med svarta sidenband, sydda i kors tvärsöfver, så att mössan härädelades i sex kilar. Ynglingen bar en silfver-»kantasmus» (klockring) på fingret, kalfskinns-kintaat (bälgvantar), fodrade med ullvantar, på händerna.

Så utrustad stod vår unge vandringsman resfärdig framför sin far, med hjertat öfverfullt af olika känslor: af glädje, att se sin enda önskan uppfylld, den att få komma till staden, och af sorg att skiljas ifrån allt hvad honom var kärt på jorden. Med tårfulla ögon följde han den älskade fadrens minsta rörelser; men då tvenne stora tårar beledsagade den gamles »Jumala kansassi», när han slöt den veka gossen för sista gången i sina starka armar, då brast sonens fulla hjerta i en flod af heta tårar. Men ej ett ord, utan endast ett hörbart handslag gaf han till svar på den gamles faderliga förmaningar, och skyndade högt snyftande

på vägen, till fots, åt Uleåborg. Han vågade ej kasta en blick tillbaka åt det kära barndomshemmet, af fruktan att möta den hulda fadersblick, som eljest kanske för alltid hade lockat honom tillbaka.

Men vår unge vandrare tog af åt en bi-väg, ehuru hastigt skymningen begynte tilltaga i den mörka höstaftonen. Snart stod han dock vid kyrkogården. Med bart hufvud nalkades han der sin moders graf och nedföll på knä, med hopknäppta händer, i en tyst och brinnande bön till Gud om välsignelse öfver fadershemmet och sin egen färd okända öden till mötes. Slutligen utbrast han: »Äiti! äiti! koska mailmassa et saanut minua hoitaa, äiti! seuratkohon nyt taivaasta, sinun silmässi minua matkassani!» (Moder, moder! Efter du i verlden ej fick vårda mig, följ från himlen med dina ögon min stig!)

Styrkt af detta besök vid grafven, skyndade ynglingen gladare lifvets uppträden till mötes.

Efter tie dygn ankom han ungdomsfrisk och glad till Uleåborg. Der sökte han genast upp sin fars Majatalo, det vill säga den gård, der gubben på sina handelsfärder till Uleåborg alltid gästade. Kommen väl dit, ingick han i arbetsrummet, för att aflemna sin majakakku och en kalakukko (gåfvor af bröd och fiskkakor, som gifvas såsom gästskänker åt den köpman, som är bondens värd).

Stugan var, såsom den tiden brukades, rymlig, hade tre låga och breda fönster, i tre afdelningar, med träluckor åt gatan, små, som kortlappar, emellan bly lagda glastrutor, tjocka sparrar i taket, hvillimmade väggar och fin sand på golvet, krusad i vågor, och frisk hackad granris omkring

den stora öppna spiseln. Ett högt träskåp, brunmåladt, stod i ena hörnet, med hvita mjölkbunkar uti, ifrån golf till tak. Bredvid stod en stor så med lock och slef, full med sur mjölk. Ett långt hvitskuradt träbord, med en dylik bänk, intog en vägg. Emellan fönstren stod ett stort fällbord af ek. Ett dylikt klädsåp med bildhuggerier stod på fyra runda klot vid en vägg. En väfstol var uppställd midtemot, för husets döttrar. I ett hörn stod ett väggur i foderal, måladt med stora röda rosor på blå botten, och en kucku som titade fram ur en lucka och gol då klockan slog. Några trästolar, ett mat- och ett nyckelsåp och ett halft dussin spinnrockar var för öfrigt allt som der för ögat fanns af möbler.

Matmor satt sjelf främst och spann lin med två döttrar och tre pigor. Gumman hade ett strängt utseende, var klädd i långkoft af hemmaväfdt bredrandigt bomullstyg, bindmössa af gulbottnigt triumphant och spetsstykke, som yngsta dottern Lisa knypplat. De spinnande döttrarna voro lika klädda, men hade tröjor med långa lif och skörten, och deras mössor voro af grönbottnigt rastisilj. En tredje ung flicka stod vid mjölksåpet och tjärnade smör. Helena Paldanius, så hette hon, hade ett hvitt hushållsförkläde för sig, uppvikta ärmar och en gräddperla, ifrån den stänkande kärnan, på sin lilla trubbiga näsa. Hon var blott 14 år, men hade sin hushållsvecka att tura med sina kusiner, emedan hon var slägtinge i huset och egentligen prestdotter från Törnävä.

Jungfru Helenas blick strålade gladt och vänligt emot den vackra bondgossen, då han inträdde. Litet förlägen lade han sina skänker på bordet

sedan bockade han sig flera gånger, i det han strök golfvet med högra foten och håret ifrån ansigtet med venstra handen. Den högra räckte han åt värdinnan först, sedan i ordning åt dottrarna, men Helenas hand skakade han så, att hon måste ropa: »varo kirnuani!» *) till de andras stora nöje, som sedan jemt brydde den stackars Helena.

Alltnog, både vår Michael och hans riksdalrar voro hjertligt välkomna i huset, till handels förkofran. Han blef der en skicklig bokhållare med tiden, och slutligen den från första anblicken älskade Helenas man och sin egen herre, samt stamfader för hela Wacklinska släkten i Österbotten. Sedan han först efter sin gamle faders önskan och på församlingens kallelse emottagit klockaretjensten på sin födelseort, der han lycklig och nöjd bodde till sin faders död, återflyttade han med hustru och sin första son Zachris till Uleåborg, der han 1717 blef postinspektör.

*) Akta min tjärna!

6.

Gamla Farmor.

Gamla Farmor, som hon af hela släkten kallades, var en riktig hedersgumma. Med en uppriktig gammaldags välmening sade hon alltid rent ut sin tanke, krusade ingalunda i orden, ehuru hon neg djupt och tätt, då hon tyckte höfligheten så fordrade.

En vacker sommarafon hade ett par fruar, släkt och vänner, kommit helt oförmodadt på ett kort besök till henne ifrån Brahestad, åtta mil från Uleåborg. Vår värdinna emottog dem vänligt och lät bädda åt dem en säng i samma rum der hennes egen gröna paulun stod.

Gumman fick ej sin vanliga goda sömn den natten för hushållsbekymmer. Hon hade den vanan, att alltid uttala högt sina tankar. Nu satte hon sig upp i sängen och tog sig ett par prisar snus, större än eljest, under det hon höll följande monolog med alltför hörbar stämma: »Hvad skall jag gifva dem till middag i morgon? De komma så oväntade, att man hvarken kunnat hinna slagta eller bereda sig på något vis att taga emot främmande. De tanklösa! De veta nog, att här ej finnes något slagtarbus eller fiskargång mer än hos dem.»

»Söta syster,» utbrast hastigt en af de vakna fruarna, gör ej något besvär för oss.»

»Åh! tig och sof om natten,» afbröt henne värdinnan; »jaha, så göra andra menniskor. »Ligg

inte och lyssna på en matmors hushållsbråk, och dermed — god natt!»

Tystade och reströtta insomnade snart våra resande, vaknade sent och funno sin nu fryntliga värdinna sakta trippande på tå omkring ett rågadt frukostbord i andra rummet. Hon hade redan låtit slagta, baka och steka före solens uppgång. En frukost, sådan den då för tiden brukades, var färdig. Ett fat med rykande vofflor, högt radade, stod midt på bordet. Fyra karotter med graf-, inlagd, rökt och stekt lax stodo i hörnen. En stekt gris, med persilja i mun och öron, låg på fat i ena ändan af bordet; en speckad renstek på den andra, bredvid två sköna filbunkar af det hvitaste trä. Den gula gräddan låg så tjock och läckert bjudande öfver den lent sura mjölken, som liknade sommarhimmels ljusa skyar. Friskt öl skummade i blanka silfverbägare, som svettades för kylan och för dem som behagade smaka häraf.

Gumman log helt förnöjd emot sina inträdande gäster, och tröttnade ej att niga, då hon tackade dem, på det hjertligaste, för deras vänskapsfulla besök. Sedan trugade hon dem att äta af alla rätter, i så stora portioner, att de ej kunde undslippa hennes innerliga välmeneing, innan hon såg att de verkligt begynte må illa af kalaset. Då blef gumman ängslig och tvingade dem att intaga ett stort glas brännvin, försatt med Hjärnes testamente, hennes enda medicin för allt ondt.

Dagen derpå afreste fruarna friska och glada, att både hafva blifvit väl trakterade och sluppit väl ifrån kalaset.

7.

Familjestödet.

En qvalmig sommardag satt landshöfdingen i Uleåborgs län, general Carpelan och skref, i sitt embetsrum på landskansliet, vid ett öppet fönster, utanför hvilket en gammal smal pinnstege var ställd ifrån gatan upp till takröset. Lagman Holmberg egde denna stora byggnad, som låg vid Pokkises backe. Landshöfdingeembetets rum voro belägna i andra våningen.

En Kusamo-bonde af ungefär 50 års ålder, med ett fullt ansigte, väderbiten hy och mager af hårdt arbete, svält och bekymmer, hade kommit till staden. Tjärig, trasig och barfotad, stod den arme, sedan tidigt om morgonen, stilla och tigande, i en förstuguvrå, uti gården midtemot kansliet. Blott några djupa suckar rörde hans qualda hjertas bekymmer, som voro ohörda af människor, då ett barn, hemkommande ifrån skolan, frågade honom »hvad han sökte.»

Den bedröfvade mannen svarade: »Onkos kor-kia Konsistoriumi itte kotona?» *)

Barnet förstod blott det lidande uttrycket i hans ansigte och den glänsande tåren i hans öga, samt skyndade att hemta sin mor. Denna förstod genast, att mannens mening var att få tala med landshöfdingen, eller lemna en böneskrift till ho-

*) Är det höga konsistorium sjelf hemma?

nom på kansliet. Han trodde sig nu vara der, efter den anvisning han fått, men frun underviste honom tydligt, »att han borde gå in genom första porten här midt emot, och sedan upp för den första trappan till venster, så vore han vid målet.»

Med många bugningar och skrapningar med foten, tackade vår beskedliga vandrare för underättelsen, och gick gladare än han kommit ut genom förstuguporten åt gatan.

Han ansåg sig der vara på den anvista gården. Med en lång blick betraktade han den smala stegen, som stod honom helt nära, mätande takresningens höjd, hvilken han ej fann så betydlig, som mångt furuträds, i hvars topp han under sina jagtfärder i skogarna så ofta uppklättrat.

Som han ansåg stegen vara den anvista trappan, på hvilken han skulle uppstiga, tog han uti den med ett par kraftiga tag, men fann den så murken, att han fick bitar af pinnarna i sin hand. Dem besåg han noga, likasom stället der de suttit. Sedan passade han ihop dem, i det han sade: »nuin se on ollut.» *)

Ehuru vägen till kansliet tycktes honom något riskabel, besinnade han sig ej länge. Då han tittade uppåt och i fönstren såg hufvuden (hvilka dock ännu ej blifvit varse vår äfventyrare), tänkte han: »obegagnad kan stegen väl ej stå här, och efter den burit andra menniskor, skall den väl bära mig.»

Han tog sitt plakat i munnen och begynte, klättrande uppför den murkna stegen, sin himmels-

*) Så der har det varit!

färd. En och annan af pinnarna bröts väl under hans hand och fot, men detta minskade ej hans mod att sträfvä uppåt; han höll sig då blott stadigare i kanterna af den svigtande stegen, och fortsatte, envis, lugn och försiktig, som en Finne anstår, sin färd. Jakobs englar voro väl också ensamme de som beskyddade honom, ty i menniskomakt hade det icke stått.

Då vår tunga eqvilibrist lyckades komma så högt, att han var nära fönstret, der generalen satt och skref, så fördjupad i sin arbetsifver, att han ej märkt det oväntade besöket, tog bonden papperen i ena handen och hatten i den andra, och sade med en bedjande röst, i det han räckte sina dokumenter in åt fönstret: »Armollinen Maanherraja korkia Konsistoriumi — —» *)

Mera hann bonden ej tillägga af sitt länge öfverlästa tal, då generalen spratt upp och med hetta och en van kommando-stämman befallede honom »att genäst nedstiga samma väg han kommit.»

Den arma bonden hade så när af förskräckelse i ögonblicket dumpit i backen, ty tvenne pinnar i stegen brusto åter under hans skyndande reträtt. Men han var Finne och envis: med den ena handen höll han sig ännu, ehuru flera famnar från marken, hängande vid stegen, hatten höll han troget i den andra och papperen i munnen, der han sväfvade emellan himmel och jord. Krafterna begynte likväl småningom svika och han hade ej mer styrka att svänga sig kring stegen, för att få fotfäste. Det var isynnerhet den djupa vördnaden, som betog honom hans styrka.

Herrarne i rummen bleknade vid denna vådliga syn, och generalen sjelf förskräckt befallede räddning.

*) Nådige landshöfding och höga konsistorium —

Alla sprungo om hvarandra; men det lyckades en vaktmästare att få ett tåg om den olycklige, innan hans sista styrka öfvergaf honom alldeles. Med lifsfara och tillhjelp af tåget slingrade han sig äntligen åter på kanten af stegen. Generalen sjelf, tillika med de andra, räckte den arme luftvandranden nu en hjälpsam hand, och det lyckades deras förenade bemödanden att få honom in genom fönstret.

Så dum och ängslig vår stackare nu syntes, var dock hans lycka gjord, den enda han önskade och eftersträfvade på jorden. Den ädelt tänkande generalen genomsåg hans böneskrift och papper, och fann deri bevis, att den hederlige mannen i trettie års tid arbetat och underhållit sina fattiga föräldrar och tvenne systrar, den ena krympling, den andra en fattig nybyggares enka, med många barn. Nu hade vår hedersman gått mer än 40 mil till fots, för att söka rättighet åt sin 80 års gamla fader, att ännu utan skatt få bruka ett nybygge, som han upptagit i ödemarken, ty tiden var inne, då kronoutskylder skulle komma att betalas; men hvar skulle penningar dertill tagas af folk, som lefde af barkbröd, vid sitt mödosamma och hårda arbete för ett talrikt hushåll? De egde intet. Hungersdöden eller allmosor hade blifvit de gamles lott, likasom de öfriges, om ej den ädle sonen beslutat att försöka denna utväg för deras räddning. I allmänhet kan man säga, att i Finland ingen så fattig finnes, som ej hellre valde döden än tiggarsstafven, så framt icke religionen pålade dem att tåligt bära sitt öde.

Generalen ej allenast beviljade Kusamobondens begäran; men han tillika med flere samman-

sköto en icke obetydlig summa åt detta familjestöd, som med tacksamma glädjetårar och välsignelser återvände till de sina.

Den murkna stegen, som naturmänniskan i sin enfald tog för trappan till landshöfdingeresidenset, blef sålunda likväl hans och hans anhörigas räddningsstege ur nöden.

8.

Carl Saxa.

Carl Saxa var pastorsadjunkt i staden; utmärkt bildad och trefflig sällskapsman, älskad och värderad både som lärare och vän, var han öfverallt välkommen. I hans lifliga ansigte läste man ett känsligt hjerta. Han hade ett ljust hufvud och en vek karaktär. Han var blåögd, hade brunt hår, blek hy, och hans växt var lång och smärt. Efter någon tids vistande i Uleåborg såg man den treffliga, unga prestens lynne alldeles förändras. Han begynte att sky sällskaper, gick ensam, sorgsen och drömmande omkring, utan nattro. Hela timmar såg man honom stirrande i den brusande forsen, vid den yttersta branten af Pokkises backe, derifrån han dock villigt följde med de vänner, som sökte förströ honom. Men deras bemödanden voro fåfänga: hans själssjukdom tilltog jemt, emedan han icke förmådde besegra en hopplös kärlek till en ung flicka, som förut var förlofvad med en annan, efter sitt hjertas val.

Slutligen blef den olycklige så sinnessvag och rasande, att han måste hållas under bevakning. Men ofta rymde han undan den, och fintligare än mången klok förstod han då smyga sig hvart han ville.

En ljus sommarnatt vaknade den unga fäst-mön, som dåren så hopplöst älskade, deraf, att

hon hörde någon tala till sig. Hvem målar hennes förskräckelse, då hon ser den galne liggande på knä vid hennes säng. Med ett hånskratt ber han henne »vara lugn och åter tillsluta sina ögon, emedan han ej kunde uthärda strålarne af tre solar på en gång» (den uppgående morgonsolen stack in genom fönstret). »Om du sover eller vakar, är du alltid lika skön för mina ögon; om du har legat tie år i grafven, skulle jag igenkänna dig ändå. Du är ju min Frälsares moder, jungfru Maria! Skulle jag ej känna dig?» Han räckte ut sin hand, för att kyssa hennes, då hon blef varse de glimmande beslagen af tvenne pistoler, som framtittade ur hans bröstficka. Af förskräckelse var hon nära att förlora all sansning. Hon hade icke styrka att få fram ett ljud om hjälp, då hon i detsamma hörde röster ifrån gatan, som sökte den förrymde dåren. Men han såg och hörde dem också. I ett nu reste han sig i fullt raseri, och spände upp hanen på pistolerna. Mynningen af den ena riktade han emot de kommande, den andra emot den värnlösa flickan, som i sin dödsångest endast med hopknäppta händer förmådde framskrika: »Herre, anamma min anda!»

Högt gråtande kastade sig nu dåren åter på knä för henne och bortlade vapnen. »Förlåt, förlåt, du heliga!» snyftade han. »Det var icke jag som spände pistolen emot dig! det var hin onde sjelf! Huru skulle jag vilja göra dig ondt! Nej, tusende gånger hellre döden!» Här såg han åter vildt efter pistolerna; men vakten var inkommen och hade redan bemäktigat sig dem. Den arma flickan vågade nu andas, men hon blef så angripen

af förskräckelsen, att hon flera dagar derefter måste hålla sig vid sängen.

Saxa hade först smugit sig in till en af sina vänner och borttagit hans laddade pistoler. Hit kommen, hade han hittat den gömda nyckeln och gått så tyst genom det yttre rummet, att en tjänstflicka, som låg der och sof, ej vaknade förrän vakten också var inne.

Genom sin sinnessjukdom förlorade Saxa sin tjänst; men om några år var han alldeles återställd, och fick då ett sacellani i Hyrynsalmi. Han gifte sig, var lycklig och nöjd. Likväl blef han ånyo anfallen af sin sinnessjukdom och inlöstes då på Kronoby dårhus. Troget följde honom dit hans unga maka, och genom hennes milda, sig sjelf uppoffrande sällskap och den ömma omsorg, han på stället rönte, blef han inom sex år, som der tillbringades, fullkomligt till sina sinnen återställd. Men som han var inskrifven som obotlig, ville man ej lyssna till hans böner om sin frihet. Slutligen rymde han ifrån dårhuset och gick till fots till Åbo. Der framträdde han inför konsistorium, med klagan öfver den orättvisa han erfarit, och återfordrade sin beröfvade frihet. Saxa talte med en redighet, med en kraft, som rörde och förvånade hela konsistorium, så att han återfick sin frihet och straxt derefter sacellaniet i Hyrynsalmi.

Omkring 30 år efter hans olycka i Uleåborg längtade han att träffa slägt och vänner derstädes. Ett sacellani var ledigt der. Han sökte det och kom på förslaget. Med innerlig glädje återsågo vännerna den gode gamle.

Då han om söndagen skulle göra sin profpredikan och uppsteg på predikstolen, blef han

häftigt upprörd af den anblick, som mötte honom. Den stora kyrkan var så öfverfull af menniskor, att många, som ej fingo rum derinne, stodo utanföre. Den gamla läraren igenkände vänner och bekanta, bland dem många af sina fordna skriftebarn, hvilka med tårar i ögonen längtade att få höra sin förre älskade lärares röst. Han läste flera böner sakta, han ville höja sin röst, men förmådde icke. Känslorna talte alltför högt i den gamles varma hjerta. Han föll först i en häftig gråt. Derefter förvirrades hans ögon, ansigtet fick ett förryckt utseende, och snart begynte han, med hög röst och vansinnig glädje, vid namn helsa på vänner och bekanta. »Se bror Keckman!» ropade han, »huru har du mått, sedan du fordom bjöd oss af ditt goda hembryggda öl, ur din stora förgyllda silfverkanna, som stod på fyra klot, med de tolf apostlarna uppå, och en karolin på locket? — Goddag bröder Niska och Wackliner! Huru många tusen tunnor tjära har ni kokat till beck på Pikisaari i år? — Dig, bror Antell, såg jag sist, då du tingtade i Kajana. — Tjenare, bror Öberg! mins du, när Blommen smög den lilla lefvande fisken i din bränvinsflaska? — Jag mins alla mina systrar och bröder, Juliner, Melliner och Colliner, Nylander, Polviander och Ulbrandt och Philosophen Kant! — Mins du bror, derborta, när steken rymde, då Generalens skulle spisa middag hos dig?».

Så pratade han utan sammanhang. En hemsk känsla betog alla åhörarena, och den ena efter den andra lämnade med beklämdt hjerta den vanhelgade gudstjensten, så att slutligen kyrkan blef tom. Då skyndade några af den vansinniges vänner upp

på predikstolen, der de togo honom och ledsagade honom hem.

I Hyrynsalmi återvann hann sitt förnufts bruk och lefde länge efter denna bedröfliga händelse.

9.

Kalmucken.

Handelsman Possenii hundraåriga enka liknade, ehuru hon var den äldsta i hela staden, i mod ingalunda sin mans gamle stamfar Knut Posse, ryktbar genom den Wiborgska smällen. Hon var född i Uleåborg och hette Fagerholm. En förständig och arbetsam qvinna i sitt hus och öm mor för sina barn, är hon märkvärdig för det hon öfverlevat 1714, 1743, 1788 och 1808 års ofred. Under det första af dessa krig hade hon, som barn, med sina föräldrar, med lifsfara flyttat undan till skog och ödemarker. Under det andra var hon redan gift, och kunde med ett spädt barn icke komma undan, ehuru många andra flydde.

Hennes man var bortrest. En rysk general inqvarterades i huset. Hans närvaro skyddade det för plundring m. m., så att hon ej behöfde frukta något våld; dock gjorde den inrotade skräcken ifrån barnaminnets ett annat djupt intryck på henne.

En dag inträdde, emot generalens förbud, i hennes rum en Kalmuck. Mannen hade ett vildt, kopparfärgadt ansigte, platt näsa, och alldeles ingen panna under det svarta, raka och glesa håret, hvars sträfva stripor tycktes med sina spetsar sticka in uti de ett halft qvarter från hvarandra belägna och i djupa hålor rullande ögonen. Från en bred mun, med tjocka läppar, glänste långa hvita tänder. Haka märktes icke mera än panna. Den arma

Kalmucken hade visst icke det ringaste ondt i sinnet, men vid hans anblick blef fru Possenius så uppskrämd, att hon förlorade sansningen och tillika för alltid — sin hörsel.

Af det tredje krigets olyckor, utom hvad sjukdomar härjade, led ej Uleåborg.

Under sista kriget bad den snart hundraåriga gumman till Gud, att få dö innan hon skulle få se staden ännu engång intagen af fienden. Hennes bön blef hördd, ty stilla afsomnade hon dagen förrän det första ryska regimentet intågade, på Andersdagen år 1808. Allt tillgick emedlertid så lugnt och fredligt, enligt konventionen, att gumman icke hade skäl till sin öfverdrifna farhåga.

10.

Den välvises dubbla bröllop.

En af stadens rådmän, borgmästaren Timbom, var en fet och välskapad herre, med stora ljusa ögon, utspända liksom af förvåning öfver allt hvad de sågo, i synnerhet då de i spegeln mötte välvis borgmästaren eget pudrade hufvud och frodiga ansigte och i dess eljest flacka fält upptäckte sin egen lilla mun och näsa.

Dessutom var herr borgmästaren af medelmåttig längd, och var på den breda ryggen försedd med en pudrad väg för stångpiskan, hvilken, ifrån den med tupé och lockar väl friserade peruken, lekte på hans ljusblåa frack.

Fracken var utsirad med stora, förgyllda knappar, och ur dess ficka framstack en mörkblå rutig snusnäsduk.

Knäbyxorna, af samma färg som fracken, pryddes med briljanta silfverspännen. Skorna glänste äfven med en dylik prydnad.

Gråspräckliga silkesstrumpor, en hvitbottnig sidenväst, högt krås och manschetter, stort silfverur med lång ked och berlocker, en grön saffianskaskett på peruken, gula sämskhandskar, och spanskt rör med elfenbensknapp fulländade paryren, då herr borgmästaren sågs ute för att vädra sin fru.

Borgmästarinnan sjelf, som läsaren snart äfven skall få lära känna, var ej att narras med. En hvar förlorade genast hennes gunst, om han djerfdes skriva vice, ej välvis, framför hennes mans titel.

Hon var dessutom i allt sjelfva missnöjet personifieradt, likasom herr Borgmästaren var sjelfva långmodet och fromheten. Båda täflade med hvarandra i lättrogenhet och enfald.

De föremål, jag hade så när sagt kräk, fru borgmästarinnan mest älskade, voro hennes man, hennes höns och hennes hvita katt, som hette »Sockret».

Den sistnämndas ungar egde, emedan naturen nekat borgmästarinnan egna arfvingar, hela hennes moderliga ömhet, och belönade den med idel fröjd, utan kostnad.

Fru borgmästarinnan hade i sin brudstol blifvit ansedd för en skönhet, och förtjente detta namn med sina svarta blixtrande ögon, sin höga romerska näsa, sin bländande hvita hy, sin rosenläpp och rosenkind. Hon var högväxt, rak och smärt om lifvet, hade vackra händer och små fötter.

Den i sin egen tanke förnäma damen var likväl nu besvärad af ålderdomens gråa hår, af öfverflödig fetma och pussiga kinder, af kinkigt lynne och svartsjuka.

En klar dag ledde gumman sin kära hälft in i sin »granna kammare,» (som hon kallade sitt gästrum), i hvilken helgedom dock ingen främmande fick inträda, ehuru gerna hon bød dem att ifrån tröskeln beskåda dess blårosiga tapeter, perlfärgade kanapé och stolar, stoppade och öfverklädda med hvitbottnigt, storrosigt kattun, en byrå af valnöts-träd med grå marmorskifva och blanka beslag, ett rundt thebord, hvita fina gardiner (hemma spunna och väfda) i tre fönster, en stor spegel i förgylld ram öfver byrån. En stor hvitlimmad tegelkakelugn och ett hvitskuradt golf gjorde rummet så ljusst och treffligt, att det gaf ett ljusst återsken

åt värdinnans eljest alltid surmulna ansigte; och med glädje hade man, om man fått tillstånd dertill, inträdt dit ifrån det yttre rummet. Ehuru snyggt och rent, var det sednare belastadt med skräp och fördunkladt af täta gardiner. Utom denna sal, som utgjorde hvardagsrummet, fanns här derjemte endast ett litet rum till, ensamt för frun i huset, och ett kök som till hennes heder lyste af den blankaste koppar.

Men, som vi nyss berättade, en vacker dag fick den välvise borgmästaren den sällsynta äran, att vid sin frus arm inträda i sjelfva granna kammaren. Der ställde hon honom vid sin sida, framför den stora spegeln, och sporde honom med en min, hvarur en ovanlig förnöjelse framstrålade, »om han ej säg, att de ännu voro ett bra vackert par.» Gubben spände sina stora ögon ännu större, för att noga betrakta och öfverväga saken och dess följder. Men, alltid sanningsälskande, vågade han slutligen helt fryntligt fram med ett: »hm, hm, de här'an — ja för 40 år tillbaka.»

»Åh skäms!» utbrast borgmästarinnan, och, med en knyck på nacken, vaggade hon solo ur granna kammaren, der den bestörta borgmästaren lemnades helt ångerfull och villrådlig om den väg han vågade taga för att komma ur sin klämma. Än stirrade han häpen åt dörren, än åt fönstret; tills borgmästarinnans gällt pipande stämma hördes kallande ljuda: »kom derifrån, så att du inte smutsar min granna kammare!»

Då fick gubben hastigt i sin hatt och käpp, skyndade ut och sprang på rådstugan, för att göra sitt maktord gällande i en vigtig sak, der han voterade för den ädla friheten; ty man höll på att vilja inskränka den för stadens fyrfotor, hvilka med

alla sina naturliga fri- och rättigheter hitintills i all sköns oskuld fått vandra gata upp och gata ned, utan klander.

Hemkommen från sitt embetsrum, fick herr borgmästaren ännu uppbära några sparlakanslexor för sitt dåliga skönhetssinne och för sin tilltagande kallsinnighet för fru borgmästarinnans alla behag. Men ifrån den stunden föresatte sig den kärleksömma maken att åter öppna hans ögon och göra honom så kär, han det fordom var i ungdomsåren; ty hon sade sjelfförnöjd »sig vara hittuger när hon ville»; och nu ville hon bevisa det.

Borgmästarinnan kände en slug gumma, som kunde trollda. Noituri-Anna, så hette gumman, bodde väl icke i staden, men infann sig der skoftals för att drifva sitt föga indrägtiga yrke. Hon var en jättelik qvinna, med en förfärligt bred mun, beväpnad med tvenne hvita rader af tänder, hvilka afbeto en spik med samma lätthet, som en ung skönhet en trådsända. Åt henne förtrodde borgmästarinnan sitt hjertas bekymmer. Gamla Anna lyssnade uppmärksamt på sin förnäma kund. Sedan trollqvinnan fyllt ett stort glas med brännvin, under hemligt mummel och signerier noga betraktande dess innehåll, frågade hon borgmästarinnan, »om hennes man ännu var henne lydig i allt.» Då detta bejakades, störtade käringen hastigt hela glasets innehåll i sin strupe, och sade derefter, likasom inspirerad: »då är ingen nöd, bara herrskapet gör allt hvad jag säger.»

Detta löfte gaf den af fröjd darrande borgmästarinnan gerna.

»Då» föreskref trollpackan, »måste frun en afton påkläda sig sin gamla brudskrud, likaså herr

borgmästaren sin brudgumsdrägt, så gå vi i mörkret till bisättningsgravnen, och der skall jag läsa för er: så frun skall få se, att ägtenskapet derefter skall blifva lika lyckligt, som det var efter er första bröllopsdag.»

Borgmästarinnan blef utom sig af glädje, och skyndade hem för att göra sina anstalter.

Hennes förslag mötte likväl denna gång icke ringa svårigheter: många böner till och med tårar måste användas, innan hon kunde förmå den eljest så fromma och lydiga borgmästaren att på nytt stå brudgum; men ändteligen blef han bevekt, sedan hans kära hälft natt och dag pinat honom på alla upptänkliga vis.

Det var en mörk höstafton klockan 11. Borgmästarinnan stod ändtligen helt färdigklädd brud i sin fordna skrud. Hon hade svart dolemang, med fallbolan, flors-agragenter och blåa skor med höga hvita klackar, motvecksrimsa med pjen i kanten kring halsen, bröstlapp med blåa bandrosor, pudrad och friserad tupé tre trappor upp på hufvudet, i toppen en liten krona och krans af grönt vaxpapper, ett perlband om halsen af svarta granater, infattade i silfver, och örhängen af samma slag.

Den gode borgmästaren blef så rörd af sin bruds åldrade behag och genomträngd af fordna lifvna minnen, att han lät förleda sig af dem att påtaga sin gamla gridelina hofrätts-auskultants-uniform med de förgyllda knapparna (nu helt gröna); håret friserades upp och pudrades, stångpiskan knöts om i nacken, värja spändes vid sidan. Der stod nu herr borgmästaren åter i sin brudgums-ståt, till den gamla brudens förtjusning, ehuru med armarna utsträckta likt qvarnvingar, emedan den väl-

födda borgmästaren ej fick rum i den fordna smärta auskultantens frack, så att den, lik en tvångströja, höll hans armar bakåt vända, hvarigenom det var honom omöjligt, med bästa vilja, att omfamna sin sköna. Hennes lyte på klädningen märktes deremot icke framtill, emedan den stod en half aln öppen på ryggen.

Bruden tryckte vigselringen på sin brudgummes venstra lillfinger och den tvåhörniga hatten i hans högra hand.

Nu inkallades Noituri-Anna, som vederböriligen styrkt sitt mod till det högtidliga uppträdet. Hon lät icke betaga sig modet, ehuru den ovanliga dräkten måste förefalla henne särdeles vördnadsvärd. Hon kastade *en* kappa öfver de båda älskande och tillsade, att processionen borde sätta sig i rörelse. Pigan, som knappt visste till sig af häpnad och rädsla, fick befallning att lysa dem med en blindlykta, ehuru det var temligen sträng bläst ute.

Så utrustade, sväfvade nu den välwise och hans brud, kanske för sista gången på kärlekens vingar, helt tyst och varsamt till bisättningsgrafen.

Då de anländt till kyrkogården, ställde hexan de båda älskande på den ena sidan om grafven och trädde sjelf på den andra. Den barfotade trollqvinnans väldiga gestalt och de mörka dragen, endast upplysta af den matta blindlyktans sken, bildade en pittoresk tafla. Blåsten hade ökat till en hvinande storm i den hemiska natten. Hastigt lösryckte en väderil den svarta slarfva, som betäckte hexans gråa hjessa: det glesa, stripiga håret fladdrade kring hennes förvridna anletsdrag, och de vilda ögonen stirrade hotande omkring sig, medan

de snöhvita tänderna framskimrade ur den fradgande munnen. Hon hade knutit ett blårandigt förkläde om halsen, i mening att det skulle föreställa en prestkappa.

Brudgummen och bruden skälfdes af fasa och köld, då hexan svängde en stor knif åt alla väderstreck och riktade dess spets emot brudgummens hjerta. Med en dof stämma hväste hon, i det hon med en befallande åtbörd pekade ned i grafven: »Du är död! Stig ned i din graf!»

Ehuru tvekande, såg sig borgmästaren icke hafva något annat råd, än att lyda. Han klättrade, med pigans tillhjälp, ned i grafven, der han lade sig på en utbredd matta och förblef, med sina utbredda armar, orörlig.

Efter samma hemska tilltal steg också bruden ned och lade sin friserade och pudrade tupé på hans arm.

Nu läste hexan ett slags jordfästning, åtföljd af många vidunderliga signerier. Derefter befallde hon dem med tjutande stämma att stiga upp, för att föryngras.

Pigan måste ånyo hjälpa till, och med stor möda lyckades det att uppresa den förskrämda bruden och den förtörnade brudgummen. I synnerhet förargades borgmästaren, då han vid vigseln, som nu, enligt hexans föreskrift, borde förrättas ånyo, blef varse ett antal objudna bröllopgäster, som stucko fram nyfikna näsor och förvånade gap ur det omgifvande mörkret. Skenet af blindlyktan hade nemligen väckt uppmärksamhet, och åtskilliga stadsboar församlade sig för att åskåda det sällsamma uppträdet.

Borgmästaren kunde omöjligen förmås att stadna qvar, utan drog med häftighet den motsträfviga bruden hem med sig. - Häxan och pigan följde efter.

Den envisa frun, hvars förhoppningar nu, oakadt så många strider och mödor, hotades med tillintetgörelse, ville likväl på intet yllkor försaka dem. Hon gaf sig icke, förrän hexan förrättat den återstående ceremonien hemma.

Men hela detta uppträde af den råaste vidskepelse medförde icke den verkan, som den ömkänsliga borgmästarinnan förväntat sig. Det var som om en sällsam vedergällning drabbat henne; ty hennes man, så narr han eljest ansågs vara, lockade i sitt hus en af stadens skönaste flickor, en adertonårig skönhet, som varit föremål för äfven de mest lysande förnämas hyllning. Den behagsjuka flickan förlorade för honom rykte och dygd, förorsakade att borgmästarinnan blef rubbad till sina sinnen, och föll slutligen sjelf, ett vanryktadt offer för sin lättsinnighet, ett ämne till den djupaste grämlse för en eljest i alla hänseenden aktningvärd släkt, i vansinne.

11.

Stora forsen och Pikkarainen.

Den väldiga Uleå elf, med sin stora fors, utgör ortens förnämsta naturmärkvärdighet. Vi hafva redan nämnt några ord om utsigten öfver densamma.

Ifrån ett ställe, som kallas Kosken-Niska, störtar sig elfven i tvenne grenar förbi en flock af holmar. Niska-fors utgör den ena af dessa grenar. Fordom var dock dess vatten långt mera brusande, innan strömfåran blifvit rensad, genom regeringens omsorg, och på statens bekostnad. Talrika klippor och stenar midt i strömfåran rubbade vattnets jemna lopp och vred strömmen i svåra hvirflar. De djerfva och hårdiga Finnarne visste dock att göra sig bekanta med sjelfva vattenfallets dunkla makter. Ty just igenom Kosken-Niska gick en stor pulsåder för ortens industriela lif. Största delen af den tjära och de skogsprodukter, som utskeppades ifrån Uleåborg, anlände till staden genom den brusande elfven. Så stor var dock svårigheten och faran, att enkom dertill öfvade styrmän fordrades, för att styra ner de lastade båtarna. Desse styrmän, forsfärdernas djerfva hjeltar, voro edsvurne och valde ibland ortens raskaste unga män.

Det var ett intressant skådespel, då man såg de långa, af tunna bräder sammansatta, men likväl tungt lastade båtarna med pilens snabbhet ila igenom den fradgande strömmen, som rasade emot stenarna rundtomkring. Med säkert öga och kraftig

arm stod då båtstyraren i akterstäfven med sin breda styråra, och visste så väl att, när det var af nöden, på sjelfva hårsmånen gifva sin farkost dess rätta kosa ibland skummet och hvirflarna.

Den mest bekanta bland Uleåfallens forsstyrare var bonden Pikkarainen, hvars gård låg vid elfkanten, ungefär en fjerdedels mil ifrån Uleåborg. Mannen var välmående, hade en älskad hustru och en vacker dotter. Pikkaraises Lisu hade både för sin skönhet och sin förmögenhet fått många friare, till och med ibland stadens förnämsta handlande, ehuru hon slutligen valde sin man ur sitt eget slånd. Gubben Pikkarainen sjelf var en lång, smärt och vacker gestalt. Då konung Gustaf Adolf och hans gemål besökte Uleåborg, fick Pikkarainen tillfälle att för dem visa sin skicklighet.

Vid elfkanten, helt nära den mest brusande forsen, hade man upprest en altan, hvars golf betäcktes med blått kläde. De kungliga, med sin svit, begåfvo sig till altanen, för att derifrån betrakta det skådespel, som för dem var tillställtdt.

Ofvanför forsen visade sig Pikkarainen i en fyrbörding (så kallades det största slaget af forsbåtarna). Tvenne bönder sutto vid årorna, men hans egen resliga figur stod i bakstammen. Han var klädd i sin sommar-högtidsdräkt, äkta röd väst med stålknappar, mångbrokig silkeshalsduk och vida, snöhvita skjortärmar. På hatten hade han ett poleradt stålspänne, som blixtrade i solstrålarna. Man såg honom vända förstäfven emot forsen, årorna gåfvo båten en alltmera ökad fart, och hastigt flög den utföre, så att den ofta blef osynlig bland forsens fradgande böljor, och de höga åskådarne endast med häpnad kunde urskilja det blixtrande

spännet af Pikkaraises hatt, der han stolt höjde sitt hufvud öfver de yrande hvirflarna, som han besegrat.

Pikkarainen blef riksdagsman i Norrköping år 1800. Åsynen af Motala-elfvens fall vid denna stad lockade den djerfve forsfararen till ett försök, som väckte allmän beundran. Han byggde nemligen en båt, och i den kungliga familjens, många främlingars och otaliga åskådares närvaro styrde han en vacker dag den lätta farkosten utför Motalafallet.

Då Pikkarainen hemkom från denna riksdag, bar han tvenne silfvermedaljer på bröstet. Då han sedermera var böndernas ombud på landtdagen i Borgå, skänkte honom kejsar Alexander den tredje medaljen, som var af guld och bars om halsen i rött band.

Forsen har, såsom vi redan nämnt, i sednare tider blifvit rensad, så att bönderna, hvilka förut med mycken möda måst staka sina båtar uppför fallet, nu utan svårighet kunna komma fram.

Då landshöfding Stjernscantz, genom hvars omtanke och bemödanden strömmrensningen förnämligast kommit att verkställas, en dag med glädje betraktade några Finnar, som färdades uppföre i sin båt, frågade han dem, om de icke voro bra glada att nu komma så lätt uppföre? En af de trygga Finnarne svarade då helt kallt: »Ompa tästä päästy enenki.» *)

Just i slutet af forsen ligger laxpatan, helt nära Raattiholmen. Der hemtas ortens skönaste produkt, den redan i äldre tider berömda laxen, hvarom det gamla ordspråket säger:

*) »Vi ha ju också förr sluppit upp här».

»Hjelmare gädda, Siljans lake och Uleå lax
Äro bland de bästa fiskar i sjöarna tags.»

Men äfven om vintern erbjöd Uleåelf sköna
eller sällsamma naturskådespel.

Att se forsen skjuta, som det kallas, är imponant för alla; men synnerligt intryk gör denna syn på söderns barn, då händelsen någongång, fört hit dem denna tid.

En af desse, som var stadd i viktiga värf, kom resande till Uleåborg den sista April. Hans första fråga till gästgifvaren, då han körde in på gården, var: »Om det vore honom tillåtet att få ett »Spectacle» som kallades »se stora forsen siuta,» hvarom han hört talas.

Artigt svarade hans värd, «att detta spectacle vore fritt för alla.» Helt förnöjd häröfver, ville den resande veta tiden när han kunde få se det? — Gästgifvaren svarade, »att forsen skulle skjuta den tionde Maj.»

Ehuru pådrifvande den resandes affärer voro, kunde han ej neka sig det nöjet att ifrån den höga Norden, såsom ögonvittne, få beskrifva ett naturunder, oerhördt och osedt i hans hemland. Han beslöt derföre att qvarstanna här i de tio dygnen.

Långsamt framskred väntningstiden för främlingen, på en ort, der ingen angenäm förströelse fanns, i hans smak, eller enligt hans vanor. Men äntligen inföll den efterlängtrade dagen. Tidigt ilade vår resande till sin anvista skådeplats, Pokkises backe. Med lugn nyfikenhet betraktade han en hel timme de vida isfälten omkring sig, hvilka ej mera voro något nytt för honom, som under sitt vistande här haft så god tid att dagligen taga i sigte denna Nordens kalla teater. Han gäspade,

emedan han i dag uppstigit tidigare än vanligt, för att vara på sin vakt. Mera orolig då tiden led, tittade han flitigt på sin klocka: men alltjemt låg isen alfvarlig och trygg i sin bädd, ehuru förmidagen redan var förliden. Hungern dref nu främlingen till sitt kvarter, der han hastigt intog sin middag; och med bevingade steg återvände han till sin post, af fruktan att försumma det så länge väntade »spectacle», emedan han ej var säker om timmen när det skulle begynna; ty gästgifvaren var ej till finnandes, den ende som man sade, »kanske visste detta.»

Troget stod vår resande på sin plats i flera timmar under fäfäng väntan. Slutligen brast honom tålmodet. Han begynte stampa med fötterna och bultade häftigt med sin käpp i den frusna marken: men den obevekliga ismassan rördes ej, bröts ej, och smälte ej; den var mera hård än hjertat på en öfver sin konst inbilsk artist, som låter publiken förgäfvos bullra, väntande att få fägna honom med sitt bifall. Artisten bevekes dock slutligen, af hot, om ej annat hjälper; men här låg den kalla isen lika medvetlös som fast, likasom ingen hade påskyndat dess gång.

Då skymningen inbröt, tröttnade vår resande att längre vänta. I vredesmod rusade han till sitt kvarter, sökte upp gästgifvaren, och förebrädde honom med hetta hans osanning. Höfligt urskuldade sig gästgifvaren blott dermed, (då han ej hittade på bättre ursäkt för sitt gyckel): »Att man aldrig bör sätta tro till något, som säges den första eller den sista April.»

Förargad begärde främlingen hästar och fortsatte sin resa samma natt.

Dagen derefter uppstod en stark bläst, som sönderbröt isfalten, skakade och satte dem i rörelse. Högre än vanligt hördes forsens brusande, hvilket genast framkallade hundradetals menniskor att åskåda det af vår bortresta främling så länge efterlängtade »spectacle». Vattnet svälde och steg så högt, att magasinerna vid stränderna upplyftades, flyttades eller kullstjelpades af de påträngande isstyckena, hvilka i stora massor samlades, sedan de med pilens hastighet kommit nedför den nu öfver sina bräddar svällda och dubbelt rasande forsens. Vördnadsbjudande var åsynen af de kolossala isblock, hvilka nu reste sig emot hvarandra, på afstånd liknande flottor af seglande fartyg.

Ofta medförde dessa stora isstycken hvad de på sin framfart träffat eller lösrifvit ifrån stränderna. Ibland annat sågs en gång en qvarn komma seglande på ett isstycke. Båtar, tunnor, stockar och stenar följde oftast med.

Vid stränderna roade sig pojkar med att hoppa på de flytande isbitarna; men försigtigt måste de göra sin reträtt, innan det blef för sent.

En färgares stamphus med färgeriet kom i fara vid isgången och var nära att bortföras af floden och af den påträngande isstockningen, då någon frågade egaren, som helt fryntligt betraktade faran: »om han ej vore rädd, att hans stamp förstördes vid öfversvämningen eller krossades af isen.» »Åh! deraf sker mig ingen skada», svarade egaren, »ty hela huset är så högt brandförsäkradt.»

Ända ifrån Ämmäfallet begynna de tillväxande ismassorna sitt tåg, nedför alla forsar i Uleå elf, pådrifvande islossningen öfverallt, der de framstryka i ohejdad fart, tills de störtat utför Niska

fors, och försvinna bland Bottenhafvets böljor. Men då det händer, under stränga vintrar, att isen på hafvet är så stark, att den ej vill ge vika för de påträngande gästerna, skockas dessa i massa vid forsens mynning. Elfven, häraf dämpad i sitt utfall, gör öfversvämningen åt staden högst fruktansvärd och farlig; men då de hotande isblocken hunnit samla sin styrka och med förenade krafter skjuta emot isfältet, måste detta vika, och gifva fri passage åt den så kraftfullt och majestätiskt framträngande fienden, hvilken dock snart tillintetgjord fredligt och sakta hopsmälter med hafvets stilla vågor; och vänligt förenade, försvinna de sedan tillsammans i Oceanens omätliga sköte.

Ofvanför fallet, vid Erkola, gick äfven om vintern en väg öfver elfven. Då här, i anledning af strömdraget, icke fanns någon is, bildades vägen förmedelst en så kallad »tilja.» Den gjordes på det sätt, att bönderna längsefter elfven, der isen låg fast, uthöggo ett långt isstycke, beräknadt efter elfvens bredd. Sedan detta blifvit arbetadt flott, läto de strömmen långsamt föra det med sig, och vände det så, att den ena ändan fästades vid den ena stranden, medan den andra svängdes af strömmen till den mötsatta stranden. Vid sträng köld fryser tiljan alltmera fast vid båda strandisarna, så att den till slut kan passeras med hästar och lass.

På sådant sätt bygges hvarje vinter en ny bro öfver den breda elfven, och hvarje vår är just tiljan, när den lossnar, förebudet till stora forsens skjutning.

12.

Den sällsamma källåkningen.

Bland sällsamma händelser, som egt rum vid eller rättare uti forsen, väckte följande icke litet uppseende. Det förtjenar väl att förvaras åt efterverlden, såsom ett äkta nordiskt vinteräfventyr, hvilket i en mera befolkad trakt torde hafva förvärfvat odödlighet åt den som genomgått det. För den finske hjälten i äfventyret tyckes det hafva haft föga vigt och betydelse.

En gammal sjöman, som hette Anders Hägg, lång och starkt byggd karl, klädd i sin utnötta fris-kavaj och sjömanshatt, kom en sträng vinterdag till Kallises backe, der han skulle fara utföre. Gubben drog efter sig en kälke fullastad med tegel. Då han kom till backen, satte han sig, för mera beqvämlighets skull, på lasset, för att åka utför densamma. Men han kunde icke från sin höjd rätt styra kälken. Med ilande fart, ökad i branten af det tunga lasset, tog kälken sin rigtning långsefter en orätt väg, den närboende färgare begagnade för sina varor, till en för dem upphuggen stor vak. Helt trygg och med stadig blick tycktes dock den härdade sjömannen under sin snabba färd beskåda vaken och den säkra dödsfaran framför sig, utan att gifva ett nödrop eller begära hjälp af de menniskor, som, ej långt derifrån, vid annan en vak stodo med öppna munnar, helt förvånade öfver att se gamla Häggen «skurra backe» och, med en

skicklig styrmans alfvar under stormen, fara rakt emot den stora öppna vaken. Det var endast en handvändning han var synlig, innan han, som en blix, med lass och kälke försvann under isen, i den brusande forsen.

Vid denna oförmodade syn fingo åskådarne hastigt ljud. Kåringarna, som voro ute för att skölja kläder, sprungo skrikande om hvarandra, och snart samlades en hop menniskor omkring den stora vaken; men man såg ej ett tecken efter den olycklige, som här försvunnit midt för deras ögon, lik en synvilla.

Redskap skaffades att uppfånga den drunknade, sedan man huggit hål på flera ställen i den ett par alnar tjocka isen: — men förgäfves. Ej en gång den tunga kälken kunde igenfås ur den starka forsen, som dånade hemskt under ishvalvet.

Sedan man förgäfves arbetat ett par timmar och uppgifvit allt hopp om räddning, beredde sig arbetarne att lemna isen. Då hördes helt oväntadt ett rop, och ett menniskohufvud framstack ur en annan mindre vak, omkring hundra famnar ofvanför de ställen som man undersökt. »Hållah!» skrek Häggen: »hjelp upp mig från detta förbannade trånghål!» Vaken var nemligen så liten, att han ej kunde komma upp, förr än öppningen med yxor vidgades. Men slutligen reste sig Häggen upp på isen, rätande sin långa rygg och sade: »Fördömt krokig man måste promenera dernere!»

Helt lugn, ehuru genomvåt, drog han derefter på repet af sin kälke, i det han fortfor: »Upp med dig, kamrat! Dig lemnar jag ej i sticket! Du har också inte vräkt öfver bord det minsta af lasten, i vår sjönöd.»

Häggen drog sjelf sin tunga kälke till närmaste gård, der han gästvanligt emottogs, infördes i ett varmt rum och trakterades med sin älsklingsdryck, ett par koppar kaffepunsch. Sedan berättade gubben sitt äfventyr, hvilket han likväl ingalunda fann så märkvärdigt, som hans förvånade åhörare.

»Ja, jag tyckte nu så,» sade gubben, när han meddelade sin resebeskrifning, »jag tyckte nu så, att det kunde vara lika godt att skurra utför Kallises backe, som att draga den tunga kälken. Och se derföre satte jag kurs utföre. Men kälken fick för mycken fart in, så att han icke mera lydde styre, utan tog rasande kurs. Nog såg jag hvart det bar och hvar den ville hamna, men jag begrep också att hvarken dugde här att skrika eller pipa. »Får gå!» tänkte jag. »Jag skall väl försöka den resan också. Får se om jag nu kommer igen! Men så lätt skall Kallinen ändå inte rå på mig! I detsamma plumsade jag ned i vaken med mitt lass. Den här fördömda kölden är ändå till något nyttig, ty vattnet är så intorkadt af den stränga vintern, att der är just som ett hvalf under isen. Forsen var så låg, att den knappt gick öfver mina stöflor. Men fast isen stod som ett källarhvalf öfver mitt hufvud, var det likväl förbannadt lågt. Jag måste gå krokig der och staka emot forsen och de hala stenarna. Ibland höll jag på att slinta, men då måste jag med alla fyra hjälpa mig fram åt det lugnaste vattnet. Inte ville jag heller släppa kälken, som följde med mig helt stadigt på sina medar. Det värsta var med rätt kurs dernere. Det var just icke mörkt, men man kunde icke hålla utkik vidt ut omkring sig. Jag hade ingen annan

kompass än i hufvudet, och den visade mig miste, ty jag skulle väl egentligen haft närmare till Buchtska vaken, än till den Ullbrandtska. Men jag har gjort en lov, kan man tänka. Visst hörde jag rop och stoj på isen, och nog ropade jag också an, men ingen ropare kan väl höras öfver forsen der-nere. Jag gick, så godt jag kunde styra kursen, och rätt har jag ändå styrt, det kan man finna, fast jag den gången gick som käringen emot strömmen.»

Sedan gubben spisat, tagit sig en middagslur på maten, och fått sina kläder torra, tackade han dem som gjort sig besvär för hans skull, tog afsked, och drog hem sin lastade kälke, stolt och glad, att ingen enda tegelsten gått förlorad. Besynnerligt nog, lade han sjelf så liten vikt på äfventyret, att han till och med glömde att för sin hustru och sina barn tala om det. Men aldrig roade det gubben Hägg mer att skurra backe.

13.

Tre Fruars färd.

En vacker sommardag hade tre af stadens finaste fruar beslutit att fara till Lanila för att besöka syster Polviander, gamla häradshöfdingens fru. De voro utstofferade i sina bästa triumphantdolemaner och uppsatta mössor af det vackraste flor och de raraste blonder, visitkappor och käpp-parasoller.

Vid Erkola hemman skulle de fara öfver elfven till det på motsatta stranden belägna häradshöfdinge-bostället. Men vid Erkola fanns endast en enda båt till hand, och den var en liten stakare. Folket var också ute på sitt arbete, med undantag af en liten flicka, som var lemnad hemma, att vårda sina tre ännu mindre syskon. Hon var likväl så beskedlig att lofva ro fruarna öfver elfven, det hon sade sig ofta göra med främmande som besökte Lanila.

Helt glada och modfulla satte sig fruarna i båten, på tre bräder, som lades tvärsöfver den. Den lilla flickan sköt ut farkosten, fattade årorna och begynte ro; men strömmen var nu starkare än vanligt, emedan vattnet stigit.

Den lilla rodde och rodde af alla krafter. Fruarna snusade och pratade och blefvo alldeles icke varse någon fara, innan strömmen, starkare än deras lilla rodderska, blifvit henne öfvermäktig, och farkosten, vriden på tvären, närmade sig Kåsken-

Niska fall. På en gång, då de omgäfvos af det tilltagande bruset, blefvo de trenne fruarna varse sin fara och begynte att med full hals skrika och ropa om hjälp. Den lilla flickan, icke mindre förskräckt än de, släppte i ångsten årorna och hjälpte dem att skrika.

Men faran växte för hvarje ögonblick. En af fruarna aftog sin uppsatta mössa och svängde den såsom en nödflagg, vinkande åt det i hast från fältet tillströmmande folk, som sprang på begge sidor om elfven. Alla ville visserligen hjälpa; men ingen båt fanns till hands, så att de rädlösa lupo om hvarandra, under det farkosten ryckte de olyckliga allt närmare in på det fruktansvärda fallet. De uppgåfvo nu allt hopp, och intet årtag förmådde de i dödsångsten att göra till sin frälsning. De endast skreko.

Slutligen, just i kanten af forsen, dånade en af fruarna. Båten stötte i detsamma emot en sten, och då fick en annan af fruarna en knuff, så att hon tog öfverballans och föll ur farkosten. Till allas förvåning höllo hennes stofkjortlar henne dock uppe på vattnet. Ehuru strömmen drog henne vid dolemanens långa släp nedåt, gaf nöden henne styrka, så att hon helt hastigt lyckades klättra upp på stenen, mot hvilken hon törnat. Der satt hon nu lik en vingskjuten tärna i stormväder, rätt be-
dröflig att påse, ehuru numera ingen fara var för lifvet; men uppsattmössan for förlorad nedför Kosken-Niska och försvann i stora forsens skum.

Lyckligast af de återstående var hon, som låg medvetslös om faran på bottnen af den alltjemt ohejdade farkosten. Den lilla flickan och den tredje frun föllo på sina knän, der båten syntes ila med

dem ned i djupets afgrunder. De öfverlemnade sig åt sitt oundvikliga öde.

Men vid stöten, som båten fick emot stenen, tog den riktig kurs; och till allas största förvåning och glädje sågs den med stadig hållning och helt vackert åka nedför Kosken-Niska, hvar efter den stillade sin fart.

Nu befinner sig mellan Kosken-Niska och stora forsen lugnare vatten. Der vid stranden funnos alltid båtar. Det hurtiga folket ilade genast dit och lade ut en båt till de olyckligas räddning. Man kan tänka sig de stackars qvinnornas glädje, när de ändtligen blefvo förda till lands, der den afdånade snart återkom till sansning.

Man bärgade äfven sedermera den frun, hvilken ödet beskärde samma lott, som eljest är vanlig för barlast i sjönöd, nemligen att kastas öfverbord.

Efter några dagars illamående af skrämseln hade fruarna blott det rysliga minnet qvar af sin ofullbordade visit.

14.

"Vår Herre de dårars förmyndare."

En annan tilldragelse vid forsen är icke mindre sällsam. Den är känd af många bland ortens invånare.

En fånig karl, som gick omkring och tiggde i bondgårdarna vid Uleån, satte sig en dag, med tiggarpåsen under armen, uti en båt, som han utskjutit ifrån landet vid Kosken-Niska, och lemnade sig vind för våg, helt munter, åt sitt öde. Båten var redan i det starkaste strömdraget åt stora forsen, och någon räddning var icke mer att vänta, då man först blef varse den olycklige, snart i forsens skummande böljor ur sigte förlorade. Hans dödssätt omtaltes som säkert; ingen undersökning gjordes; egaren till båten trodde den vara sönderslagen i forsens bränningar och förlorad tillika med fånen, som omkommit. Men ordspråket säger: »att vår Herre är de dårars förmyndare». Och så skedde här, ty ej allenast hade han lyckligt och väl, ehuru utan styre och åror, kommit nedför forsen; men blåsten dref båten långt utåt hafvet och inemot kusten af Vesterbotten, der en skeppare, som seglade till Stockholm, upptog honom på sitt fartyg. Rörd till medömkan öfver den på vilda hafvet i en liten båt kringvräkte uslingen, hvilkens språk han icke ens förstod, gaf kaptenen honom nödig skötsel, drog försorg för honom och lemnade honom i Stockholm.

Många år derefter igenkändes han af några landsmän, såsom en driftig och skicklig arbetare vid ett bruk nära Sveriges hufvudstad.

Han hade återfått sina fulla sinnen och hade af sin olyckstid blott den fixa idén, »att en Guds engel lyftat honom på ett stort fartyg ifrån en skral båt.» Han tillade också: »att Försynen sedan tagit vård om honom alla dagar.»

15.

Hofrådet.

Hofrådet *** var handelsman och den äldste af tre bröder, driftiga köpmän alla tre, som med ljust förstånd begagnat konjunkturerna och derigenom samlat sig en anseelig förmögenhet.

Hofrådet utmärkte sig isynnerhet genom sitt goda hufvud och handelsgeni, sitt känslolösa hjerta och sina besynnerliga idéer. Hans lyckade spekulationer och lika verksamma som driftiga företag befordrade både hans egen fördel och allmänt gagn. Han anlade ett glasbruk i Olhava, omkring fyra mil ifrån Uleåborg, der en mängd menniskor med arbete förtjente sin bergning. Dessutom hade han en vidsträckt handel och byggde fartyg, äfven åt utländingar. Hans egna skepp korsade oceanerna.

För sina handelsaffärer gjorde hofrådet täta resor till Stockholm, I anledning af sina många planer och anläggningar hade han ofta företräde hos konungen. För Gustaf den tredje, hvars klara blick genast upptäckte geniet i hvad art det än utmärkte sig, blef ett så ljust hufvud som hofrådets ej länge obemärkt. Konungen, som gillade och biföll hans förslager, fattade ett så stort förtroende till hans omdöme och förstånd, att han i flera saker rådgjorde med honom.

Konungen frågade honom en dag, »på hvad sätt han önskade belönas för de tjänster han gjort,

om han ville hafva en titel och hvilken titel han då helst skulle välja.»

Vår hjälte bockade och tackade, men sade sig »aldrig varit svag för titlar; dock, emedan Hans Majestäts nåd ville hedra honom dermed, vore hans underdånigaste anhållan, att den blefve en sådan, som behofvet här i verkligheten ej sällan kräfde, och hvilken förut veterligen icke funnits i Sverige.»

Konungen inföll hastigt och lifligt: »Säg den, säg den titeln!»

»Om jag icke härigenom förlorar min konungs nåd,» svarade han, »så skulle jag allerunderdånigst bedja om att få kallas *Hofråd*.»

Konungen skrattade, svängde sig om på klacken och utbrast: »Bra, ***, bra! Vi äro verkligen fattiga i detta fall! Ni skall åtminstone blifva ett tituleradt hofråd! Det skall icke sägas, att i Sverige saknas råd vid hofvet.»

Hofrådet var en något satt, kraftfull gestalt, af medelmåttig längd, med obehagliga anletsdrag. En slug räfblick lyste ur hans små, djupt liggande gråa ögon.

Han var redan till åren, hvad man kallar gammal ungarl, då han en vacker sommardag satt och rökte sin pipa, hemma hos sig vid ett öppet fönster, som låg åt Stora Torggatan i Uleåborg. En af hans ungdomsvänner, som var lyckligt gift, gjorde honom sällskap. Gubbarne rökte och pratade om ett och annat, då vännen sade, »att det mycket förundrade honom, att bror, som en så förmögen man, ej tänkte på att gifta sig.»

Han prisade äktenskapet och sin egen husliga sällhet, till dess hofrådet, som stillatigande afhört honom genom moln af tobaksrök, slutligen sade,

i det han tittade åt fönstret: »Ja, ja, det der är allt bra; men hvarifrån skall då den engeln komma, som du målar för min lycksalighet på jorden? Jag har ännu aldrig blifvit varse en kjortelengel, fast jag i 40 års tid sökt henne, lika noga som Diogenes en menniska. Men efter du nu vill, kära bror, att jag skall gifta mig,» fortfor hofrådet i sin vanliga näston, »så säg mig nu, om du vill att jag skall gifta mig med den första qvinna, som kommer från höger här förbi fönstret, eller om du vill att jag skall gifta mig med den, som kommer ifrån venster. Du måste afgöra mitt öde, kära bror; men du får inte se ut genom fönstret innan du svarat mig.»

Vännen blef helt förlägen, sade sig visst icke vilja leka öde i detta fall; men hofrådet gaf ej efter med sin begäran, innan vännen sade: »Hon må då komma ifrån höger.»

Hofrådet tackade, med en nick på hufvudet, påtände, småleende, på nytt sin pipa, som hade slocknat under samtalet: och nu sutto gubbarne åter helt trankila och rökte, funderande på amerikanska kriget. Då hördes i detsamma lätta steg ifrån gatan. Vännen såg leende på hofrådet, som blott vände hufvudet, för att se hvem den passerande kunde vara. Det var en liten gosse, som först ifrån höger gick förbi fönstret.

Men snart hördes åter steg, både lätta och tunga. Gubbarne, lika nyfikna, sågo begge åt fönstret, och nu var det en bonde med sin hustru och med sin unga vackra dotter, som gravitetiskt vandrade framåt: men de kommo ifrån venster. Storskrattande sade hofrådet till sin vän: »Du ser nu, kära bror, att ödet aldrig har varit min lott i

äktenskapsväg, emedan den vackra flickan ej kom ifrån höger, enligt din dom.»

Vännen hann ej svara honom, då i detsamma en sylfdlik varelse, ett ungt fruntimmer, sväfvade förbi fönstret, ifrån höger. Hennes gång var så lätt, att hon hade passerat fönstret innan gubbarne blefvo henne varse.

Men i ögonblicket böjde sig hofrådet ut genom fönstret och ropade: »Mamsell! hör på!»

Den unga flickan såg sig om, och ifrån ett madonnaansigte strålade ur sköna blå ögon en häpen och frågande blick emot det näsvisa hofrådet, som nu helt förtjust igenkände en aflägsen släkttinge i den unga flickan, hvilken han ej sett sedan hon var barn. Några få år hade förvandlat henne till en utmärkt skönhet. Artigt bad nu hofrådet om ursäkt för sitt misstag och frågade: »om det ej var syster N. han hade den äran att tala med.»

»Rodnande och med en vördnadsfull nigning svarade den unga flickan blott ett sagta »ja.»

»Det var bra fägningsamt,» fortfor hofrådet, »att jag fick se syster. Huru mår söta mor derhemma? Jag har alla dagar ämnat helsa på; men den, som har hundrade jern i elden, hinner ej alltid sköta sina käraste skyldigheter.»

»Jag tackar på mammas vägnar för den stora hedern,» svarade blygsamt den unga skönheten.

»Jag vet,» fortfor hofrådet, »att söta far är död, och att ni nödgas arbeta för ert uppehälle. Ja, ja, den fattiga måste träla för födan.»

En tår glänste i en unga flickans öga, då hon svarade: »Icke just träla. Vi behöfva så litet och äro nöjda dermed. Mamma har en liten skola för

små barn, och jag hjälper mamma,» tillade hon, med en, genom tåren, af glädje strålande blick.

»Väl gjordt, mitt barn,» sade hofrådet, medan hans plirande ögon med en egen sällsam för-
tjusning betraktade den blyga flickan. »Helsa sin söta mor,» tillade han, »och säg att jag i afton skall göra henne ett besök.»

Efter en djup nigning och med bevingade steg aflägsnade sig helt tyst den unga flickan.

»En förbannadt vacker unge!» sade hofrådet, i det han hastigt tillslöt fönstret. Muntert bjöd han sin vän farväl och gick i ett annat rum för att kläda om sig. Vännen, ensam lemnad, knäckade småleende ur den stora sjöskumspipa han rökt, tog sin hatt och utan vidare krus vandrade till sitt hem. Snart derefter visade sig vårt hofråd. Han var nu fin och pudrad, med krås och manchetter, klädd i gustavianska dräkten. En liten juvelring glänste på hans lillfinger. Han ställde sig framför en antik spegel, der han med en slags oro mönstrade sin ståtliga figur, och satte sin fina hatt på sned, än åt det ena örat, än åt det andra. Slutligen fick den luta åt höger. Sedan ropade han in en piga, som hjälpte på hans axlar en lätt mörkblå slängkappa, af det finaste kläde, med sidenfoder af samma färg, och stora silfverknäppen. Smakfullt draperade hofrådet den vida kappan om sig, och slog ena hörnet öfver venstra axeln så, att det rika fodret lyste mot solen. Derefter antog han för spegeln en min så god han kunde, svängde om sig ännu ett par gånger med mera välbehag, och begaf sig så till den fattiga enkans koja.

Helt varm och andtruten hemkom den unga Greta Stina till sin mor. »Se så!» utropade denna. »Nu har du väl sett någon full karl på gatan, eller sprungit undan för någon hund, efter du är så varm och har gått så häftigt! Kära barn, tänk på ditt enda fädernearf, ditt svaga bröst! Gå inte så fort! Doktorn har ju förbjudit dig all häftig rörelse.»

»Min söta, goda mamma, banna mig ej nu!» bad flickan. »Jag måste skynda hem, för att förbereda mamma på en förnäm visit.»

»Förnäm?» återtog modren långsamt. »Säkert då någon resande, ty landshöfdingens äro ju bortresta, och i hela staden finns ju ingen annan som kan kallas förnäm. Ordspråket är sannerligen träffande: att adelsmän och kräfter icke trivas i Österbotten.»

»En rar visit då, om mamma så vill kalla den,» svarade döttern, i det hon begynte städa undan sömm och böcker efter barnen, hvilka nyss lemnat skolan.

»Du gör mig helt nyfiken, Greta Stina,» sade modren, och betraktade med en frågande min genom glasögonen den med sin städning fjäskande dottern.

Ändiligen satte sig denna och berättade för modern sin händelse med hofrådet, samt förkunnade den äran han lofvat göra hennes mamma.

Med en suck sade denna: »Hans visit hade kunnat uteblifva! En gång har nöden, efter din fars död, drifvit mig att söka råd och hjälp af min rika släktinge, men han tillslöt både dörr och hjerta för den fattiga enkan. Numera behöfver jag honom icke.»

I detsamma sågs hofrådets präktiga gestalt gå förbi fönstret och svänga inåt porten. Kort der-
 efter steg han in i enkans låga stuga, med sin dyr-
 bara kappa på armen och med tusende ursäkter i
 granna ord, »för sin försumlighet att ej förut hafva
 besökt fru syster.»

Helt förtjust öfver denna artighet glömde hon
 sitt missnöje öfver det förra kalla bemötandet, neg
 och krusade lika mycket, som det gentila hofrådet
 bockade och komplimenterade. Han smickrade
 både gumman och hennes dotter, sade: »att den
 unga hade endast sin mor att tacka för den goda
 uppfostran hon fått, för sin älskvärdhet, för sitt
 behagliga och belevade sätt att vara, hvilket skulle
 anstå en hofdam, m. m.»

Som en bestämd motsägelse mot detta smic-
 ker stod Greta Stina inkruken i sin shawl, liksom
 hon velat dölja sig under jorden för det listiga hofrå-
 dets genomträngande blickar, hvilka hon ej förstod,
 men dock fruktade och sökte undvika. Den ena rosen-
 skyn jagade den andra öfver den rena pannan och de
 blyga kinderna. Aldrig hade den goda modern
 sett sin Greta Stina så tafatt och våpig som just
 nu, då hon för den rika släktingen så gerna velat
 briljera med sin sköna dotter, med hvilkens upp-
 förande hon nu för första gången var missnöjd.

Den goda flickan ville ej störa sin mors glädje,
 med att visa den vedervilja hon kände för hofrå-
 det, ej heller huru litet värde hon satte på hans
 artigheter och tomma prat. I sin förvirring tog
 hon sin hatt och ville lemna rummet; men en före-
 brående blick af modren qvarhöll henne.

Hofrådet märkte denna blick, och hans egen-
 kärlek tillskref hennes förlägenhet den stora äran,

han genom sitt besök gjorde sina fattiga släktingar, och den uppmärksamhet hvarmed han, en så rik och ansedd man, hedrade en obetydlig flicka. I sjelfva verket behagade hon honom likväl mer, än han sjelf någonsin kunnat tro att ett fruntimmer kunde göra. Kanske för första gången kände den iskalla mannen ett slags deltagande för en medmen-niskas oro. Så mycket den unga flickans förlägen-het smickrade honom, plågade den honom dock tillika, ehuru hans lynne eljest var af det besyn-nerliga slag, att han fann sitt högsta nöje och snart sagdt enda njutning uti att reta och pina känsliga varelser, både djur och människor.

Han kände ett behof att ställa sig väl hos flickan: derför bad han hennes mor om tillåtelse för henne, att få taga en liten promenad i friska luften.

Genast biföll modren hans begäran, som be-löntes af en glad och tacksam blick af den åter-lifvade flickan, hvilken sjelf ej kunde begripa or-saken till den oro, som tryckte hennes eljest så sorgfria hjerta. Hastigt knöt hon sin lilla schäfer-hatt med rosenband om rosenkind, gjorde en vördnadsfull nigning för hofrådet, kysste sin mors hand och sade: »Min goda mamma, jag dröjer ej länge borta.»

Då hon försvunnit och de ljusa lockarna fladdrat förbi fönstret, sade hofrådet till modren: »Tro mig, syster, aldrig i min lefnad har jag sett en så from och älskelig flicka, som din Greta Stina. Lycklig den man, som får kalla henne sin hustru.»

Modren svarade med en djup suck: »Visst tror jag det också, att mitt barn skulle blifva en lika god maka som hon är dotter; men fattiga flic-

kor få ej tänka uppå att blifva försörjda. De måste endast tänka på att sörja för sig sjelfva.»

Hofrådet yttrade: »Derom blir ej fråga här, ty jag vill vara lika kort som upprigtig, och säga, att ehuru jag ännu så litet känner systers dotter, blir jag dock kanske den första som begär henne till äkta. Ifall syster ger mig sitt bifall och gillar min afsigt att vinna flickan, så säg det nu. Begge känner ni nog hofrådet ***. Ni vet hvad ni eljest riskerar.»

En glädjerodnad flög öfver enkans bleka kind, men blott en flod af tårar besvarade frågan.

Sedan öfvermåttat af modershjärtats förtjusning sålunda blifvit lättadt, fann den öfverraskade enkan äfven ord att uttrycka sitt glada samtycke och sin tacksamhet för hofrådet för den lycka han tillböd Greta Stina, som utgjorde hennes enda fröjd på jorden.

Man beslöt att ej underrätta Greta Stina om denna öfverenskommelse, innan hon fyllt sjutton år. Således blef den unga skönheten redan bunden och bortlofvad innan hon visste sig ega någon rätt till eget hjertas val. Väl hade en ung bokhållare i grannskapet visat henne redan längre tid en artighet, som gjorde, vid jämförelsen, det gamla hofrådets smicker för henne så motbjudande; men någon förklaring eller tanke på giftermål hade ännu aldrig fallit de unga in. Desto mera tänkte de likväl på hvarann då de voro skiljda, och deras största glädje bestod i att någon gång få dansa en menuett tillsammans på en bal, eller springa enklek på Lötan.

Det förundrade liksom det fägnade Greta Stina att se det välstånd, hvartill hennes mor i en hast

begynte komme. Men på sina frågor härom fick hon blott undvikande svar och dyrbara presenter. Hennes garderob blef utstyrd som någon af de rikaste damernas i staden. Hofrådet kunde hon ej anse som gifvare, emedan han högst sällan infann sig hos hennes mor och då ganska litet brydde sig om dottren, hvilken han dock ej förlorade ur sigte, ehuru han ännu tillsvidare blott på afstånd gaf akt på henne.

Tidigt om morgonen en så sträng Februari-dag, att det smälde i knutarna, vaknade Greta Stina af en skärande musik från tvenne vandrande gesällers klarinetter, dem hofrådet anmodat att blåsa under Greta Stinas fönster, för att tillkännagifva den högtidliga dagen, som nu skulle afgöra hennes lefnadsöde.

Den unga flickan vaknade, gladt öfverraskad, och höjde sin första tanke till den store Gifvaren af sina många glada födelsedagar och sin barndoms glädje. I detsamma inträdde hennes mor och ovanligt upprörd välsignade och lyckönskade henne till så många glädjeämnen, som hon i dag skulle gå att möta.

Då Greta Stina ur sin lilla kammare inträdde i skolsalen, fann hon släktingar och vänner samlade för att gratulera henne. På ett grannt utstyrdt bord lågo många dyrbara presenter, hvilka hon beundrade med tårfulla ögon, i det hon sade: »hvarmed har jag förtjent allt detta?»

Hofrådet inträdde snart och gratulerade henne äfven med en så grann oration, att dagens drottning ej förstod hälften deraf, så förvirrad var hon af all den grannlåt hon såg och hörde. Och då hofrådet sade: »att det var hans lyckliga stjerna

som ledt hennes steg förbi hans fönster, då hans ögon för första gången likasom hans hjerta öppnades för hennes tjugande skönhet», hviskade Greta Stina till sin mor: »hvad talar han om stjernor och hjerta?»

Modren gjorde missnöjd en tystande åtbörd; hofrådet framtog en tung guldked, med en dervid hängande medaljong, hvori hans porträtt som ung var infattadt i briljanter. Sedan tog han den lilla juvelringen han bar, och bad, »att få med söta mors tillåtelse lemna dessa presenter åt Greta Stina såsom brudgäfvä; ty han hoppades att hon ej nekade honom det »ja», hvarom han redan långt förut fått löfte och samtycke af hennes mor.»

Blekt som döden stod det unga offret. Ej ett ord kom öfver de darrande läpparna, då mor och fästman smidde henne i gyllene bojor, vid hofrådets diamanthårda hjerta.

Fyra veckor sednare, efter ett präktigt bröllop, förde hofrådet sin unga fru till sina egendommar i Olhava. Här fick hon genast roa sig med att lära sköta ett trettie personers hushåll, utom det att hon äfven skulle låta brygga, baka, slagta för flera fartyg, hvilka årligen utrustades ifrån bruket. Visst fällde den unga oerfarna härvid ofta tallösa tårar, men dem såg och kände ingen annan än den Allseende. Hennes man visade henne efter bröllopet ingen ömhet, emedan han aldrig egt någon sådan känsla. Han gaf henne dock mycket, då han skänkte henne hela hushållsbekymret, det enda förtroende han någonsin beviste henne. Hon fick bära detta bekymmer äfven under hans täta och långa resor.

Alltid tålig och mild, förflöt dock småningom tiden för den ensamma, hvars hela åtrå var, att kunna göra sin stränga man i allt till viljes. Modersnamnet kom att skänka henne både glädje och sorg, sorg ty det smärtade henne djupt, att finna hofrådet ej ega någon faderskänsla för sina barn. Sedan dessa hunnit så långt i ålder, att de igenkände sin far, buro de en sådan fruktan för honom, att de gömde sig, eller gjorde långa krokvägar för att slippa hans möte, emedan han alltid talte till dem med hårda ord, och aldrig visade dem en vänlig uppsyn, ännu mindre ett ömt fadershjerter. Men kunde han hitta på något som plågade mor och barn, då såg man honom förnöjd.

Hofrådet hade inom några år åtskilliga ovälkomna döttrar och kunde ej förlåta sin fru att hon icke skänkt honom en son. Då äfven denna önskan slutligen uppfylldes, och den efterlängtade sonen vaggades på hans arm, såg den lyckliga modern för första gången en känslans tår hvällva i fadersögat, och varm var derföre hennes tacksägelse till Gud.

I glädjen begynte nu hofrådet likasom att lefva upp på nytt. Han visade äfven sin hustru mera förtroende än hittills, ty han talade jemnt om den uppfostran han skulle gifva sin son, arfvingen till alla hans uppfinningar och egendomar. Han borde läras att likna forntidens visaste män. Början till dessa planer gjordes dermed, att barnet i dopelsen erhöi det vörtnadsbjudande namnet Aristoteles.

Till stor grämselse för söta far tycktes likväl den lilla Aristoteles icke komma att göra skäl för namnet: han var ett fromt och älskvärdt barn, sin

mors fullkomliga afbild både till kropp och själ, men egde icke det minsta af faderns geni och klyftiga hufvud. Äfven saknade han fattningsgåfva för alla de språk och vetenskaper, som man, tidigare än vanligt, begynte att plugga i hans lilla hufvud.

Döttrarna voro mera själfulla; men den köld och hårdhet, hvarmed de bemöttes af sin far, gjorde att de sällan vågade närma sig honom, ännu som fullvuxna. Den minsta förseelse straffade han strängt. En gång läste han in dem i ett rum på nedra bottnen af huset och tog nyckeln med sig. De arma flickorna sutto hela dagen fängne, och greto, utan föda. Modern var alldeles tröstlös, men vågade ingenting göra till deras befrielse. En af dem fattade likväl slutligen mod, och hoppade ut genom fönstret, för att hemta någon mat. Hon skulle just bära den till sina systrar, då hennes far helt oförmodadt ställde sig framför henne, i det han med en sträng ton sade: »Flicka, hvad gör du?»

Med en viss bestämd frimodighet svarade dottren: »Jag bär föda till mina hungrande systrar.»

Hofrådet slog henne leende med handsken på kinden, och sade: »med hvems lof, om jag får fråga?»

Men hon hann icke svara, innan han vände sig till en främmande herre i sitt sällskap: »denna flicka är den enda af mina barn som har hufvud och rådighet. Jag satte dem alla i dag på prof, och de andra hade af ren dumbhet kunnat svälta ihjäl, om denna icke varit klokare än de.»

»Modigare att våga trotsa den faderliga myndigheten,» hade hofrådet bort säga, om han hållit

sig till sanningen; ty alla tre af hans döttrar egde utmärkt godt förstånd.

Emedlertid uppväxte den unga Aristoteles, tvinnande, lik plantan från främmande zoner uti ett drifhus. Han vantrifdes på vetenskapernas fält, emedan han saknade naturanlag, men framdrefs öfver sin förmåga. Den faderliga myndigheten sparade hvarken stränghet, kostnad eller skickliga lärare, för den enda sonens uppfostran, hans stoltshets enda föremål. Aristoteles, behandlad utan skonsamhet ifrån spädaste barndomen, blef med åren allt trögare till begreppet och håglös för allt. Han var ett vackert barn, liten och klen till växten, hade ett fromt sinne och godt hjerta. Alltid slafviskt lydig sin fars vilja, utan all kraft och energi, blef han dock genom mycken ansträngning helt ung student. Längre insåg den kloka fadern att hans son i lärdomsväg på den akademiska banan ej kunde hinna. Bedragen i alla sina stolta förhoppningar i denna väg, ville han åtminstone göra, sin »arma Aristoteles», som han nu alltid kallade sonen, till en skicklig possessionat. Han skänkte honom derföre ett bondhemman, nära sina egna egor, sedan han först sökt honom myndig vid 18 års ålder. Men skänken skedde under formen af ett lagligt köpekontrakt. Den arma Aristoteles fick emedlertid ingalunda njuta sin egendom i ro. Snart stämde hofrådet sin son till tings, för inkräkning öfver hans råmärken i egendomen.

Den saktmodige sonen, som aldrig med ett halft ord vågat motsäga sin far, visste ej det minsta om något sådant, men måste stå till rätta emot sin far.

Man föreställde hofrådet huru obilligt det var att tvinga sonen dertill. Men hofrådet svarade blott, »att då han ingenting, för all kostnad och besvär, kunnat få i sin sons hufvud, så skulle han åtminstone försöka lära honom att processa; ty eljest tar ju första dugliga skälm både rubb och stubb af min arma Aristoteles,» tillade han. Processen varade sedan i flera år, och blef, troligen det hofrådet önskade, aldrig afgjord.

Aristoteles lefde enslig, mjeltsjuk och stilla på sin lilla egendom, sedan fadern slutligen llemnade honom i ro.

Alla visste att hofrådet var en rik man både på egendom och penningar. Men då någon af hans bekanta begärde att få låna af honom, svarade han alltid: »det var rätt väl, att du vände dig till mig med ditt förtroende, kära bror. Mycket gerna, allt för hjertans gerna vill jag hjälpa dig, emedan jag sjelf har ett så stort förtroende till dig, att jag just var färdig att komma till dig med samma begäran: ty hela min kassa för närvarande består i dessa trettiosex skillingar i riksgäldsmünt. Se här dessa tre trasiga tolfskillingsedlar. De äro de enda jag har inne.» Så utbredde han på bordet för den bekymrade lånsökanden de utslitna sedlarna, som han alltid bar på sig.

Hofrådet sade sig vara hatare af all lyx och gick oftast klädd som en fattig bondgubbe; men ibland sågs han fin och elegant som en prins. Bland lyxartiklar, som han velat afskaffa, räknade han bröd, »hvilket man äter af gammal vana, utan verkligt behof;» ty att äta ren omalen, oförfalskad råg, ansåg han för lika godt och lika nyttigt, blott man vande sig dervid. »Huru mycket besvär och kost-

nad,» sade han, »skulle man ej derigenom undvika!» Inom sitt hus ville han först införa denna sed, men om han än lyckats tvinga sin fru och sina barn härtill, så gick ingen af tjenarena in på hans åsigt; ehuru hofrådet sjelf föregick dem med ett så godt exempel, att han alltid bar torr råg i sina fickor. Denna föda förtärde han i tre års tid, i stället för bröd. Genom denna metod skulle äfven mycket smör besparas, hvilket i hans tanke också var en onödig vara, utom då han åt andra sålde den för drygt pris. Att mangla linne var en fäfånga, ty omangladt var det mera helsosamt, emedan det höll porerna öppna. Dessa hushållsprinciper upprepade han beständigt för sin fru och sina barn.

En af stadens yppersta kavaljerer, för detta officer vid det kungl. gardet i Stockholm, talangfull och elegant, var i stor nåd inom landshöfdingefamiljen, hvilken han roade genom sin belevnhet och framför allt genom sina komiska historier, dem han förtäljde ur minnet, eller samlade som nyheter, så inom som utom staden. Hans satiriska tunga skonade icke ens den, som visat honom vänskap och förtroende. Ibland dessa var landshöfdingen sjelf en. Men hofrådets genomträngande blick hade genast demaskerat den lättsinniga friskspråkaren, ehuru äfven han fann honom vara ett roligt sällskap. Han gaf landshöfdingen derföre en vink om, »att ej lemna karlen för stort förtroende.» Landshöfdingen, som hade mera misstroende till hofrådet sjelf, sade sig sakna säkra bevis härpå, och ansåg honom alltså vara »en hederlig karl, ehuru stor pratmakare.»

Kort efter detta samtal emellan landshöfdingen och hofrådet återvände en vacker vinterdag den ifrågavarande herrn, norra vägen ifrån Stockholm. Då han passerade Olhava, vek han in till sin vän hofrådet, der han intog en delikat frukost, som han kryddade med nyheter och muntra berättelser ifrån sin resa. Hofrådet ville äfven fägnas honom med något nytt som passerat under hans frånvaro. Ibland annat förtrodde han honom, efter ett heligt tysthetslöfte, den upptäckt han gjort, »att landshöfdingen vore en stor skurk, en opålitlig man, till hvilken man aldrig vågade lemna sitt förtroende.» Derefter varnade han sin vän för dess öppenhjertighet.

Denne afreste genast, sedan han slutat sin frukost, tackat för goda råd, mat och förtroende, och ännu en gång lofvat en evig tystnad.

Så snart den resandé var ur sigte, satte sig hofrådet i en släde och följde honom i spåren. Han stannade icke förr än vid trappan af landshöfdingeresidenset, der den resande vännens släde redan stod tom.

I tamburen bad hofrådet en betjent anmäla honom hos landshöfdingen. Helt häpen återkom betjenten med det svaret, »att landshöfdingen hvarken nu eller framdeles ämnade emottaga någon visit af hofrådet.»

Småleende yttrade hofrådet: »det är bra! det är bra!» och inträdde helt trygg i landshöfdingens förmak. Men landshöfdingen mötte honom i dörren och utbrast med hetta: »huru understår ni er, att visa er för mina ögon, emot mitt förbud?»

»Jag ber om ursäkt,» sade hofrådet; »jag trodde att länets fader ej skulle misstycka det man kom-

mer att bevisa sanningen af en sak, der en hederlig mans ord blifvit satta i tvifvelsmål.»

Blek och darrande hade den förtrogne vännen vid hofrådets inträde krupit bakom kakelugnen, så långt hans fetma det tillät.

»Hvad vill detta säga?» — sade landshöfdingen, i det han fixerade ömsom den förvirrade kavaljeren och ömsom det trankila hofrådet.

Hofrådet sade leende: »Denne syndare, som sjelfmant ställt sig i skamvrån, har väl noggrannt rapporterat mina ord för herr landshöfdingen? Jag har talt om en skurk, en opålitlig man, till hvilken man ej vågar lemna ett förtroende. Igenkänner herr landshöfdingen dessa ord?»

»Ja, jag hörde dem nyss,» inföll landshöfdingen, med en skarp blick och en uppsyn af förundran.

»Jag tog hans hedersord derpå att aldrig yppa mitt förtroende», sade hofrådet, »och nu har han just för landshöfdingen bevisat, huru mycket han sjelf är att lita på. Det är just det som jag sagt, då jag tagit mig friheten att varna för honom. Nu har jag bevisat mina ord.»

»Tack, min hederliga vän,» tillade han storskrattande, i det han slog syndarn på axeln, »för det du så hastigt hjälpte oss till rätta! ty nu veta vi hvem vi hafva att göra med. Välkommen till mig, efter vårt aftal, om nyårsmorgon i mitt hus i staden, om du någongång kan lålla ett löfte!»

Artigt tog hofrådet afsked af landshöfdingen och lemnade sin skamflata vän.

Nyårsdagen steg kölden till 40 grader, men ingen visit kunde likväl derföre försummas. På för-

middagen samlades herrarne för att uppvakta landshöfdingen.

Den stackars narrade kavaljern hade för länge sedan fått löfte om en plats i hofrådets släde, och infann sig tidigt hos honom, elegant och lätt klädd i skor och silkesstrumpor. Han aftog i tamburen bottforer och vargskinnspels. Äfven hofrådet var gentil och resfärdig, med pelsen på. Hastigt yttrade han till sin vän: »kära bror, nu mins jag, att jag lofvat visa dig de engelska kläden jag nyligen fått in. Du måste se dem, du, som har smak och förstår att bedömma sådant kram! Jag har dem deruppe.» Han tog en nyckel. Kavaljeren ville pelsa på sig, men hofrådet sade, att det icke var nödigt för ett par ögonblick. Herrarne stego uppför en trappa, till våningen, som var full af flera slags varor. Hofrådet bad den redan af köld i de oeldade rummen darrande vännen vara så god och bestämma priserna. Men sjelf gick han ned, sedan han läst dörren och stuckit nyckeln hos sig för att se efter om släden var framkörd. Då den verkligen stod för trappan, satte han sig deruti, och så bar det af till landshöfdinge-residenset.

Den arma vännen hade icke länge besett varorna, innan han, stel af kölden och med skallrande tänder, begynte ropa och bulta på alla dörrar för att slippa ut. Men nu var allt igenläst. Kusk och betjent följde med hofrådet, ingen själ fanns i hela huset. Den inläste herrns nöd steg till förtviflan. Ingen människa syntes ens på gatan. Han skrek, sprang och hoppade, som en ursinnig, för att värma sig. Slutligen företog han sig att slå sönder fönstren. Då först blef man, i grannskapet midtemot, honom varse, och slutligen skaffades en

smed, som just höll på att dyrka upp dörren, då hofrådet återvände hem ifrån sin visit. Han blef förtörnad öfver det som skedt och hotade i vredesmod att stämma upp dem, som han påstod, »hade gjort inbrott i hans hus, emedan han sjelf läst sina dörrar.»

Man föreställde hofrådet den iustängdes lifsfara i de kalla rummen, men fick till svar, »att någon fara visst icke varit för handen för en man, som genomgått så många eldprof; han skulle nog stå ut med ett köldprof också.»

Mannen föll dock i en lindrig flussfeber efter hofrådets spratt, som var en hämd på pratmakaren, emedan han visste, att denne tagit äfven hofrådet, till ämne för sin munterhet i sällskaper.

Hofrådet hade varit gift i tjugufem år, då han en dag tillstod äfven för sin fru, att han icke haft orsak att ångra sitt val. I glädjen öfver detta yttrande, vågade hon nu påminna honom om ett längesedan gifvet löfte, att hon, på deras 25:te bröllopsdag, skulle få göra en resa till sin födelsestad Uleåborg, som låg blott några mil derifrån, men der hon icke varit sedan hon på sin bröllopsdag lemnade modershemmet, det käraste hon förut egde på jorden.

»Ja,» sade hofrådet, med ett eget leende; »om du nu vill kläda dig i din brudskrud, och är resfärdig när jag kör fram med nya släden, så skall du nu få se Uleåborg, hvarom du så länge kältat på mig.»

Den nya bredsläden hade hofrådet låtit måla efter egen idé, med blå botten, hvarpå mångbrokiga rankor och rosor prälade. På bakstycket och på hvardera sidan voro stora medaljonger anbragta

med finska inskriptioner. För den granna släden lät han spänna en äldre inkörd och en ung oinkörd häst. Redan bjöd han sin af glädje darrande maka stiga i släden, då han bemärkte den omsorg, med hvilken hon svepte kappan omkring sig, för att icke i barnens och betjeningens ögon synas löjlig i sin gamla brudskrud. Då befallde hofrådet henne genast aftaga kappan och visa sig som brud för de närvarande. Dessa sågo blott hennes tysta tårar och hennes förlägenhet, samt skyndade sig gråtande bort, för att skona sin älskade mor och matmor.

Nu hjälpte hofrådet i egen person sin fru i släden, och tog tömmarna, i det han satte sig sjelf framföre på kusksätet. Det bar af med de utvalda hästarna. Han hade valt dem så, emedan hon i allmänhet var rädd för ystra hästar. Den ena drog hit, den andra dit, och inom några minuter låg släden omstjelp. Hästarne hade hoppat ur redet, och frun låg i snödrifvan. Men artigt hjälpte hofrådet åter upp henne och frågade om hon skadat sig. Då han hörde, att det ej var händelsen, spändes, med flera karlars tillhjälp, hästarne åter före, och resan fortsattes ett stycke af vägen. Men snart skenade hästarna, och hofrådinnan flög åter ur den omstjelpa släden flera famnar inåt skogen. Hennes man kom dock tillbaka, för att hjälpa upp henne, och frågade om hon ville fortsätta resan, ehuru det tycktes gå så olyckligt i början?

»Visst önskar jag att få se Uleåborg, det jag så länge har efterlängtat,» sade hon med tårfulla ögon. Hon hade brutit sin arm, men nämnde intet derom, för att få sin önskan uppfylld. Nu drog

det länge ut innan allt som gått sönder hunnit blifva lagadt.

Med snabb fart fortsattes resan derefter emellan höga snödrifvor, hvilka hindrade hästarnes snedsprång, så att de begynte gå säkrare. Men andra ställen funnos, der de åter blefvo så ystra, att släden, på 4 mil, tumlade omkull 15 gånger. De hunno emellertid fram på isen helt nära Uleåborg, som tydligt sågs framför dem.

Hofrådet hörde sin fru snyfta, stannade hästarna och frågade: »om hon nu såg det i tjugufem år så mycket efterlängtrade Uleåborg?»

»Ja,» svarade hon tacksamt, »jag ser den kära staden! Ack! om vi snart vore framme.»

»Det fagnar mig öfvermåttan,» sade hofrådet, »att du nu sett din tjugufemåriga önskan uppfylld. Se nu noga efter: känner du igen husen der också?»

»Ack, jo, jag ser skorstenen på min mammas stuga,» sade hon med en obeskriflig känsla.

»Ja,» sade hennes man, »du har alltid en god syn! Tacka nu Gud för det, att han skänkte dig denna förmån! Kanske har du sett nog, och vill att jag skall köra.»

»Ja, bästa du kör på, kör på!» Hon gömde sitt af glädjetårar badande ansigte i sin näsduk, medan hofrådet vände hästarna åt samma väg, derifrån de kommit.

Då - den beklagansvärda hofrådinnan efter några minuter tittade upp och trodde sig snart stanna på sin mors lilla gård, häpnade hon att se sig åter på en laudsväg, omgifven af tät skog på ömse sidor. Hon ropade åt sin man, att stanna; men han låtsade icke höra hennes rop. Hästarne foro

i sporrstreck, men hon kastade sig dock ur släden. Hofrådet körde, utan att veta deraf, tills han slutligen vände sig om och frågade: »hvad tycker mor om skjutsen?» Då blef han först till sin stora förskräckelse varse, att mor var borta. Genast vände han hästarna, och fann ej långt derifrån sitt olyckliga offer, vadande i snön på vägen åt Uleåborg. Han bad henne nu stiga i släden, och lofvade att köra henne fram; men satte sig bredvid henne, så att hon ej kunde undkomma. Och midt i natten, återkom den utgråtna hofrådinnan till sitt dystra hem, utan att hafva fått omfamna mor och vänner.

Denna önskan slöt hon sedan många år hoppöst i sitt qvalda hjerta, då hofrådet en dag tillkännagaf, att han med hela sitt hushåll ämnade flytta till staden, och lemna bruket i sin mågs händer. Den gamla hofrådinnan fick således likväl sluta sina dagar på en kär födelseort, omgifven af sina barn och vänner.

En af bruksbokhållarne var en synnerlig favorit hos hofrådet. Han var son af en prest och hade fått en bildad uppfostran, ehuru ej akademisk, emedan hans föräldrar icke haft råd dertill. Ålskad och värderad ej blott af hofrådet sjelf och hans familj, men äfven af hela bruksfolket, ty han var allas bistånd och råd i bekymren, hade han i flera år oegennyttigt, med uppoffrande af sin ungdoms krafter arbetat för andra. Han var hela familjens förtrogne och dem alla innerligt tillgifven; men isynnerhet fäste han sig vid hofrådets yngsta dotter. Hon låg honom länge ömmare om hjertat, än han sjelf ville tro, emedan han kände den stränga fadrens besynnerliga idéer. Han vågade dock hoppas, att hans känsla var hemligt besvarad. Snart

dolde de unga tu icke mer sin böjelse för hvarandra, emedan den gillades af den unga flickans moder. Han bemödade sig endast att med fördubblad ifver vinna hofrådets bifall. Denne, som till hans pålitlighet satte fullt förtroende och såg hvilka fördelar han vann genom hans drift och omtanke för husets bästa, sade en dag till honom, »att han icke visste huru han kunde belöna honom för alla de tjenester han gjort och dagligen gjorde honom.»

»Nu eller aldrig!» tänkte den unge bokhållaren, och tillstod upprigtigt sin böjelse och sin önskan att få kalla honom svärfar.

»Allt för gerna får du min dotter,» sade hofrådet. »En så fattig och ful flicka är väl den minsta belöning man kan begära. Du skulle visst få henne med glädje, om jag icke redan längesen gjort Gud ett löfte, att gifta henne med en prest, och ett sådant löfte vet du nog kan aldrig brytas.»

Der stod nu hopplös den unge mannen. Han var redan några och 20 år gammal, hade aldrig läst ett ord latin eller annat, som kunnat gifva honom mod att studera sig till prest. Men han kände hofrådets föresatser och visste säkert att, sedan hofrådet en gång sagt det, blott en prest kunde få hans dotter.

Der stod han en bild af förtviflan, på ruinerne af sin ungdoms drömmar, då hans fästmö nalkades och gissade orsaken till hans smärta vara ett afslag på hans begäran om hennes hand. Men då hon hörde vilkoret, sade hon glad: »ännu är ej allt hopp för oss förloradt. Jag känner din förmåga. Med ditt ljusa hufvud skola vi ej vänta länge, om du beslutar att läsa dig till prest.»

Uppmuntrad häraf, svarade han med liflighet:
»försöka duger.»

Samma afton bad han om sitt afsked, det hofrådet ogerna gaf honom. Han kände icke den unge mannens beslut, utan trodde att han blott ville undvika en liten tid, för att glömma sin kärleks föremål, och gaf honom vid afresan en hederlig belöning i penningar.

Tre år derefter inträdde en dag en prest till hofrådet och påminte honom om hans löfte. Denne, både glad och flat, igenkände sin fordna bokhållare och sade, »att han visst ej kunde neka honom sin dotter, men att de dock måste vänta till dess han åtminstone vore kyrkoherde. Han skulle dock nu få begynna sitt kall, såsom brukspredikant.»

Till en början voro de älskande nöjda härmed; men då fästmannen efter ett par år, fick ett sacellani, och dessutom genom förmycken ansträngning var blifven sjuklig, lade sig alla hofrådets vänner ut för de unga, så att han slutligen biföll deras giftermål. Tvenne år derefter lemnade den stackars mannen sin älskade maka. Hon blef enka med en liten son, som då ännu icke kunde nämna hans namn, men dock ärfde alla sin faders dygder, inplantade af den bepröfvade modrens hjerta.

Slutligen sålde hofrådet sitt bruk och sina egendomar åt den af sina mågar, som längre tid redan haft dem under sin vård. Sjelf flyttade han öfver till Sverige med hela sin stora förmögenhet. Här lefde han lika besynnerlig på sin sednaste ålderdom, som i sin ungdom. Han köpte en stenhusegendom i Stockholm, men bodde dock nästan beständigt i hyrda rum, ibland på flera ställen på en gång, och krånglade med allt sitt värdfolk.

En tid bodde han hos en utmärkt hygglig och bildad enkefru, som egde en skön dotter, hos hvilken hofrådet begynte göra sin cour. Men gubben blef genast afvisad. Detta förtröt honom så, att han en dag begynte gallskrika i sitt rum. Pigan skyndade upp: då hofrådet sade sig vara »dödligt sjuk och hafva de förfärligaste samvetsqual.» Han ropade på prest och läkare. Dessutom tillkallade han så mycket folk, som kunde i hast samlas, för att afhöra en hemlighet, den han ville upptäcka förr än han dog.

»Skynda! skynda!» skrek han med en jemrande röst: »bed min värdinna och hennes dotter äfven vara närvarande. Jag dör inom ett par minuter.»

Värdinnan med sin dotter och alla hyresgäster i huset störtade in till den döende, som knappt andades mer. Då äfven presten och doktorn anlände, yttrade den sjuka med matt röst: »efter nu så många vittnen här äro samlade, så vill jag i deras närvaro högtidligen säga, att min värdinna och hennes dotter äro ett par äkta slynor, hvilka gerna förargat gallfebern på mig, om de kunnat. Men se, de hafva ej lyckats dermed! Se så mitt herrskap, lemna nu alla samt och synnerligen mitt rum, ty jag har intet annat att säga er!»

Han steg vid dessa ord upp med en sådan fart, att alla sprungo förskräckta på dörren. Hofrådet tog sin pelströja på sig, ehuru det var midt i sommarn, läste sitt rum, stack sin kammarnyckel i fickan, gick rakt förbi sina förvånade åskådare och begaf sig till spektaklet på Djurgården.

Hofrådet var öfver 70 år, då han ändtligen på alfvar dog. Hans barn skyndade till Stockholm, för att ärfva den rika gubben. De funno då att

han sålt sitt stenhus, och förvandlat allt redbart i penningar. En stor kassakista af jern stod förseglad och fastskrufvad i golfvet uti hans rum. Då den öppnades, befanns deruti protokollerna efter alla de processer han haft med son och mågar, men icke en skilling i penningar och inga har man ännu fått reda uppå.

Några och 30 år efter hans död stod i Svenska tidningarna, att hofrådets arfvingar hade att lyfta en summa, som han för dem insatt på något ställe.

Då man hörde åt, befanns det vara blott ett par hundra riksdaler. Så ville han ännu efter döden förarga och reta de sina.

16.

Den stora åskan.

»Gud lefver än i år.»

INDIANERNE.

Då, efter en qvalmig sommardag, natten emot den 1 Aug. 1793, i den tunga luften tjocka skyar och de förfärligaste åskmoln samlades kring horisonten, skyndade man sig tidigare än vanligt till hvilat undan det hotande ovädret. Men ljungeldar blixtrade så fasligt från fyra håll, redan innan åskan hördes, att deras förfärliga sken upplyste den dunkla himmelen och den darrande jorden lika starkt, som solens milda strålar, ehuru detta sken hade en egen hemskhet. De rysligaste eldskyar jagade hvarandra, under korta mellanskof af djupt mörker. Då höjde åskans herre ibland de hotande skyarna sin dundrande stämma. Också de starkaste naturer måste blekna för den korsande elden, som i ögonblicket följdes af tordönets kraftigaste knallar. Blott små barnen kunde i sin oskulds drömmar sofva sött i den förfärliga natten, som injagat fasa för åska hos alla dem, som upplefvat den.

Tordönets tilltog, fruntimren, unga som gamla, jemrade sig, gråtande och bedjande Gud om förskoning. Då deras förtviflan stigit till sin höjd, sågs himmelen helt ljus af eld och lågor, och i det samma hördes den förfärligaste knall, liksom om jorden skulle remnat. Man trodde att yttersta domen var inne. Efter den gräsliga åskknallen följde

ett regn af stenar öfver hela staden. Stora stenmassor föllo genom taken och trängde flera ålnar ned i jorden. Alla fönster sprungo. Kyrkdörrarna slogos upp, kronorna nedföller, klockorna i stapeln klämtade hemsamt, orörda af människohand. En hvinande stormil hväste genom fönstren och genom de vidöppnade kyrkodörrarna, som gnisslade på sina gångjern. Den spelande vinden pressade äfven hemiska klagotoner ur den hvilande orgelns pipor.

Snart hördes tusende halfklädda människors nödrop och skrik, hvilka skyndade att taga sin tillflykt i kyrkan. De visste ej hvad som händt, ej hvad de hade att frukta, men alla längtade att i Guds hus få lätta sina qvalfulla hjertan. Rörande var det att deltaga uti, se och höra dessa halfklädda, bleka, förtviflade gestalters brinnande böner och andakt, ibland förstörelsen i helgedomen, under ljungeldarnes matta sken från den med högtidlig långsamhet sig aflägsnande åskan, hvars dofva mullrande hördes från allt längre afstand.

Ett fullkomligt lugn begynte herrska öfver natur och människor, då åskvädret stillades och himmelen klarnade. Då uppsteg en prest i predikstolen. Med rörd andakt prisade han Guds storverk, och tackade för den frälsning ur faran, man nyss undsluppit. Och aldrig hafva väl varmare tacksägelser, ur gladare hjertan, uppstigit till den Högstes thron, än från dessa i dödsångest så många timmar kämpande människors hjertan.

Derefter skyndade man att finna orsaken till den sista katastrofen. Det befanns att åskan slagit ner i en krutkällare uti de gamla slottsruinerna. Genom explosionen slungades stenar derifrån om-

kring. Ibland dem funnos så stora, att 20 karlar ej förmådde röra dem från stället. Ingen människa hade dock blifvit skadad, intet lif förlorats. Ehuru en af de största stenarna kom genom taket i en fattigs koja och föll bredvid ett sofvande barns vagga, genom golfvet in i jorden, led barnet ingen skada.

På Slottsholmen bodde i en liten träbyggnad en vaktmästare med sin hustru, hvilka tillfälligtvis den natten voro borta. Deras boning instörtade. Derinne fanns ej någon annan lefvande varelse, utom en liten grönsiska i sin bur, och en katt. Begge befunnos oskadade och lefvande under de nedramlade bjelkarna. Katten, förut alltid lurande efter fågeln, satt nu helt lugn, liksom en beskyddare, vid den klämda buren, hvarur den lilla fågeln sjöng så glad och tacksam emot sina befriare. Och Misse strök upp sin rygg, spinnande, helt förnöjd. Sedan har ingen människa bott på Slottsholmen.

17.

General Carpelan och Länsmannens bref.

Hundradetals trollsländor, bebådande en ymnig laxfångst, sågos lekande bada sina silfverbeglänsta vingar i midsommarsolens hetaste strålar. Skiftande af azur och vårens skönaste grönska, svärmade desse, den fria naturens invånare, i rymden lättare, smalare och i sin ogenerade gestalt behagligare och finare, än de nättaste, skönaste och af snörlifvet mest tillsmärtade unga damer i fransäsen

Sjöswalan sökte dock, med brådiskande flygt och oro, föda för sina väntande ungar, hvilka pipande och gapande emottogo de lättsinnigt fladdrande insekter, som deras omsorgsfulla föräldrar uppsnappat och turvis hemtade till dem. Huru insekterna förtärdes var likväl en hemlighet för profana blickar, emedan svalorna bygga sina bon i flera alnar djupa hål, hvilka de ingräfva i den hårda branta sandbacken vid elfvens kant i Pokkises backe. Flugorna, retligare och mera näsvisa än vanligt, fingo sitt straff i de hungriga svalungarnas gap. Allt detta bebådade ett efterlängtadt, snart stundande regn.

Generalen, baron och landshöfdingen Carpelan var i dag af den tunga qualmiga hettan i vädret och af tusende heta jern i elden, af tusende bekymmer, sjelf het; och vid det dåligaste lynne satt han på sitt embetsrum, omgifven af skrifvande her-

rar, hvilka arbetade under den djupaste tystnad, af skyldig vördnad för generalens nu dystert rynkade panna och näsa. Endast de näsvisaste flugorna förstodo icke att respektera den höga näsan. Derföre afbröts tystnaden blott af de flitiga pennornas entoniga raspningar och af ett emellanåt framkastadt brummande: »för tunnor tusan!» — en vanlig fältd af herr generalen, nu särdeles ofta använd, då han kände en oskyldig bula i pannans veck efter ett flug- eller myggbett. Men det minsta förtretade nu den otålige generalen, emedan han redan ifrån dagens början väntat en kurir med en rapport af största vikt. (Det var under 88 års krig.) Generalen hade ålagt en eljest pålitlig skrivare hos en af sina befallningsmän att expediera denna rapport, hvaraf viktigare affärer sedan berodde.

Generalens sista tålmod höll just på att nå sin ändalykt, då en kurirbjellra hördes, och i ögonblicket derefter lemnade det damhöljda budet, under djupa bugningar, det efterlängtade brefvet i herr generalens egen hand, under många ursäkter för dröjsmålet, dem likväl den af vrede darrande generalen ej nu gaf sig tid att höra på.

Men då han häftigt sönderslet brefvets kuvert, stod han alldeles förvånad. Han läste med stirrande blick brefvets innehåll, i det han gång efter gång utropade sitt »tunnor tusan! Är karlen topp rasande? Är han spritt galen? Detta till mig? — I denna stund!!»

Derefter utbrast generalen i ett så högt skratt, att de närvarande bleknade för utbrottet af en så ovanlig glädtighet hos deras landshöfding.

Han fortfor, sedan han åter ögnat i brefvet: »galnare äfventyr har jag aldrig sett! I denna stund

vet man ej om man skall gråta eller skratta häråt. Läs själv!» tillade han, i det han gaf brefvet åt lagmannen och landssekreteraren Holmberg, som först läste utanskriften: »Till general-majoren, landshöfdingen och riddaren, baronen högvälborne herr J. F. Carpelan,» sedan sjelfva brefvet, så lydande:

»Min intill bleka döden älskade brud

Maja Stina!!!

Med en expres, som jag på kronans bekostnad i dag afsänder till Generalen, skrifver jag dessa kärkomna rader till dig, mitt brinnande hjertas Cloris, och mitt sötaste sockergryn, för att säga dig, hurusom vår kärlekshorisont nu begynner ljusna, emedan jag lyckats vinna Generalens ynnest genom ett noga uppfyllande af alla hans ordres, det jag alltid anser som en helig pligt i tjensten. Du får väl öfvertyga dig derom, när du blir min lilla hustru. Du vet att Generalen är sjelfva Fan, om man ej gör sin skyldighet. Nu har jag skrifvit till honom sjelf, och bedt om länsmanstjensten i Pudasjärvi, och skulle Generalen bevekas att gifva mig den, då, min älskeliga Maja Stina, skall det i glädjen smälla för oss. Första söndag skola vi ramla ned för predikstolen tillsammans; och 14 dagar derefter skall presten välsigna oss, och vi herr generalen, som vi få tacka för all den förkofran och välsignelse, som du, mitt hjertas solstråle, för i min koja.

Din ifrån Pudasjärvi intill bleka döden i hoppet trofaste tillkommande äkta make

Tuomas Ransuusi.»

Det dröjde likväl icke alltför länge, innan generalen erhöll det verkliga embetsbrefvet, som varit adresserad till hans hushållerska. Den goda Maja

Stina hade, med sin mjöliga och af glädje darrande hand, emedan hon igenkände sin älskares stil och den till henne ställda utanskriften, fått den äran att uppbryta och läsa den viktiga rapporten, samt den ödmjuka anhållan hos generalen om länsmanstjensten i Pudasjärvi. Det sednare var en nyhet som angick och förtjuste henne, så att hon, helt förvirrad, sprang tre hvarf omkring köksbordet, och måste likväl bestyra om ett och annat, innan hon hittade ut genom dörren, för att kalla en betjent och afskicka brefven till kansliet. Hon insåg nemligen genast misstaget med utanskriften.

Snart träffades betjenten och erhöll af Maja Stina befallning att hastigt som en blix springa till generalen på kansliet med paketet.

Betjenten, som emottog det, studerade först utanskriften. Något förundrad sade han, i det han ämnade gå, »superfin chocolate.»

Då gaf Maja Stina till ett så gällt nödrop, att betjenten af förskräckelse släppte den superfina chocoladekakan i backen.

Maja Stina fann, till sin stora bestörtning, att hon i den ljufva förvirringen tagit en kaka chokolad med sig, i stället för det angelägna brefpaketet. Hon sprang derföre nu i kapp med budbäraren att hemta det. Men hvem målar vår snälla hushållerskas förskräckelse, då det olyckliga paketet ingestüdes var till finnandes!

Maja Stina skrek, sökte, svor och välsignade ömsom, och larmade så, att hela betjeningen samlades mangrannt, liksom vid sjelfva matklockans ljud. Hon ropade efter »den kungliga rapporten, som var adresserad till henne, den viktigaste af alla,» skrek hon, »under hela detta krig!» — Kastruller

och pannor slängdes härvid om hvarandra, trefötter och eldtänger flögo ifrån spiseln på bordet, kalfsteken slungades ur vägen, och med soppsleven fiskade vår förtviflade i grytan efter den viktiga rapporten. Värre revolution i ett eljest så ordentligt kök har man aldrig sett, än den Maja Stina nu gjorde.

Betjeningen, med stora ögon och öppna munnar, trodde att hon förlorat alla sinnens bruk, ehuru hon beständigt fortfor att ropa, »det hon förlorat den kungliga rapporten, som var adresserad till henne; att den försvunnit midt för hennes näsa, ur hennes egen hand; och att hon trodde att sjelfva f-n var med i spelet.»

»Jag olyckliga!» jemrade hon, i det hon läste upp sitt kryddskåp, och — hvilken syn! — der såg hon, såg med klara ögon det olyckliga paketet, med den kungliga rapporten, helt bröderligt med böneskriften om länsmanstjensten Pudasjärvi, tyst och förtroligt ligga i sällskap med några kakor superfina chokolad.

Maja Stina bedyrade att hon icke lagt dit paketet; men hvem som gjort det, hör till de viktigare upptäckter, som må begrundas af en efterverld, eller af Maja Stinas afkomlingar.

Misstaget med utanskriften har emedlertid hunnit till vår tids kännedom, äfven som resultatet deraf.

Då generalen emottagit det rätta brevet, var han så nöjd med expeditionen, att han log åt misstaget med adressen och beviljade den sökande, hvilkens skicklighet och ärlighet han kände, den sökta länsmanssysslan, ehuru han eljest ämnat den åt en helt annan.

Detta lyckliga misstag hade uppkommit deraf, att, då den sökande skrivaren, som satt vid ett lågt och öppet fönster, hade sina tvenne bref färdiga och sammanvikta, så att blott förseglingen och utanskrifterna felades, hörde en af hans kamrater honom säga helt högt, »utanskriften på detta till höger blir till generalen, detta till vänster åt min fästmö! Hvad hon skall bli glad! Men nu måste jag skynda att laga så, att budet genast afreser, sedan jag förseglat breffen och skrivit utanskrifterna!»

Han lemnade i detsamma rummet. Den glade kamraten, alltid full af små skälmstycken, stack handen igenom fönstret och ömsade brefvens plats. Straxt derefter inkom vår skrivare med eld på ljus, förseglade och skref adressen på breffen, samt afsände kuriren, som for att grunda den lefnadslucka, han ej högre begärde.

18.

Vedergällningen.

Det ligger något eget i den vedergällningsrätt som i så många företeelser röjer att den går igenom världen. I synnerhet i det husliga lifvet äro dess spår synbara.

Kivi-Taneli var en aktad och förmögen köpman. Han hade erhållit sitt namn (Kivi-Taneli, Sten-Daniel) derigenom att han alltid stod i spetsen för sitt arbetsfolk och deltog med styrka, klokhets och drift i deras tyngsta arbeten, såsom i åkerbruk och stembrytning, då han lade grundvalar till sina många byggnader.

Kivi-Taneli, mindre fin och bildad än hans bror hofrådet, lyckades dock, ehuru ej sjelf mera ung, att vinna en ung, rik och skön flickas hand. Hon var rik ej blott på penningar: den största skatt hon egde, och hvilken en annan man med mera bildning än som fallit på Kivi-Tanelis lott skulle mest värderat, var hennes rika själ och hennes känslofulla hjerta. Men Kivi-Taneli förstod intetdera. Han behandlade henne med hårdhet, nekade sin unga maka att deltaga i något nöje, och ville slita äfven de kära band, som för enade henne med föräldrar och syskon. Hennes rena själ älskade att se allt ordningsfullt och rent omkring sig. Hennes man ville dock hafva det tvärtom. Blott för att lära henne att vara hans

vilja lydig och undergifven, hade han förbjudit all målning och skurning i sitt hus. Men då han en gång var bortrest åt landet på en hel dag, lät hans fru städa alla rummen och skura sin egen kammare. Vid sin hemkomst märkte mannen genast, att man handlat emot hans förbud, och i ögonblicket gick han ut att hämta en stor tjärpyts och med en sudd tjärade han öfver hennes nyss skurade kammargolf. Detta gaf sista knecken åt den lidande makans sjuka bröst. Af en tyst och långsam smärta var hennes lunga redan tärd i stilla sorg. Det känslofulla hjertat brast, under det modersögat rigtades på de 4 små barnen, hvilka nu lemnades moderlösa, att uppfostras af hårda fadershänder.

Det dröjde ej länge efter hennes död innan man till allmän förvåning hörde att den rika Kivi-Taneli lätit lysa för sig med en af sina pigor. Man hade allmänt deltagande för de arma små barnen och beklagade dem, emedan de skulle få en styfmor, af hvilken man intet godt hade att vänta.

Kivi-Tanelis andra fru var en vacker blondin. En kraftfull qvinna, först ladugårdspiga, sedan huspiga, var hon snygg och ordningsfull i allt. Så snart hon blifvit matmoder, begynte hon att ömt vårda barnen och att strängt reformera sin man. Han som så hårdt tyranniserat sin förra milda, goda hustru, måste nu dansa efter den sednares pipa. Men innan den gamle förut oböjlige mannen kunde förmås härtill, måste den nya frun stundom visa honom sin armstyrka, så att, om ej en skarp sparrlakanslexa lände honom till tillrättavisning, hon alltid hade i beredskap en qvastkäpp, dold bakom sparrlakanen. Genom dess flitiga och välberäknade

användande lyckades hon innan kort att få gubben spak som ett lamm. Folket använde på detta förhållande, som man ansåg såsom en rättvis vederläggning, ordspråket: »tuli kartu koiran wiereen,» (käppen kom bredvid hunden).

Af sitt tjenstefolk fordrade fru Kivi-Taneli mer än någon annan. Utan att blygas öfver sitt förra stånd, sade den förståndiga matmodern åt dem: »jag har varit tjenare sjelf och vet bestämdt hvad jag kan fordra af mitt folk och hvad en piga hinner uträtta då hon vill.» Dessutom belönade hon dem efter förtjenst, så att dugligt folk tjente henne länge, och man var glad att få tjenstehjon, som flyttat ifrån henne; ty de voro alltid dugliga.

Sedan Kivi-Taneli var död, gifte sig hans enka med en aktningsvärd ung köpman.

Med honom lefde hon länge i ett lyckligt äktenskap, aktad och ärad af hela staden. Äfven i umgängeslivet blef hennes hus ett af de förnämsta, och hon dog älskad och begråten af sin man och flera förhoppningsfulla söner.

19.

Kivi-Taneli och Enkans åker.

Som en kvarlefva efter försvunna lyckligare tider, var nu blott en liten åker en fattig enkas enda egendom. Den gaf dock henne och hennes tre döttrar bröd, så att de, med tillhjälp af sin arbetsflit, kunde freda sig för behovet att falla andra till last.

Plöjningstiden var inne, och den fattiga enkan i stort bekymmer om huru hon skulle få sin åker plöjd. Under den bästa arbetstiden, då alla jordbrukare voro sysselsatta med sitt åkerbruk, var det svårt äfven för den, som var i tillfälle att betala dryg dagspenning, att få arbetsfolk: huru mycket mer då för den obemedlade enkan!

Den fattiga enkan fick nu knappast nattro under bekymret för möjligheten att få sin åker färdig; ty plöjningstiden förflöt och ännu visste hon ingen utväg.

Alla dagar vandrade den bedröfvade enkan, med tunga steg, en half mil i djup sand, emellan sitt hem och sin åker. Höfligt frågade hon alla arbetskarlar hon kände eller träffade, om de hade tid att arbeta hos henne; men hon fick idel nekande svar.

En morgon, straxt efter solens uppgång, gick den tröstlösa enkan åter till sin kära åker, som nu var orsaken till hennes stora bekymmer, och som förut gifvit henne så stor glädje. Hela na-

turen andades fröjd och frid, mot den uppgående morgonsolens milda strålar glänste daggperlor öfverallt, i tusende färgbrytningar. Fåglarnas skaror prisade sin skapare och sommarens början, som var så lofvande och skön. Allt omkring henne var glädje. Endast i den bedröfvade enkans hjerta lyste nu ingen glädjestråle. Det var så tungt och fullt af bekymmer, emedan hon måste öfvergifva allt hopp om att få deltaga i höstens skörd. Kanske måste hon för första gången i sin lefnad nu komma att sakna bröd. Bittra tårar fuktade hennes bleka kind vid denna tanke. De, hvilka aldrig erfarit hennes bekymmer, kunna ej föreställa sig det qual, som tärde den tröstlösas bröst.

Hennes utgråtna ögon blefvo i detsamma varse, på en åker närmast hennes, en karl som plöjde. Med dröjande steg gick hon ditåt, och närmande sig frågade hon mannen, efter att hafva helsat: om han ej ville åtaga sig det besväret, att för betalning också plöja den närgränsande åkern, som hon anviste.»

«Hjertans gerna skulle jag göra det, kära mor,» svarade åkermannen, »om ej flera af Kivi-Tanelis åkrar ännu voro oplöjda, ehuru tiden skyndar.»

»Jag vill gerna vänta,» sade enkan glad, »blott ni lofvar att sedan hjälpa mig ur mitt bekymmer. Den rika Kivi-Taneli betalar nog sjelf er möda hederligt, det vet jag; men för den fattiga enkan skall Gud tillägga i välsignelse hvad hon ej sjelf förmår betala.»

»Jag skall väl se till hvad jag kan göra, efter några dagar,» sade mannen, med en nick, och körde upp med plogen en ny fåra i åkern

Glad återvände enkan hem, prisande Gud med hela naturen, då hon sakta och med andakt sjöng en vacker morgonpsalm.

För första gången på flera veckor sof hon i lugn och ro den påföljande natten.

Enkan var så van att vandra den långa sandiga vägen till sin kära åker, att hon ej som alla andra fann den tröttsam. Redan efter ett par dagar begaf hon sig dit. Men huru stor var ej hennes förvåning, då hon vid sin framkomst såg åkern alldeles färdig både plöjd och sådd!

Tacksam och förundrad återvände gumman hem, der hon i flera dagar väntade arbetskarlen som skulle afhemta sin betalning. Hon var också litet stött deröfver, att han vågat så åkern utan hennes befallning. Men då hon förgäfvets väntade mannen och ej kände honom till namn eller utseende, begynte hon fråga alla menniskor, som hon mötte på sina åkerpromenader: »om någon sett hvem det var, som plöjt hennes åker.»

Sluteligen fick hon veta det, till sin stora förskräckelse, af en grannqvinna, som sett den rika Kivi-Taneli sjelf både plöja och så åkern.

Andtruten återkom nu vår enka hem, påtog sin grannaste koft och kjortel, och skyndade sedan till Kivi-Taneli, för hvilken hon neg det djupaste hon kunde. Hon ville äfven hålla det grannaste tal, för att uttrycka sin tacksamhet och bedja om ursäkt för sitt djerfva misstag.

Men sedan Kivi-Taneli blott hört hvarom frågan var, afbröt han den granna orationen med ett kort: »Åh strunt,» och lemnade gumman hastigt, just i halfva nigningen af tredje position.

20.

Den nya Gingangsklädningen.

»Timbom,» sade fru borgmästarinnan, »se då, om min nya gingangsklädning sitter väl? — Hon hade nu för tionde gången låtit passa den på sig, framför stora spegeln i granna kammaren. — »Sitter den bra, Timbom?»

Gubben, fryntlig och glad öfver det visade förtroendet till hans goda smak och omdöme, ville gyckla litet med sin kära gumma.

Han sade, godmodigt leende: »jag tror att du är litet sned växt i ryggen, gulle mitt.»

Med en åskblyxt i ögat, utlät sig borgmästarinnan: »Nosta nyt se juoru!» *) Derefter vaggade hon in i sin granna kammare, med en hård smäll i dörren.

Nu var det ej rådligt för den välvise att raljera mer, eller att vänta på resultatet af sitt gyckel. Hastigt fick han hatt och käpp, och skyndade sig ut i det fria, för att undvika ovädet derinne. Men till olyckans höjd, mötte han i porten enkefru borgmästarinnan Degerman, hvilken helt rak, i egen, anseelig person med uppsatt mössa och på höga klackar, långsamt neg och komplimenterade gubben, som stod liksom på heta nålar, i sin ifver att komma ur sigte, innan hans kära hälfts återkallande stämma skulle ljuda i hans öron. I sin ångest fattade han

*) Lyfta nu upp det squallret!

mod att afbryta, just på det finaste och kruserligaste stället, fru borgmästarinnans harang, med ett: »förlåt mig, jag kommer straxt igen, jag har blott ett litet ärende att uträtta.» Dermed försvann han.

Med en litet längre näsa än vanligt steg nu den kruserliga borgmästarinnan in till sin embets-syster, hvilken nu ej just var i humör att emot-taga främmande, så glad hon eljest var att få höra något nytt. Då hon genom fönstret i granna kam-maren tittade efter sin Timbom, blef hon varse den kommande gästen och gick genast att intaga sin plats uti stora länstolen i salen.

Borgmästarinnan Degerman neg både djupt och artigt för sin embetssyster. Äfven de nigningar, hvilka hon ej hunnit fullgöra för herr borgmästaren i port-gången, fick hans fru nu liksom på köpet, af ren vänskap för huset.

I de grannaste ordalag yttrade hon sin glädje öfver, »att se fru syster sitta uppe efter det sed-naste illamåendet.»

Men den sednare, ännu stött öfver sin mans oartighet, var vid så dåligt lynne, att hon, utan att det minsta hafva rört sig, helt snäsigt svarade: »Nå, får jag intet sitta i min egen länstol.»

Den främmande stod helt brydd och villrådig öfver den försmådda artigheten och att hennes välmening upptogs så illa. Hon ämnade redan helt obemärkt lemna rummet; men ännu beslöt hon att försöka en attack på det dåliga lynnet och yt-trade: »Kors bevars, hvad syster har för en nätt och vacker klädning på sig! Minsann sitter den icke som den vore gjuten på syster, som är så rak och välväxt.»

Som kaffet, sedan sumpen fått lägga sig efter en spåqvinnas omsqvalpning, så klarnade genast vår borgmästarinnas mulna ansigte, då syster Degerman omedvetet intygade, att Timbom haft orätt i sitt påstående. »Gå nu inte bort!» sade hon. »Drick först kaffe hos mig! Fast jag inte har mer än en fingerborg sur grädda för oss båda, vet jag nog att syster håller till godo som förr,» tillade hon, helt sötsur, och ställde fram sin lilla blanka kaffepanna. Till borgmästarinnan Degermans förskräckelse tog hon också fram favoritkattens, »Sockrets», tefat åt sitt främmande — «emedan hon hade sin servis på vinden,» ursäktade hon, »och "Sockret" alltid var så renlig, att den slickade sitt tefat lika rent, som den slickade sig i synen.»

Sedan nu borgmästarinnan Degerman med beslutsamhet underkastat sig sitt öde att hålla till godo med kattens fat och ytterligare berömt den nya gingangsklädnungen, drack hon sina tvenne koppar kaffe, ehuru åtföljda af en vänlig varning af värdinna »att icke taga så mycket grädda, emedan Timbom också skulle få litet deraf i sin kopp, när han komme hem.» Derefter språkade gummorna om sina grannfruars slöseri och dumma hushållning, om ungdomens oduglighet nu för tiden, om den flärd och yppighet, som begynte råda i allt.

Slutligen bad den upplifvade borgmästarinnan den främmande »sjunga en vacker visa, med sin vackra röst.»

»Jag skall sjunga kyrkoherde Snellmans visa, med den vackra melodien, som han också sjelf gjort,» sade denna.

Efter några hostningar uppstämde borgmästarinnan Degerman, med en högt klingande och darande röst, följande sång:

Mitt lugn jag icke säljer
 För hela Spaniens gull,
 Ej oförnöjd mig qväljer
 För idel stoft och mull.
 Jag vill ej kräsligt äta;
 Ej nippers glans mig rör,
 Blott oron i mitt hjerta
 Ej promenader gör.

Kusin rätt vänligt niger,
 Berömmar falskt min söm;
 Och Damon ödmjukt stiger,
 Liksom han vore öm.
 Men jag i mina tankar
 Åt falska kyssar ler;
 I lugn jag ensam vankar:
 Ej vänner bry mig mer.

Så kan jag mönstra världen
 Ut i mitt lugna bo.
 Jag vill kassera flården
 Och lefva skild i ro.
 Tack, kära födslostjerna
 För denna sälla lott,
 Att intet bryr min hjerna,
 Som tilldrar sig i slott!

Borgmästarinnan Timbom badade i tårar af förtjusning, och var så vek, att då hennes man inträdde, föll hon honom om halsen med en bön om förlåtelse, för det hon blifvit stött öfver hans skämt.

»Syster har en ypperlig röst,» sade den glada äkta mannen till sångerskan. »Den som hade en sådan tunga och kunde nyttja den rätt, så skulle man till ock med få stenar att dansa.»

21.

Moster Stina.

Så kallades en gammal respekterad barnlärrinna i Uleåborg af sina disciplar, och derefter likaledes af hela staden. Gumman, öfver 70 år, framlutad och krokig, hade i sin ungdom varit smärt och lång, med en rak och vacker växt förenat en majestätlig hållning. Hennes stora blå ögon hade aldrig varsnat någon karl, åt hvilken hon velat uppoffra sin frihet; ty moster Stina var en af stadens femtio äldsta ogifta fruntimmer, en utvald och respektabel skara, hvilken alltid fäktat emot att böja sig under äktenskapets ok, emedan ingen velat bestrida dem segern.

Moster Stina var ett mycket klokt och ytterst ordentligt fruntimmer, äfven i sitt sätt att tala. Hon uttalade alltid, då hon helsade, »god dag,» m. m, efter bokstafven och ej så vårdslöst förkortadt, som man vanligtvis brukar tala svenska språket, just derföre så svårt att läras af en utländning. Moster Stina talte så som hon skref och läste språket, rätt och grammatikaliskt. Hennes största bekymmer var att hon ej fick sina disciplar att göra likaledes, ehuru hon med tillhjälp af en lineal fick dem rätt fort att läsa rent i bok och att skrifva en rund och vacker stil. Äfven hade hon pluggat och linierat i deras skalle (sade gumman blott i vredesmod) abc-boken, långkatekesen, bibliska historien, hufvudstäderna i Europa efter Djurbergs geografi, samt

några af Gellerts fabler, m. m. Stapplade barnen, eller sade de ett ord orätt i lexan, så blef gumman desperat; och hjälpte ej då några duktiga smällar i bordet af linealén, så sprang hon i full förtviflan väl tie gånger med det gråtande barnet och lexan till sin syster, en from och stilla kyrkoherde-enka, som bodde i samma gård, der lexan då hvarje gång skulle repeteras, i det hon uppmanade sin syster att banna och gräla på det oläraktiga barnet. Systemen, alltid mild och undfallande, sade blott helt saktmodigt: »Gör det sjelf, kära syster Stina: du kan det så väl.» Föga smickrad häraf återvände moster Stina till sitt hem att försöka sin talang. Men inom fem minuter var hon åter tillbaka med det utgråtna barnet, till dess lexan fastnat i minnet eller skoltimman var slut.

Moster Stina hade i flera år förestått sin fars postmästarejänst i Uleåborg (emedan han sjelf af en långvarig sjukdom hindrades derifrån), hvilken syssla hon ansåg mindre svår att uppfylla, än att af gammalt flor göra en ny uppsatt mössa, deruti hon äfven var mästarinna, och under hvilken fabrikation hon ofta brummade öfver den orättvisa delningen i qvinnans lott emot mannens. »Af henne, den svagare delen,» yttrade hon, »fordras så mångdubbelt mer, än af de otäcka karlarna!» (vi bedja om förlåtelse för detta yttrande af gumman nu i vredesmod, då hon ej fick den gulnade florsvingen hvit, ej heller att falla i ordentliga veck, ehuru hon hundra gånger upprifvit och återbegynt samma arbete.) »Ja,» fortfor hon, i det hon slängde möss-stocken åt sidan, florsvingen på sängen, steg upp med häftighet ifrån sin plats vid fönstret, och marscherade med stormsteg af och an på golfvet,

»Ja, mångdubbelt mer fordras af oss än af de otäcka karlarna, hvilka ej behöfva uträtta stort innan de prisas, eller belönas med rikedomar, titlar och embeten. Men hvad uppmuntran får qvinnan, — om hon också vore den fullkomligaste? — Ingen!» skrek hon i en riktig beserksvrede och gjorde i durchmarsch sina evolutioner kring kammargolfvet. »Ändå fordrar man att hon skall vara både skraddare, och bagare, bryggare, slagtare, kock, sockerbagare, kaffekokare, färgare, strumpväfware, ljusstöpare, trädgårdsmästare, gårdsfogde, brandvakt och handelsbetjent (i små städer)! Dessutom skall hon vara mor och maka, barnasköterska och lärarinna, hushållerska och kökspiga, sjukvakterska och sin mans tjenarinna. Hon skall blåsa bort alla bekymmer ifrån hans panna, ensam taga emot och bära alla husets förtretligheter, skratta, då hon hellre ville gråta. Hon skall vara om morgonen först uppe, om aftonen sist i säng, tigga styfvern ur sin mans hand till det stora hushållet, kanske fälla många tårar innan hon vågar fram med denna begäran, och hafva mera bekymmer om ladugården, än sjelfva dejan. Lägg härtill, det värsta af allt, att nödgas bråka med otidigt tjänstfolk och vanartiga barn, hvilkas moral hon ensam ej hunnit vårda.»

»Men hvad gör mannen? (nu ökade gumman hastigheten af sin marsch och gestikulerade så, att ingen sådan vågat komma henne tre steg nära.) Jo, han räknar och skrifver en stund i sin kladd, promenerar och röker sin pipa, till dess han får stiga till färdigdukadt bord, der han kriticerar allt. Sedan dricker han sitt kaffe, tar sin middagslur, derefter åter en liten motion, till dess toddyglaset

bebådar aftonens ankomst. Nu kommer qvällsvarden, hvarunder han fördömer eller söker fel hos fruntimren, för att derigenom uppmuntra sig sjelf. Slutligen begifver han sig till hvila på sina lagrar.»

Så utför gumman emot de arma karlarna, då dörren öppnades, och — hvilken lycka! — bror Possenius, en gammal ogift sjökaptän, som hon ej sett på många år, inträdde i väl pudrad piskperuk och, man kunde säga, i full brudgumsskrud, så putsad och fin var den med henne jemnåriga gubben, åt hvilken hon, i sina blomningsdagar, i mången himmelsk menuett gifvit ett aflägsat famntag.

Gubben frågade, hostande, »huru syster Stina mått under den långa tid, som han borta sväfvat emellan Charybdis och Seylla». Han tycktes vara glad att nu stå här på säker grund, emellan byrån och bordet, under det han vänligt ännu betraktade sin ungdomsmoitié i menuetten.

Med solklart ansigte, och rodnande nästan som en femton års tärna, bad hon bror taga plats, i det hon neg så graciöst och djupt, att jag trotsar någon ung flicka nu för tiden att göra det efter.

Ungdomsvännerna satte sig att språka om fordna tider och om ungdomen då, huru den på allt vis hade roligare och var bättre än nu. Förflyttade så i sina ungdomsdrömmar, märkte de ej tidens gång, förrän den larmande aftontrumman påminte bror Possenius att suckande återvända till sitt tomma hem.

Moster Stina följde honom nigande, ända till sin port, den hon sedan tillbommade, och återvände till sitt rum. Glad och förnöjd deröfver, att bror Possenius ej glömt henne, prisade hon

karlarna i hennes ungdomstid, då de voro, såsom de ännu äro, rätt artiga och hyggliga. Då för tiden gjorde de sina hustrur alltid lyckliga, menade gumman för sig sjelf.

En dag yäntade barnen i skolan stort spektakel, ty de visste att moster Stina alltid höll sina löften, isynnerhet när det gällde att straffa dem. En liten baron Silfverhjälm hade flera dagar varit lat och pröfvat gummans tålmod, så att, då hon gaf honom hans nattlexa till andra dagen, sade hon: »Hör nu, barn! om Adolf kan sin lexa i morgon, utan att stappla ett ord, så lofvar jag att sjelf hoppa först uti en tjärtunna, derefter i en fjädertunna, så viss är jag att han ej kan sin lexa.»

Barnen åtskiljdes, alla glada, sedan de fått löfte af Adolf, att han skulle lära sig sin lexa.

Hemkommen, förundrade det hans goda mamma att se honom genast och ifrigt sysselsatt med lexan. Tidigt om morgonen var han uppe, och glad tog han afsked, då han skyndade i skolan, sedan han för sina föräldrar omtalat det väntade nöjet.

Jublande förhörde skolkamraterna hans lexa i portgången, och alldraförst framräckte han helt stolt sin ovanligt långa lexa att förhöras. Ej ett ord stapplades, och moster Stinas kinder lågade af bryderi att komma ifrån sitt obetänkta löfte. Först gaf hon den lilla baronen mycket beröm för denna lexa, hvilken beviste hans fattningsgåfva. Sedan sade hon sig nu som alltid vilja hålla ord, om Adolf hade hjerta att sjelf skratta, eller låta andra göra narr af sin gamla lärarinna, som för hans väl gjort det obetänksamma löftet.

Men då gumman tog saken så alfvarsamt, förvandlades på en gång barnens uppsyn, och de upp-

gafvo gerna den väntade förlustelsen, som de skulle vunnit på hennes bekostnad.

Med tårfulla ögon svarade den lilla baronen: »Nej, nej! det skall moster Stina för min skull visst aldrig blifva utsatt för: jag vill vara så flitig hädan-efter.» Rörd slöt den gamla det goda tacksamma barnet i sin famn.

Moster Stina var, emot fruntimrens vana i den höga Norden, mycket road af politiken. Hon tillsade sina elever att i denna sak spänna upp öronen, då de hörde herrarna derhemma tala i detta ämne, och sedan låta henne få veta något nytt om världens gång.

Men snart upptäcktes de små husspionerna, och man roade sig ofta att låta genom barnen moster Stina trumma larm i staden, sedan de små berättat henne alldeles förvånande politiska nyheter, dem de hört »pappa sjelf omtala vid bordet.»

Ibland annat berättade en liten flicka en gång, att en kurir ankommit samma natt med den underrättelsen, att »Ishafvets närmaste befolkning rest sig i massa, brutit in och bestormat sjelfva Nordpolen, hvilken inom tre veckor måst kapitulera. Den segrande hären vore nu i antågande mot Uleåborg, der dessa Spitsbergare och Grönländare ej ämnade göra sig gröna för fruntimren, utan tvärtom hotade att skjuta alla gamla mamseller, der dessa träffades.»

»Du pratar dumheter, rör ihop och blandar,» sade gumman till det långnästa barnet, som väntat sig beröm och kanske en karamell för sin stora nyhet och sitt goda minne. Men moster Stina blef dock het om öronen. »Något ligger ändå härunder,» tänkte hon. »Jag måste ut, för att få

reda på saken, och få veta hvad nytt kuriren medfört.» — »Ni får lof, barn,» ljöd som musik i deras små öron; och lika hastigt som gumman kom i sin blåa tulubb, voro barnen med henne på gatan, och snart hemma, med sina stora smörgåsar i hand.

Moster Stina skyndade sig till närmaste granne, att få höra rätta sammanhanget med den viktiga nyheten.

Men värden här var med i komplotten, som gick ut på att kurera gumman för hennes nyfikenhet. Han blott bekräftade saken, men gjorde den mera sannolik, ehuru värre, så att gumman helt förskräckt sprang hem, med en känsla af stark kolik.

Darrande af räddhåga sökte hon nu rädda undan plundring sitt lilla silfverförråd och det hon ansåg dyrbarast, samt knöt alltsammans uti en servet, den hon gömde längst inne i sitt vedkontor, under spånor och stickor.

Sedan allt detta var i hastigheten undangjordt, skyndade hon att om den hotande faran underrätta sin syster.

Denna, alltid sansad, insåg genast herrarnas upptåg, och tröstade den förskräckta systemen, hvilken ej gifvit sig tid att rätt begrunda saken. Men då hon nu tydligt såg sig narrad, föresatte hon sig att ej mera sätta tro till barnens politiska berättelser, ej heller tillåta sådana.

På ett halft år gick ej moster Stina i det hus, der hon blifvit så narrad, och hade troligen aldrig kommit öfver dess tröskel — så var hennes hotelse — om hon ej lika mycket tyckt om värdinnan, som om de goda tårtor denna bakade.

Dessa bevekta henne att en pingstdag emottaga en middagsbjudning till detta hus.

Vid åsynen af den glada värdinnan och den sköna glacerade tårtan, hvilken i pyramidform prydd bordet, försvann allt groll ur den goda gummans minne.

Men den retsamme värden väckte fråga vid bordet om dagens text i predikan, och påstod: »Folket i evangelium trodde, att lärjungarne varit fulla af rent finkelbränvin, men ej af sött vin.»

Detta misstag förtröt gumman så, att hon under dispyten härom slog handen i bordet med den häftighet, att de kullstjelpa vinglasen, med henne, intygade, att folket påstod det varit »sött vin, men ej bränvin som de heliga beskylldes för.»

Häraf fick gumman sin kolik-attack, så att hon måste skynda hem till sina droppar, innan hon hunnit smaka af den frestande tårtan. Ännu ett helt år derefter syntes gumman icke der i huset.

Moster Stina var sjelf arbetsam och noga, men ej snål. Hon påstod att fattiga eller tiggare ej skulle finnas, om de ville arbeta hellre, än vara lata och ligga andra till last. För att till flit uppmåna dem, gaf hon dem rikliga moraler, men aldrig såg man att hon gaf dem en fyrk i penningar. Dock skola vi, till hennes hjertas heder, upptäcka den hemligheten, att mången orklös och fattig, äfvensom mångt hjälplöst barn, af moster Stina emottagit rikare gäfvor, än man skulle trott.

Men moster Stina tålde ej att någon skulle bestämma åt hvem eller huru mycket hon borde gifva en behöfvande. Detta skulle bero af hennes egen fria vilja. Lätt kan man då föreställa sig den häftiga gummans harm och förtrytelse, när hon

en dag blef ålagd att ibland andra utskylder betala 2 Rdr rgs till stadens fattiga.

Het och hastig till lynnet, besinnade gumman sig aldrig länge. Nu kastade hon en shawl om sig, och hade så när sprungit ut, i vårlasket, med blotta strumpfötterna, utan skor. om hon ej i farten råkat att snafva öfver sina gamla tofflor, dem hon genast påträdde, under det hon, med andan i halsen och darrande af vrede, skyndade framåt och inrusade till en af magistratens ledamöter, med tillrättavisning och klagan öfver den så orättvist pålagda beskattningen.

Men här var ingen ändring att hoppas i pålagan; så att gumman alldeles trötlös och matt återvände hem, med våta ögon och våta fötter. Hon måste derefter intaga sängen. Inom fjorton dagar hade hon slutat sitt verksamma lif.

Med många fel och egenheter, hade hon äfven många förtjenster. Moster Stina var alltid religionsfast, ordningsfull, verksam och en nyttig medlem i samhället. Hon var upprigtig, flärdfri, sanningssälskande, tacksam och vänfast. Het, men aldrig elak på sin nästas bekostnad, blandade hon sig aldrig i andras affärer. Vid sin bortgång var hon omkring 80 år.

En annan minnesvård fick hon ej än den hon sjelf upprest i sina bästa disciplars hjertan.

22.

Tullnärens Kalakukko.

Fordom skedde i alla tullar, vid inträdet till städerna, äfven i Finland, en noggrann visitation med resandes effekter, vanligtvis af underordnade besökare, men också ofta nog af tullnären sjelf, hvilken den tiden ej kunde räkna på rika sportler af vidtberesta och kloka handelsexpediter. Desto strängare var han med de inkommande af landtfolket, hvilka icke kände några tullförordningar, ifall de ej hade någon liten gåfva i beredskap. De fattiga bönder, som voro nog dumma att låta skrämma och narra sig af dessa herrar, måste ofta i tullen dela med dem, om de intet annat hade, åtminstone sin lilla vägkost.

En bonde, klokare än de andra, hvilka i tullen godvilligt låtit plundra sig, var färdig att göra sin vinterresa till staden, för att sälja sina landtmannavaror: smör, talg, fisk och fågel.

Tankfull vandrade den resfärdige bonden på golfvet i sitt pörte, medan han funderade på sin handel i staden. Hastigt vände han sig till sin hustru, sägande: »Kära Maja, gör fort eld i ugnen, och sedan en deg till en kalakukko af det finaste och bästa mjöl du har. Jag vill sjelf baka den och grädda den åt den snåla Prytzen, som är tullnär vid Kajana tull i Uleåborg. Han tog af mig sist det bästa jag medförde, och nu vill jag skänka

honom min största kalakukko. Gör degen så vacker du kan.»

»Rätt gerna,» svarade hustrun, »får du traktamentet af mig; men hvad sort fisk vill du hafva uti den?»

»Fisken skall jag nog fånga på torra backen,» sade mannen, skälmskt leende.

Då ugnen och degen voro färdiga, gick den unga bonden sjelf till bakkbordet, der han slog ut den fina degen. Sedan vred han, till hustruns förvåning och fasa, nacken af en gammal katt, hvilken han med hull och hår bakade in i degen till en stor och präktig kalakukko, hvarefter den gräddades i ugnen helt ljusbrun. Färdig luktade den väl och såg rätt läcker och prydlig ut.

Försigtigt inlades kattpastejen i släden, hvarefter den illpariga bonden helt förnöjd satte sig i och körde åstad. Han ställde så till, att han i skymningen kom till tullen.

Der såg han likväl ingen besökare framme. Derföre tog han sin present och bar den sjelf in till tullnären, med den ödmjuka begäran, »att få passera, emedan han var rädd att portarna kunde stängas tidigt i qvarteret, så att han ej sluppe in.»

Tullnären, glad öfver den sköna skänken, sade, »att han kunde genast få fritt passera.»

I sakta mak begaf sig vår resande inåt staden. Men sedan han kommit ur sigte, fick hästen galoppera till majatalo (hans qvarter), der han förtrodde sig endast åt värden. Denne dolde honom för alla efterspaningar och fann nöje i sprattet, emedan alla önskade något straff åt de närgångna tullbesökarna.

Helt förtjust lade tullnären sin präktiga kalakukko midt på bordet i tullstugan, framför de

hungriga tullbesökarens näsor. Det vattnades dem i munnen, då de med afundsfulla blickar sneglade på den aptitliga fiskullen.

Tullnärens hjerta rördes här af till ädelmod och medlidande för sina embetskamrater, så att han med ett nedlåtande välbehag sade: »Jag tycker verkligen, att min present den här gången är stor nog för oss alla.» Så tog han en hvass punko, och skar först ett stort stycke åt sig sjelf af den sköna pirogen, sedan en bit åt hvardera af sina besökare.

Med god smak åto nu alla tre af den rara anrättningen, och tullnären yttrade helt stolt: »Denna kalakukko är smakligare än de vanliga, som bönderna gifva oss, ty i denna är både fisk och fågel, märker jag, fast fågeln icke måtte vara rätt väl plockad.» (Katten var en gammal fet huskatt, derföre mör och delikat.)

Tullnären hade sjelf fått på sin del en fram-tass, hans bästa vän hufvudet, på den andras lott föll en bit af den krokiga kattsvansen.

»Jag är hungrig som en varg,» fortfor tullnären, för att liksom ursägta sin glupskhet, då i detsamma något hvasst högg omkring hans tand. Med möda fick han det löst, så omkramad var tanden. Han kunde väl begripa, att det var en fågelklo, som han gnagde uppå; men dertill var nageln för fin. Nu begynte alla tre att undersöka sina portioner afullen, och hela kalakukkon anatomiserades närmare. Den genomgicks mera noggrannt än de någonsin visiterat de arma böndernas slädar och knyten.

Hvilken fasa, då de nu igenkände inkromet i kalakukkon! Rasande af vrede skyndade alla tre

för att få spaning på bonden som gifvit den; men flere hundra bönder hade samma dag, liksom andra dagar, passerat af och an, så att det blef omöjligt att få reda på den sannsköldiga, som hvarken hade uppgifvit namn eller orten hvarifrån han kom.

Efter denna lexa skedde vid Kajana tull visitationerna med mera skonsamhet än förut, och kallet beköm således herrarne väl, men bönderna ändå bättre.

23.

Makkonen.

Så hette en redlig, arbetsam och välmående bonde i Pavola kapell, af Sikajoki socken. Han var kyrkovärd och hade hela socknens förtroende, då någon vigtig fråga om dess bästa var å bane. Makkonen var mycket välgörande emot fattiga; likaså hans aktningsvärda hustru. Sjelf mor för tie barn, ömmade hon isynnerhet mest för alla »orpolapset» (fader- och moderlösa). Hon var tillika en arbetsam och ordningsfull husqvinna, som vårdade barnen och yande dem tidigt till gudsfruktan och flit. Sönerne sågos i skog och mark arbeta vid den outtröttlige fadrens sida och deltaga efter ålder och förmåga i hans mödor. Döttrarna delade moderns besvär i ladugård och visthus och på åker och äng. Den flinka Makkoses »emäntä» (vårdinna) hade likväl ännu tid att också vara vårdinna eller matlagerska på alla bondkalaser i nejden. Den trefliga och kloka gumman var allmänt rådfrågad och firad som ett orakel i orten.

Lycklig och nöjd med sin lott, lefde Makkonen i skötet af de sina, och då han såg sina mödors lön, de fulla axen, sakta vaggas i solens strålar, höjde han sitt glänsande öga till det godas gifvare, i tacksam andakt. Han var en gudfruktig man. Vördnadsbjudande var det att se gubben Makkonen om söndagsaftnarna, omgifven af sin talrika familj, med blottadt hufvud, i den prydligt gran-

risade stugan, med sin rena, välljudande och klara röst begynna psalmen till deras aftonbön. Allt husfolket inföll då med de sorgligt ljufva stämmor, som hos finska allmogen äro så egna. Också den spådas röst är här rörande och klar. Efter psalmens slut läste han ett kapitel ur bibeln och några aftonböner, hvarefter den okonstlade sången åter höjdes ur andaktsfulla och tacksamma hjertan. Husfadern slutade bönstunden med »Herren välsigne oss!» Och i heligt stillhet utbredde sedan den fridfulla natten ro och hvila öfver de välsignade.

Men äfven till denna lugnets fristad hittade snart sorgerna och smärtan. Makkoses hus drabbades af allhärjarens hårdaste slag.

En smittosam sjukdom utbredde sig hastigt, och Makkonen var ibland de förste, som med hustru och barn gick att vårda och bistå dem, hvilka deraf blifvit angripna. Men snart låg den ädelmodige husfadren, sjelf ett offer för sin mensklighet, på bår. Hans ädla maka och de tre äldsta barnen följde honom inom ett par dagar.

Omkring de hädangångne snyftade sju fader- och moderlösa små, af hvilka den äldsta var en gosse om tolf år. Vänner och grannar och fattiga släktingar hade blott tårar för denna sorgliga syn; ty de saknade sjelfva råd och stöd, som de varit vana att finna just hos Makkonen och i hans hus.

De bestyrde dock om de aflidnas hederliga begrafning.

Grafölsdagen hade den vördade kyrkoherden i församlingen sjelf begifvit sig till gården och frågade der, »hvilken af de närvarande ville åtaga sig omsorgen för de spåda och deras hus och hem?»

Alla voro rörda och villiga, men åtagandet var icke så lätt. Man besinnade sig.

Men hastigt, innan ännu någon svarat, häpnade man att se Pekka, husets gamle, eljest så snygga och rena trotjenare, nu sotig, trasig och ruggig som en gårdshund, framträda ur mörkret på ugnen, derifrån han nedklättrade. Han hade der tillbragt tre dygn i tårar, och utan föda. Sina af gråt svindande ögon kunde han nu icke höja emot dagen, och med sin hårda, bruna hand aftorkade han, förtretad, de tårar som hindrade honom att på en god stund få fram ett redigt ord. Blott ett »*voilà*» pressade sig fram ur hans trogna, beklämda hjerta, då hans öga halkade öfver de sju sorgklädda barnen. Men slutligen repade han mod och lyfte hastigt de aflidnes äldsta son på sin starka arm. Nästan skrikande af ansträngning att kunna tala ut sin känsla, sade han: »Se här min husbonde! Honom vill jag tjena, fast utan lön, bara han lofvar att blifva en lika redlig och bra karl som fadren var, och att draga försorg om sina små syskon. De äro alla mig så kära, min välgörares barn!»

Högt snyftande lofvade den tolfårige, tack-samma gossen detta, och äfven att följa den erfarne Pekkas råd i allt. Husets öfriga tjenare, äfven rörda af uppträdet, försäkrade sig vilja följa Pekkas exempel.

Hjertligt fägnasamt var det för kyrkoherden att se denna tillgifvenhet af fattigt tjenstefolk. Han erbjöd sig sjelf till rådgifvare och stöd för de små värnlösa, hvilkas öde han förtrodde i allmaktens hägn.

Man valde i mors ställe för barnen, och till värdinna i huset, en gammal beskedlig släkting.

Derefter granskades husets affärer, då det befanns, emot förmodan, att hemmanet ännu stod i stor skuld, ehuru en del af köpeskillingen äfvensom alla intressen och utlagor voro ordentligt betalta.

Då den tolfårige husbonden hörde detta, fick han i en hast liksom mannakraft och sade med alfvar: »Jag ensam vill betala min fars skuld. Detta arf skall jag ej dela med syskonen, ty jag tror för visst, att Gud skall gifva mig styrka till att arbeta, så att jag nog får hemmanet fritt från skulden.»

»Håll ord, min gosse,» sade den rörda kyrkoherden, »och måtte dig ske såsom du tror, mitt barn!»

Med djup känsla lemnade den älskade själsörjaren sorgehuset, der han funnit en så stark tro, så ädla känslor och tänkesätt, så mycken storhet och dygd, just i dessa enfaldiga människors rena själar, hvilka icke ens kände namnet på de dygder, hvilka de så skönt utöfvade.

Andra dagen efter begrafningen var den unge husbondens första omsorg, att med Pekka rådgöra om hvad som borde försäljas, för att få den lilla skuld betald, som de sednast måste göra i och för begrafningskostnaden.

Pekka sade, »att härtill fordrades blott att få ett par tunnor tjära sålda. Men då måste husbonden sjelf göra sin första resa till staden, emedan Pekka och den andre drängen nödvändigt borde blifva hemma vid strängare arbete.»

Resan blef beslutad redan till den följande dagen. Då spändes tre tjärtunnor efter en häst, så att de, utan annat åkdon, trillade omkring som hjul efter dragaren. Det är på sådant sätt, som

de finska bönderna i allmänhet forsla sin tjära, då den måste föras landvägen.

Ett par af grannarne foro på samma vis med sin tjära till staden, så att vår unge värd, Matthias Makkonen, fick resällskap med dem.

Efter ett par dygn anlände våra resande med sin fora till Uleåborg. Det var helt sent på en mörk höstafton. Reskamraterne lemnade snart vår Matthias på gatan, sedan de tagit vägen hvar och en åt sin majatalo. Han, stackars gosse, hittade icke och mindes ej heller nu, i förvirringen och vid bullret på stengatan, namnet på det kvarter han skulle söka.

Det mörknade alltmer, sqvalregnade med snöslask, och ingen människa syntes till. Det ena ljuset slocknade i fönstren efter det andra. Stormen röt förfärligt. Der stod den arme gossen, i den hemska natten, genomvåt af regnet och skälfvande af köld. Isslagg piskade bort tårarna och hans bleka kinder röda. Han körde sin trötta häst några steg framåt, men stannade åter. En främling äfven utom mörkret, visste han ej hvar han skulle hamna eller få tak öfver hufvudet. Han var äfven rädd att patrullen kunde komma och sätta honom i kurrän, hvarmed hans reskamrater på odygd hade skrämt honom. Den stackars gossen var nästan tröstlös. Men just då tänkte han på Gud, och på sina kära små syskon derhemma, huru lugnt och varmt de sofvo. Detta skänkte honom någon tröst och torkade hans tårar. Modigare körde han framåt kyrkgatan; men den slutade vid en strand, och ännu såg han hvarken ljus eller människor. Han märkte ej heller ett par glänsande stjernor, hvilka ur den dunkla natten

tycktes vilja vinka till honom himmelsk tröst och ljus.

Men den arma gossens belägenhet blef alltmer bedröflig. Med rinnande tårar och af köld skallrande tänder, tog han äntligen sitt beslut och knackade på dörren till ett apotek, derifrån han såg ett ljussken flämta.

En provisor öppnade dörren och, rörd till medlidande för gossens nöd, lät honom köra sitt lass in på gården. Han följde honom derefter till ett varmt rum, i nattqvarter, sedan han gifvit honom ett glas punsch att värma sig med. Det tacksamma barnet somnade snart sött och roligt.

Om morgonen, då herrn i huset sett gossen och fått höra hans berättelse, erbjöd han honom majatalo hos sig och att köpa hans tjära. Apotekaren hade fått handelsrättigheter så väl genom sitt gifte med en förmögen köpmansenka, som ock emedan han var den förste, som anlade apotek i Uleåborg.

Gossen, som af de i hans öde deltagande unga döttrarna i huset redan tidigt blifvit tröstad och trakterad både med vin och bakelse, ville gerna stanna här qvar. Men han sade, att hans far var skyldig 14 riksdaler i deras förra majatalo, och att han derföre ej kunde flytta, ehuru hans far längesedan ämnat göra det, emedan han varit missnöjd med qvarteret, der man ofta gjort honom orätt.

»Om du så vill,» sade apotekaren, som tyckte om gossen, »så skall du få penningar till denna skuld af mig. Dem kan du framdeles betala; äfven skall jag åtaga mig din skuld på hemmanet.»

Nu var vår Matthias sjelfva glädjen. »Aldrig, aldrig skall jag glömma er godhet för mig,» sade

han, med tårfulla ögon, i det han skakade den välmående herrns hand. Med stort och fast alfvar yttrade gossen sin tacksamhet, — och sitt ord höll han till sin dödsdag, som det anstår en bra karl.

Tjugu år efter Matthias Makkoses första stadsresa satt en fattig enka i sin torftiga koja, belägen vid Kajana tull i Uleåborg. Tre magra, bleka, hungrande barn omgäfvade henne. Redan hade hon utdelat till dem den sista brödkakan och bedt dem tidigt gå till sängs, af fruktan att få höra det i en fattig moders hjerta så skärande ordet »mat», emedan sådant ej fanns. Barnen, vane vid att lida, lade sig tåligt till hvila, läste högt sina aftonböner, och ville derefter gerna insomna för att lindra den ömma modrens bekymmer; men hungerns plågor jagade barndomens goda sömn från deras ögon.

Modren trodde dem sofva och hviskade till gamla Marketa (som länge tjent i hennes föräldrars hus och nu, utan lön, med egen kost, den hon förtjente med sin spinnrock, vårdade de små): »att hon ej skulle tillåta det yraste och yngsta af barnen, hennes lilla sex år gamla flicka, att taga det enda brödstycket, som ännu var kvar i skåpet; utan spara det till frukost åt alla, ifall modren för det arbete, hon nu fulländat och bortbar, ej genast kunde få betalning och dermed bröd.» Derefter smög hon sig sakta ut.

Men den lilla yrhättan, som Marketa varnades för, låg på lur. Hon hade både sett och hört allt. Hon var äfven säker att bröderna ej kunde sofva mer än hon, och alltid färdig till att muntra dem och att skrämma gamla Marketa, hvars favorit hon dock var, sprang den öfverdådiga hastigt ur sin lilla säng till skåpet, och sedan som en väder-

hvirfvel ut på den gröna gården. Den gamla, som trodde att hon farit af med den sparda brödbiten, sprang efter den lilla snatterskan, så fort hon kunde med sina giktfulla ben. Hon ropade gossarna till hjälp, men desse kunde för skratt, att se den olika kapplöpningen, ej komma ifrån stället. Den magra flickan flög, som ett torrt skinn i vädret, i hundrade krokar och vinklar, undan den tunga gumman. Men sluteligen gaf den lilla sig frivilligt fången åt den goda Marketa, i det hon viste henne, att hon ingenting hade i sina små händer. Hon hade alldeles icke rört vid den sparade brödbiten, utan endast velat skaffa ett litet nöje åt sina bröder och motion åt den gamla. Ehuru antruten skratade gumman endast åt sin älsknings upptåg.

Den som aldrig stått rådvill af ångest vid nödens port, för att träda in i öfverflödets boningar, med anhållan om en liten skärf derifrån, kan icke göra sig begrepp om det qval, som förmädde den fattiga, härvid ovana modren att taga detta steg, för sina behöfvande barn. Sedan hon af ett tjenstehjon hos den, åt hvilken hon arbetat, blifvit afspisad med ett vanligt »kom igen i morgon, så får ni betaldt för er söm,» såg honing en utväg till hjälp för i dag. Hon återvände alldeles tröstlös hem till sina små. Ingen blund hade under hela natten kommit i hennes öga, då hon med solen uppsteg till sitt arbete, efter en brinnande bön om hjälp ifrån höjden.

Hastigt lyssnade hon, då hon tyckte sig höra bullret af kärrhjul. I det hon tittade ut, blef hon varse en bonde, som helt sakta körde ett lass in på gården, och lika tyst aflassade sina säckar på hennes trappa. Men då hon såg honom färdig att

derefter osedd återvända, gick hon ut och igenkände Makkonen. Förlägen och rodnande bad den öfverraskade hedersmannen om förlåtelse, »att han nu först kunde betala sin gamla skuld.»

Rörda till tårar voro begge. »Du är mig intet skyldig, Matthias!» sade enkan. »Det du varit skyldig min far var ärligt betaldt och liqvideradt i sterbhuset.»

»Er slägt blir jag evigt förbunden för mitt och de minas välstånd,» sade fadern för åtta barn. »Förmå ej den lilla vedergällning, som jag utan saknad kan bjuda åt min välgörares dotter. Skulle jag någonsin kunna glömma huru äfven ni var god och tröstade mig, då jag var en stackars »orpo»!

Enkan blef således genom guds försyn och den tacksamma Makkonen räddad. Det skedde icke blott ur denna nöd, men ännu flera gånger. Ty så länge barnen voro små, kom den hederlige mannen årligen till henne med skänker af sina landtmannaprodukter, och var dertill så grannlaga, att han alltid påstod sig blott betala gamla skulder.

24.

Disciplinens makt.

En för detta officer vid Kajana kompani, kapten Stjerncreutz, hvilken tagit afsked ur krigsståndet och nu innehade en civil tjänst, satt ensam en vacker sommarmorgon och skref uti en tingssal, hvars dörr stod vidöppen åt en grön gård på landet. Han hade under händer ett särdeles makt-påliggande arbete, och därför mycket brådtom.

I detsamma inträdde, med en rulle dokumenter i handen, en jätte till bonde, hvilken förut tjent som soldat vid hans kompani. Bonden blef utomordentligt glad, att oförmodadt få se och tala med sin fordna älskade kapten. Men denne fägnade det ingalunda nu, då han icke hade tid att samtala med honom och dessutom anade, att bonden blifvit smittad af processlystnad.

«Välkommen, gamla krigskamrat!» sade den skrifvande kaptenen, vid slutet af en mening. »Mins du ännu något af den fordna exersisen?»

»Ja, bevars, nådig kapten!» Den hade bonden visst ej glömt: dertill hade den blifvit honom alltför väl inpräglad både i kropp och själ.

Nu höjde kaptenen på försök sin kommandoröst såsom fordom, och ropade: »rätta er!»

På ögonblicket stod den feta bonden med hängande händer, och rak som en stock.

»Högeromvänd'er!» skrek kaptenen.

Bonden svängde sig om temmeligen fort.

»Gevär på ax'!» kommenderade kaptenen vidare.

Bonden lyfte upp på axeln rullen med protokollerna, dem han verkligen burit hit, i akt och mening att begynna en process.

»Marsch!» fortfor kaptenen.

Bonden marscherade med rak hållning ut genom den öppna dörren, ut åt gård och landsväg, i det han räknade »ett tu, ett tu,» såsom förr.

Vi veta ej huru långt den gamla soldaten sträckte sin marsch. Kanske fortgår den ännu. Men kaptenen satt leende vid sitt skrifbord och fullbordade sitt arbete. Och den tillämnade processen hördes aldrig af, lika litet som den flata processmakaren sjelf.

25.

Festen för stapelstads-rättigheterna.

»Nå, på hvad sätt skole vi nu fira vår beslutade glada fest, för tillåtelsen om stapelstads-rättighet?» yttrade sig stadens allmänt aktade borgmästare till det på rådhuset, för att fatta beslut i detta ämne, samlade borgerskapet — »Männe man skulle gifva en stor bankett?» tillade han betänkligt.

Samteliga borgerskapet besinnade sig långsamt. Sluteligen utbrast en rådman: »då skulle der väl komma att dansas också?» —

»Ja, visst,» svarade flere röster.

»Men,» invände rådmannen, »vi hafva ju ingen musik till dansen, ingen inom hela länet.»

»Jo, här finns ju bror Collins fiol,» sade en ur hopen.

»Och Blommens regall,» tillade en annan.

Borgmästaren invände småleende: »men skulle vi gifva en stor bankett med så liten musik?»

»Man kan låta hemta den närmaste regimentsmusiken,» yttrade en tjock herre, som gerna dansade.

»Den närmaste ligger 37 mil härifrån, i Wasa,» sade borgmästaren, »och festen skall firas om tre dar. Dessutom blefve det för kostsamt att få den hit.»

»Musiken är nog långt borta, för att höras hit,» sade qvickt skämtande en af rådmännen.

»En bal kunna vi ej tänka på, så mycket mindre, som vi icke ega någon danslokal för en så stor samling, som måste bjudas till en stor bankett,» sade borgmästaren med värdigt alfvar.

»Kunde inte en stor middag för karlar vara nog?» inföll en förståndig köpman.

»Ja, men fruntimren vilja vara med på kalaset, det har min gumma sagt. Eljest kommer jag inte att deltaga deri,» sade en skomakare, missnöjd.

»Mästaren deltagar ju i alla kalaser med mera fördel än vi; ty kommer inte er madam dit, så kommer dock en mängd skor och stöflar med, förfärdigade på er verkstad,» sade en knappmakare, för att tillkännagifva en viss sidovördnad för skomakarfrun.

Häftigt utbrast nu hennes kära hälft och försvarare: »Illa stod det till på alla fester här, om ej edra knappar vore med!»

»Silentium, mina herrar!» bjöd borgmästarens stämma. »Således voteras om en middag för karlar?»

»Nej, nej, för fruar!» skrek den förtretade skomakaren; »ty min hustru sade» — —

»Tyst skomakare! Blif vid din läst! Du har ingenting att göra här!» hördes en manlig röst ur hopen, och den lydiga skomakaren lemnade beskedligt samlingen, till sin hustrus stora förargelse.

Men en kopparslagare, (hvars son gick i skolan och hade vacker röst) föreslog, att den minsta kostnad och den största fröjd blefve, om man hade skolungdomen att sjunga glädjesånger i klockstapeln.»

»Musiken ifrån klockstapeln skulle kanske höras något bättre i mästarens öron, än ifrån Wasa och hit,» sade den satiriska rådmannen.

Borgmästaren förklarade: »Här är nu blott fråga, om en middag skall gifvas eller ej. Det tillhör egentligen blott det handlande borgerskapet, som festen mest angår, att rent ut yttra sin mening härom.»

»Jag voterar för en middag med bålar och skålar,» skrek en köpman, som ännu var rusig sedan i går. »Ja, skålar skall det drickas, och skjutas skall det med riktiga kanoner.»

Muntert instämde flere röster med ett gällt; »Ja.»

»Då måste det väl skjutas i Wasa!» sade den alltid invändande rådmannen; »ty närmare finns för närvarande ingen kanon.»

Med ett allmänt skratt slutades nu sammankomsten, utan något beslut om festens firande. Men den hederlige borgmästaren bjöd de förnämsta i staden till en middag hos sig, och der druckos hjertliga glädjeskålar för stapelstads-rättigheten, utan både kanoner och musik ifrån Wasa.

26.

Den återfunna silfverskeden.

Råd- och handelsmannen Johan Possenius reste tidigt en sömmar på eget fartyg ifrån Uleåborg till Stockholm. Den tiden gjordes icke en sådan resa på så kort tid som nu; ty vid första motvind lopp man in i närmaste hamn, så att snart sagdt alla hamnar under vägen besöktes. Fartyget stannade ofta der i flera veckor, under afbidan af gynnande vind, som skulle föra det ut ur hamnen.

Skeppet, hvarpå handelsman Possenius afrest, hade redan varit länge borta, utan att man haft den minsta underrättelse om detsamma.

Hans hemmavarande fru och barn voro oroliga deröfver; men deras vanliga tröst var, att fartyget låg i någon hamn.

En dag, då fru Possenius köpt en lax ifrån laxpatan, blef hon lika förundrad som förskräckt, då man, vid öppnandet af laxen, fann uti honom en silfversked, märkt med handelsmannen Possenii namn, hvilken han medhaft på resan till Stockholm.

Hans familj blef alldeles tröstlös och sörjde honom som död; ty man trodde, att fartyget förlist och allt folket omkommit.

Men huru stor blef icke allas förvåning, då likväl ett par dagar derefter skeppet ankrade på Uleåborgs redd! Dess resa hade varit så snabb, att brefvet om dess afresa från Stockholm ännu icke hunnit fram med posten.

Man kan tänka sig den sörjande familjens glädje. Posseus hade väl saknat sin sked, men visste icke huru han förlorat den på hemvägen från Stockholm. Han förmodade dock, att den med diskvattnet blifvit kastad i sjön. Laxen hade således hunnit fram långt före skeppet.

Man fann denna händelse så märkvärdig, att den blef upptecknad i kyrkoböckerna.

27.

General Carpelan och skolungdomen i Uleåborg.

General Carpelan, som förut förekommit i dessa minnen, såsom landshöfding i Uleåborgs län, sökte och hedrade förtjensten hvarhelst den fanns, öfversåg ej den ringaste, och uppmuntrade idoghet, slöjder och flit, äfven då naturanlag felades arbetaren, i hans dubbelt mödosamma lott.

Isynnerhet bar han en faderlig omsorg om skolungdomens lärdom och framsteg, och försummade aldrig att vara närvarande vid deras examina.

Lucia-dagen före jul var trivial-skolans största högtidsdag för ungdomen, ty då illuminerades hela den rymliga korsskolan med hundradetals talgljus, hvaribland mången dank för gifvaren egde mera värde än för andra de raraste vaxljus, ty också det fattigaste af barnen nekades ej af sina anhöriga den glädjen, att med ett par ljus härtill få bidraga. Likaså gerna som de bemedlade föräldrarne, till uppmuntran för sina söners flit, beviljade deras begäran af flera skålpund ljus till illuminationen i skolan, lika så gerna satt den fattiges moder i sin koja ett par dygn i mörkret med sina små, för att skänka några stunders ljus och glädje åt sitt och deras, enligt det hoppfulla moders hjertats föreställningar, blifvande stöd.

En af rektoristerna kallades custos. Han styrde elavigererne och alla de andra ^hgossarna, hvilka nu, lika små myror, buro och arbetade af alla krafter, för

att få sin skola rätt prydlig till den stora högtidsdagen. Icke många bland dem fingo en blund i ögat natten förut, och knappast heller någon i hemmet, för de ifriga gossarnes rastlösa omtanke för alla sina lexor och skyldigheter, så att intet skulle försummas. Det hos Österbottningen lifligt oroliga, verksamma, känsliga lynnet visar sig här redan hos barnet. Klockan tre till fyra voro de unge redan i rörelse, rena och putsade. Välsignade och kammade af sina mödrar, skyndade de små med glänsande lugg, ett par slantar eller ost och bröd i fickan, nyss uppstigna ur sin varma säng, ut i den stjärnklara vintermorgonen. Darrande af fröjd och köld, sprungo de omkring skolhuset till klockan fem, då clavigerne öppnade dörrarna. Detta skedde när det ringde första gången. Clavigererna, som ofta vakat här hela natten, hade då roat sig med att öfva Cajsa Wargs vetenskap: de kokade jankia, kaffe, stekte plättar, vofflor eller pannkakor och potåter i askan m. m. De kommo ej sällan i gräl med hvarann; men, »då örflen var gifven, var ondskan ock förbi.»

Klockan 6 stod hela skolan i sin högtidsglans illuminerad. Träbågar ställdes i fönstren i det fejade och granrisbeströdda skolhuset. Dessa bågar fullsattes med ljus. Äfven sattes sådana i träkronor, som hängdes i taket, i lampetter på katedern och öfverallt der ett ljus kunde placeras. Till och med fastsattes ljus på pärtstickor, instuckna i väggspringorna, eller i hålen efter de namn, som de öfverdådigaste af skolungdomen här inskurit såsom prof på sin talang och sina skarpa knifvar. Små fattiga gossar i nedra klassen, som ej egde ljusstakar att tillgå, upplyste på sådant sätt mästarverket af sitt snideri

och beredde sig härigenom barnaårens anspråkslösa fröjd.

I sitt vanliga hörn i skol-förstugan hade madam Skönborg tagit plats med sina korgar, hvilkas läckra hemligheter voro öfvertäckta med en snöhvít servet. Den goda madamen, en fattig beskeddlig enka, med snibbig näsa, var dock alltid höflig, som Svenskor merendels äro. Hon var klädd i bindmössa och stycke, tröja med långa skört, och skor med höga klackar, som gjorde hennes gång litet hönsaktig. Gumman var dock skolutomdomens förtjusning, icke mindre än alla andras som tyckte om god smörbakelse. Hon hade en ovanlig talang att icke komma sig ur takten eller missräkna sig, under det hon oupphörligen upprepade: »skall det vara tårtor? — färska tårtor, två styfver tårtan?»

General Carpelan bevistade, med hela sin älskvärda familj, denna högtidlighet. Om generalskan Carpelan kunde sägas detsamma, som en af Finlands skalder sagt om en ännu lefvande generalska derstädes, på en lika plats:

»Det gifvs en adel öfver bördens höjd,
Ett högre värde än den rangen skänker:
En hjertats egen adel, skönast röjd
Der företrädet sjelfmant ned sig sänker.»

Generalskan, sjelfva godheten, var därför allmänt högaktad och älskad. De fattiges vän, var hennes goda hjerta aldrig slutet för den lidandes klagan eller nöd, och hjälpen uteblef ej, om den stod i den godas förmåga. Också följde henne de fattigas rikedom: saknadens och tacksamhetens tårar, med tusende välsignelser, då hon reste med make och barn till Göteborg, dit generalen flyttade som landshöfding 1799.

När den goda generalskan med sina döttrar var närvarande vid examen, så ansågo stadens förnämsta damer det vara en skyldighet att göra friherrinnan och fröknarna sällskap der, ehuru ogera de eljest så tidigt voro ute.

Emot slutet af examen höll generalen vackra uppmuntrande tal till skol-ungdomen. Hans äldsta son baron Wilhelm, ehuru helt ung, höll en gång derstädes en oration på latin.

Sedan alla ceremonier hörande till sjelfva examen voro slut, och gossarne efter flit och förtjenst i klasserna uppflyttade, bjöd generalen de snällaste af dem den dagen till sitt tarfliga bord. Skönt var att se de blyga, af glädje, vördnad och tacksamhet rörda ynglingarnes känsla vid denna uppmuntran. Med fördubblad flit och ansträngning såg man dem sedan täfla om samma hedrande utmärkelse nästa termin.

Till allmän glädje utfördes också vid detta tillfälle i sjelfva skolan en dans som var obeskrifligt imponant. Den var troligen en tradition från katolska tiden. Förberedelserna och öfningarna till densamma upptogo mycken tid. Alla gossarna deltog deri. De dansade med fina tunnband, dem de, i takt efter sången, svängde i omväxlande cirklar och vändningar. Stundom dansades i ringar, stundom förenades tunnbandén till en eller flera kronor, eller svängde de smärta gossarne sig öfver dem, med gymnastisk vighet, och ledde dansen i hundra behagliga turer, under det de med sina genomskärande barnaröster afsjongo följande väl inöfvade latinska hymn:

Ecce novum gaudium.
Ecce novum mirum:
Virgo parit filium,
Quæ non novit virum,
Quæ non novit virum,
Sed ut pyrus pyrum,
Gleba fert papyrum,
Florens lilium.
Ecce quo natura
Mutat sua jura:
Virgo parit pura
Dei filium.

28.

Prostinnans bryderi.

Prostinnan Idman stod på förstugutrappan till stora byggningen af Ijo prostgård. Hon stod i det starka solskenet, med den ena handen öfver ögonen, och en vattenkarafin i den andra. Gumman var varm och ifrig. Hon behöfde hjälp. Men hennes man, tillika med adjunkten, hade begifvit sig till närmaste gästgifvaregård, för att möta kung Adolf Fredrik, som 1752 gjorde en resa genom Österbotten. Allt husfolket hade äfven sprungit ditåt, så att prostinnan befann sig helt ensam. Den reputerliga gumman var klädd i sin bästa högtidsdräkt, kost och kjortel af svart moär, en tät och fin kammardukshalsduk med spets omkring, nätt veckad på halsen, agragenter af samma tyg, med brabantiska spetsar, bindmössa af hvit moär och af breda band en ros i nacken, håret i chignon, fint krusadt spetsstycke, chirandoller i öronen, ett perlband af hemfiskade äkta perlor, blanka skor med höga klackar och stora silfverspännen.

Hastigt smålog gumman helt förnöjd, då hon såg en ståtlig ryttare i full fart komma in på gården. Han helsade vänligt på den fryntliga gumman, som nedsteg från trappan, nigande vid hvarje steg. Genast svängde sig ryttaren från hästen och gjorde en vördnadsfull bugning för prostinnan, som hjertligt bad honom vara välkommen, och frågade, om kungen snart skulle komma?

Artigt svarade den okände, »att Hans Majestät troligen om en timme vore här.»

Då bleknade vår goda prostinna, och sade darrande, »att hon visst ingen orsak hade att frukta vår älskade och milde konung; men ändå, att rätt som värdinna emottaga en herrans smorda, under vårt låga tak, gör mig nu så häpen och rädd. Åt herrn, som ser så god ut, vågar jag visst häri förtro mina största bekymmer. Jag känner ej kungens smak och tycken, ej heller hofsederna och mycket annat som fordras af en värdinna, då hon väntar en kung till gäst. Visst har jag fejat, bakat och bryggt efter bästa förmåga, och nog prisar far och magistern ölet, och Brita Lisa, dotter min, storpastejen med tupphufvudet uppå; men hvad veta de mer än jag? — Om jag nu vågade besvära herrn, att gifva mig goda råd! och att litet se till, om allt är så, som det borde vara, efter kungens smak, den herrn säkert känner mycket bättre än någon af oss!»

»Alltför gerna,» sade främlingen godhetsfullt. «Mycket säkert känner jag kungens smak, så väl som min egen.»

Han bjöd prostinnan sin arm. Glad och lugnad gick hon in vid hans sida.

»Först till matsalen,» sade hon, »för att se, om bordet i hästskoform är dukadt som det bör vara! Sedan i köket att smaka på soppan, och i bagarstugan att se efter skinkor och stekar m. m.»

Uppmuntrad af främlingens försäkringar, »att kungen skulle blifva väl belåten med hela anrättningen,» återvände prostinnan, glad som solen, ifrån denna promenad. Men helt plötsligt såg hon åter så hjertligt bedjande på sin följeslagare och frå-

gade, »om hon ännu skulle våga bedja honom följa sig i källaren, för att probra hvad öl som vore bäst att taga till kungens bord; emedan hon bryggt flera sorter.»

Och äfven härtill biföll den främmande småleende.

Återkomne ifrån den underjordiska färden, upphörde prostinnan ej med sina tacksägelser och nigningar för sin följeslagares artighet, innan hon såg ett moln af damm på landsvägen. Nu bleknade hon åter, och kunde blott stammande säga, i det hon pekade åt den tomma karaffen: »Ej en tår friskt vatten! Ej någon som hjälper mig!»

Med dessa ord skyndade hon till brunnen. Den artige främlingen följde gumman, och begge arbetade af alla krafter, att få upp ett ämbar vatten, under det konungens svit körde med hästar och vagnar in på gården.

Den förskräckta prostinnan skrek: »aj hjertandes!» och släppte karaffen i brunnen.

Hennes medhjelpare lemnade henne nu åt sitt öde, med en nick af välvilja, och gick att blanda sig i den kommande skaran. Prostinnan smög sig i sitt kök, der hon redan fann sin dotter Brita Lisa och sina pigor i fullt bestyr med middagsanrättningen.

Sedan maten var inburen, bordet och allt i ordning, och herrarne samlade, kom vår främling ut i köket, och sade åt prostinnan: »att Hans Majestät ville se henne vid bordet.»

Gumman krusade och ursäktade sig; men den främmande sade, »att prostinnan icke på något vilkor kunde undandraga sig den kungliga nåd henne bevisades.»

Med tårar i ögonen sade hon då: »må vara i guds namn då, bara jag får sitta bredvid herrn sjelf vid bordet. Då skall jag bjuda till att följa med herrn och vara lugn.»

Vänligt beviljade han hennes begäran. Och med hörbart klappande hjerta och så osäkra steg, som om hon varit rädd att golfvet skulle sjunka, insteg nu vår goda prostinna vid sin ledares arm till den kungliga taffeln. Det lugnade henne mer och mer, att hon ej tycktes blifva bemärkt, och att hon fick till granne vid bordet, på sin venstra sida, sin egen kära gubbe, som hon hela dagen saknat.

Hon fattade småningom mod och frågade slutligen sin man, »hvilken af dessa herrar vore kungen».

Men prosten visste det ej ännu sjelf, ehuru han hållit sitt tal till kungen både på svenska och latin.

Då ställde prostinnan samma fråga till sin granne åt höger.

Denne sade småleende: »att en kung alltid bör igenkännas af blotta utseendet.»

»Nej, trå mig jag det kan göra!» svarade prostinnan. »I mina ögon se dessa herrar ut som kungar allihop.»

Då tog grannen ur sin ficka en briljanterad gulddosa, med ett porträtt på locket, och sade till prostinnan: »Se noga efter, hvem detta är likt! Den är kungen.»

Prostinnan häpnade, då hon såg den dyrbara dosan, betraktade länge turvis sin egen man och porträttet, men fortfor sedan att efter hvarandra mönstra alla de andra, till dess hon stannade hos gifvaren af dosan.

Härvid blef hon så bestört, då hon drag för drag igenkände sin beledsagare i visthus, kök och källare, att hon stirrande betraktade honom ett par minuter. Derpå föll hon, med ett utrop: »kungen!» utan sansning mot stolskarmen.

Adolf Fredrik — ty den främmande var verkligen han — hade blott velat roa sig åt den goda gummans bryderi. Hennes älskvärda upprigtighet och oskyldiga näsvishet behagade honom.

Hastigt återkom prostinnan till sansning, och i samma ögonblick föll hon till konungens fötter, med bön om nåd. Då upplyfte kungen henne och tackade henne för ett ibland de största nöjen en monark kan ega, det att okänd höra sig vara älskad af trogna undersåter.

Den dyrbara gulddosan med sitt porträtt skänkte han åt prostinnan, såsom ett minne af främlingen, som vunnit hennes förtroende. Denna kungliga gåfva går ännu, i arf inom Idmanska släkten.

29.

Banketten för Adolf Fredrik.

Då Adolf Fredrik besökte Uleåborg, gaf stadens borgerskap en stor bål. Michael Wacklin blef utsedd till en af värdarne.

Denne man var nu handlande, och gift sedan några år.

Han hade åtnjutit en vårdad uppfostran och rest utrikes, hvarvid han isynnerhet uppehållit sig i Paris. Ett drag från hans ungdomstid måste föregå berättelsen om hans uppträde på banketten för nungen.

Då han befann sig på hemvägen från sina utrikes resor, mötte honom fadren med ett af sina fartyg i Stockholm, för att sjelf hemföra honom.

Då de voro resfärdige, ville gubben ännu se ett spektakel, och bjöd sonen i sin loge.

Denne ville angenämt öfverraska sin goda far med en talang, som han ej kände att sonen förvärfvat sig på resan.

Då förpjesen var slut, försvann den unge Michael ifrån logen, och när ridån uppdrogs, sväf-vade han in på teatern i en solodans, kostymerad som Paris.

Ett sorl af allmänt bifall skallade genast emot honom, med uthållande applåder, så att också hans far full af förtjusning, tillika med de andra, ropade sitt: »bravo! bravo!»

Men helt oförmodadt fick han höra någon nämna dansörens namn, och nu igenkände han sin son.

I fullt raseri störtade gubben då ur logen, och hem till sitt kvarter, der han med sin käpp i handen otåligt väntade dansören.

Denne, utan att ana något ondt, kom glad och sjungande ifrån spektaklet, och helt lycklig af den uppmuntran, han der fått, inträdde vår dansmästare till sin förtörnade far.

Men nu fick »prins Mickel» dansa en helt annan solo för pappas spanska rör: ty gubben ansåg hela sin firma skymfad af sonens publika uppträdande på teatern. Efter vederbörlig afstraffning befallde han, ännu i vredesmod, sonen genast gå ombord på fartyget, derifrån han ej fick komma i land, ehuru man i fjorton dygn måste vänta på vind.

I Uleåborg blef han sedermera ansedd såsom den elegantaste af stadens borgare. Man kallade honom, i anledning af hans fina hållning och utmärkta belefvenhet, prins Mickel.

Han var naturligtvis den mest passande värden på kungens bankett. Hans hustru blef också vald till värdinna på den kungliga banketten. Den gafs i handelsman Holländers sal, den största som då fanns i staden.

Allt, hvad bäst och dyrast var, hopsamlades att pryda festen. Salen hade blå och gula gyllendukstapeter. Mot väggen i fonden upprestes ett högt säte för kungen, öfverklädt med rött purpur-sammet, och siradt med guldgaloner och spetsar. En slags himmel var anbragt deröfver, af dylik sammet, i festoner med guldfransar och tofsar. Väggarna voro prydda med små speglar och lam-

petter med talgljus, omvirade med kransar af björklöf och ängsblommor. Kring taket slingrade äfven en doftande krans från den fria naturen. En förgylld, blomsterbeprydd ljuskrona hängde i taket, och omkring kakelugn och golf voro blommor smakfullt radade. Musiken bestod af tre fiöler och en regal. Straxt vid konungens inträde speltes en marsch, som fortfor tills han intagit sin thron.

Alla stadens förnämsta damer voro klädda i sina högtidsdräfter, de äldre i mössor af guldbrokad, de yngre med blommor, perlor och band på högt friserade tupéer, brokiga habironer eller dolimaner af moär, triomphant, rastisill, bordalue, camaiée, droiette, carlée, sars de soie, m. m. Mången skönhets vackra hals pryddes af äkta perlor, fängade i Uleå elf.

Dansen begyntes med menuett, den graciösaste af alla danser. Sedan dansades quatre faces, mazurkan först på klacken och se'n på tå, långdanser och kammarpolskor.

Då Wacklin som värd blef presenterad för konungen, påminte hans majestät sig namnet, och frågade: »om det var han, som för några år sedan dansat på teatern i Stockholm.»

Då Wacklin bejakade detta, yttrade konungen sin önskan att ännu en gång få se honom dansa en solo.

Inga ursäkter vågades. Den gällde ej, att han nu var korpulent och ovig. Han hade ej dansat, sedan den solo, som beköm honom så illa.

Men nu måste han göra konungen till viljes. Han dansade ännu lätt och med mycken smak och konst, så att den höga gästen helt förtjust flera

gånger ropade da capo, till dess dansören föll sanslös i golvet.

Till allas förskräckelse måste den sanslöse bäras ur danssalen. Sjelfva kungen, som hade ett lätt-rördt hjerta, fällde en tår, då han fick höra, att en blodstörtning några timmar derefter slutade dansörens lif.

Den kungliga bänketten fick sålunda ett sorgligt slut, då den unga enkan med en späd son lemnades att begråta hans olyckliga talang.

30.

Gustaf Adolfs besök.

Då Gustaf den IV Adolf med sin älskeliga drottning Fredrika Dorothea Wilhelmina om sommaren 1802 gjorde sin resetur i Finland, anlände de höga gästerna en mulen afton till Uleåborg. Landshöfdingen Edelsvärd hade rest de kungliga till mötes. Hela stadens folkmängd var i rörelse. Embetsmännen, magistraten och borgerskapet stodo flera timmar väntande på de höga gästerna vid Limingo tullport.

Slutligen ankom en kurir. Derefter landsgevaldigern, ridande, myndig och dammig, med sin embetsstaf. Dessa tillkännagäfvö de höga resandes snara intåg.

Nu böljade folkmassan, liksom hafvet i stilla blåst. Man trängdes och gapade i ydret, skuffades, välsignade, svor eller pep. De starkasta fyllde sina lungor med väder till det långa hurra, som på vederbörandes befallning måste begynna så snart man fick den kungliga vagnen i sigte, och räcka ända ifrån Limingo tull, genom hela staden, till Qvarntullen och ännu ett stycke på köpet, till dess de kungliga med svit intagit sitt logis uti Landshöfdinge-residenset, på Bränneriholmen.

Borgmästaren, sedermera lagmannen, Liljedal anförde magistraten och borgerskapet, hvars alla ledamöter voro klädde i gustavianska dräkten, med smala svarta sidenkappor, och värja vid sidan.

Främst utmärkte sig dock härvid vice borgmästaren och rådmannen Timbom, icke mindre genom styrkan i sin strupe, än genom sitt brinnande nit att tjenstgöra.

Då skjutshästarna spändes ifrån den kungliga vagnen, och magistraten med borgerskapet intog deras plats, sågs vår borgmästare alldeles kollrig och yster af glädje vid denna ära, dragande i seldonen, än som den starkaste åkarhäst, än skenande framåt i fullt galopp, skrikande med full hals och vidöppen mun sitt: »hurra! hurra!» Han var röd och varm, som engeln med domsbasunen, till dess han, besvärad af sin fetma, flämtande och rykande af rent nit i tjensten, tumlade i smutsen under vagnen. Detta olycksfall lät han sig dock ej förtycka. Han gjorde kullerbyttan så mästerligt, att den ej förorsakade någon paus i hans fröjderop, hvilka, likt musiken i en uppskrufvad speldosa, fortforo till dess stycket var slut, det vill säga det utsatta målet för glädjen hunnet af vår borgmästare. Men af rullningen i stoftet under vagnen var hans mun dock nu så full, att ropet i ett par minuter ej hördes så gällt. Snart var likväl stämman åter rensad och i gång.

De kungliga hade redan intagit sitt nattqvarter och önskade sig stillhet och hvila; men Timbom stod ännu ensam qvar på gården, för att skrika sluttonerna af sitt thema utan variationer. Då framträdde hastigt en af hofbetjeningen, lade handen för hans mun, med ett leende: »tyst.»

Vår arme borgmästare hade så när storknat af de toner som nu måste sväljas och nedtryckas utan barmhertighet. Djupt bugande, men oviss om segern, lemnade han fältet.

Stilla, försiktigt och tyst som en katt, smög sig borgmästaren derifrån och hem till sin fru. Han visste nog huru saknad och efterlängtnad han var, men af fruktan för ett hastigt påkommande recidiv af sitt: »hurra», höll han ännu handen för munnen. Darrande gläntade han sakta på dörren till granna kammaren.

»Fy, så du skrämde mej!» sade fru borgmästarinnan, rodnande af glädje, der hon låg till hälften ut genom fönstret, klädd i sin natthabit.

Underkjorteln af fint mörckblått kläde, »utan skryt gjord af borgmästarens gamla syrtüt, var derföre något snäf,» (ursäktade borgmästarinnan, alltid artig och belevad), så att den ej tillät henne niga, då hon någongång råkade händelsevis att synas i sin negligé för de för henne för tidigt och för hennes man för sent uppvaktande stadstjenarena.

Natt-tröjor brukade hon beständigt af flanell, af fruktan för gikt. De voro gjorda af Timboms fordom hvita vingåkersmorgonrockar, ehuru nu till färgen ventre de biche, och så hopkrympta, att sedan man ej kunde få ihop en hel sådan af fyra, blef deraf dock en hederlig natttröja åt fru borgmästarinnan. Nattmössan af grönt vaxtaft satt oroligt på det papiljotterade hufvudet. Fötterna vilja vi ej omtala; dem kan hennes läkare bäst beskrifva.

Så var gumman på sin post, för att kika efter sin kära äkta hälft, som hon klart och tydligt, ifrån gatan, genom andra sidan af fönstret, såg stå bakom sig i den halföppna dörren. Genast föll ett fiffigt infall gumman i hågen: hon ville icke gerna göra sin Timbom alldeles egenkär, ifall han märkt hennes glädje ty; gummans vanliga sats, den hon tusende sinom tusende gånger sökt att prägla

i sin obegripliga mans hufvud, och den hon dessutom gaf såsom ett klokt råd åt alla hustrur, var den, »att man skall tukta sin man: eljest händer att man blir tukta af honom.»

Fru borgmästarinnan beslöt nu att sjelf följa denna regel. Hon antog derföre genast sin vanliga missnöjda min och gnällande ton, i det hon, orörlig ifrån gatan ännu genom fönsterrutan bredvid sig, länge betraktade sin stackars man. Han såg lika förskräckt som förstörd ut, med frisyren på sned och stångpiskan på ena axeln. Så hade han tvekande stannat i dörren, ehuru redan med den ena foten öfver tröskeln till granna kammaren. Då hördes dacapo af ett gnällande: »fy, kom inte hit! Jag tror att du är full, Timbom!» (Hon visste att han aldrig brukade vara det).

Vår välvisse retirerade med sitt ena ben, och svarade saktmodigt genom dörrspringan: »Ja, gulle, jag är full af dam och smuts, och ändå hungrig som en varg.»

Genom dessa ord smälte fru borgmästarinnans medlidsamma hjerta så, att hon sjelf steg ut, och befallde Stina genast borsta borgmästaren, medan hon med egen hand ställde fram litet kall mat åt honom. Hon underlät icke att under detta förmana honom »att aldrig mera dröja borta till klockan elfva, emedan hon redan begynt tro, att någonting händt honom och att kanske kungen hade tagit honom.» Hon sade, »att hon sjutton gånger skickat Stina åt bränneriet, för att söka honom. Sjelf hade hon, tillika med "Sockret", flera gånger promenerat förgäfves ända till kyrkhörnet, för att möta honom. Derefter hade hon legat i fönstret på utkik, och visste ej huru han

lifslefvande kom att stå bakom henne i dörren, utan att hon sett honom komma in genom porten.»

Men gumman kände ej den välvises genväg genom köksfönstret, ännu mindre många andra bredare vägar, dem gubben incognito vandrade ibland, till sin förströelse.

Derefter berättade nu i sin tur borgmästaren, under den kraftiga borstningen, för Stina och sin fru, huru nådig kungen med stora ögon sett på honom, och huru han tillbaka visat kungen all möjlig »je vous assure», och huru den vackra drottningen smäleende nickat åt honom, och huru hofdamerna blefvo glada, blott de sågo en skymt af honom, m. m.»

Borgmästarinnan, lika smiekrad som bekymrad öfver denna sistnämnda utmärkelse, sade med en suck: »Gud ske lof, att du är här, och att de resa snart!»

Derunder rättade hon stångpiskan och putsade, smekande den öfverlycklige, i det hon visligen föresatte sig, att hennes Abel visst aldrig mera skulle blifva synlig för de glada hofdamerna. Och gumman höll ord som en kung.

31.

Det kungliga paret.

Vi vilja nu återvända till det kungliga paret. Lik en ljusets engel satt den unga drottningen vid sin stela gemåls sida.

Deras anblick påminde ovilkorligen om den gamla regeln, »att människan oftast älskar motsatsen af sig själf.» Man läste sprittande ungdomslifflighet och känslöfullhet, under tvång, förenadt med själsstyrka och dygd, i den unga drottningens sköna ansigte, och manlig stadga, förenad med ålderdomens stränga alfvar, i den unge konungens eljest intet sägande blick. Helt rak och trygg satt han i vagnen, då borgerskapet föreställde hästar. Han tycktes tänka: »medan ni vill vara dragare, så gör er skyldighet!». Men i drottningens milda öga glänste en tår der hon satt, blek och rädd, vid hans sida, dock lik en skyddsengel, vänligt hel-sande på det jubilerande folket.

Borgerskapet gaf en middag och en stor bal för de kungliga. Det skedde i handelsman Spår-mans stora sal.

Stadens vanliga stillhet och tystnad afbröts under denna tid alltjemt af det jublande folkets glädjerop, hvarje gång de höga resande voro i rörelse. Och knappt kunde man tro, att Uleåborg, som räknade blott omkring 3000 innevånare, kunde framvisa en så stor folkmängd, som nu hvimlande på

gatorna, när de kungliga foro upp till den granna balen.

Allt hvad staden egde prydligast hopsamlades för att pryda danslokalen, ehuru det grannaste redan förut var användt till att sira de kungligas rum. Tvenne värdar och tvenne värdinnor, af borgerskapet, gjorde les honneurs. Man hade med outtröttligt besvär hitskaffat alla de läckerheter, som det var möjligt att komma öfver.

Handelsverldens omseglare hade förnämligast bidragit dertill, ty de hemförde vanligtvis aflägsnare regioners produkter, såsom tuliaisie, *) till sina patroner och deras fruar. Med hjertlig glädje frambyros nu dessa rariteter, för att visa den allmänna fägnaden öfver den ära de höga gästerna genom sitt besök gjorde den lilla staden.

Kanske väntade ingendera af de kungliga resande att här invid Lappmarken, i grannskapet af nordpolen, få se så många delicer framställda. Ej hade de väl på förhand föreställt sig den smak, hvarmed allt var ordnad. Ehuru en lysande lyx och rikedom här saknades, lyste dock den upprigtiga välviljan skönare. Oförfalskade viner, utländsk frukt, höga krokaner och konfektyrer af ortens fabrik pryddes borden; likasom de färska åkerbären med sin aromatiska lukt lågo rågade på fat af det finaste kinesiska porslin. Silade hjortron, här så deliciösa, gäfvö dem ej efter i ljuflig smak. Hjerpen och rensteken uppmanade alla söderns raraste stekar till täflan i läckerhet. Likaså stolt låg på faten laxen, nyss upptagen ur den brusande forsen och tillredd på sex olika sätt.

*) Hemkomstskänker.

Så prunkade med mat, vin och deserter de fyllda borden, der utländska och inhemska läckerheter ymnigt vittnade om den finska gästvänligheten för främmande, och tillgifvenhet och kärlek för sina regenter.

En guldbesmidd spefågel eller narr fanns det i den kungliga sviten. Flinande, som en ung bonde i ett bröllopsrus, sökte han förlöjliga den upprigtiga gammaldags välfägnad, som man här utbreddt för de höga gästerna. Men de förståndiga stadsboerna ursäktade hans begabberi, troligen af medlidande för det lilla förråd af vett, som befanns under hans krusade lockar, hvilkas iordningställande, tillika med konsten att kriticera folk, utgjorde hans käraste sysselsättning. På spe sade han många granna saker åt en ung flicka. Ibland annat yttrade den frie herrn: »Ni, som är så fullkomligt skön, kunde lätt umbära ett af edra fem sinnen, och ändå vara förtjusande! Hvilket af dem ville ni helst uppoffra, om man tvingade er dertill?»

Besvärad af hans sladder, svarade den finska skönheten, helt kort: »Hörseln, min herre!» hvar efter hon tillslöt örat för hans platta smicker.

Konungen och drottningen dansade ej sjelfva, men Gustaf Adolf befallde herrar af sin svit att dansa med dem af stadens unga damer, som vunnit hans uppmärksamhet. Ibland de lyckliga anmärkte Hans Majestät med synnerligt välbehag den rika handelsman Erik Candelbergs enda dotter, en af stadens unga skönheter. Hon var vid detta tillfälle anspråkslöst klädd, ehuru dyrbart, enligt gammalt borgerligt bruk, i bindmössa af hvit moär, och krusadt stycke af de finaste breda spetsar. Kjorteln och tröjan med ett litet skört voro af

hvitt ostindiskt sidensars. Äfven hade hon hvita sidenskor med silkesstrumpor. Hon bar dyrbara örhängen, och en fin guldked slingrad flera hvarf omkring en alabasterhvit hals, som betäcktes af fina spetsar. Schersminshandsken, ännu mera afundsfull än spetsarna, dolde de ädla stenar hon bar på sin vackra hand. Den nationaldräkt, hon bar, behagade de kungliga mera, än de andra modernare damernas klädsel, ehuru Uleåborg alltid kunnat skryta af vackra fruntimmer i hvad dräkt som helst.

Så snart kungen yttrade sin önskan att se mamsell Candelberg dansa, framledde en af hofkavaljererna den blyga skönheten till en kadrilj på en plats närmast de kungliga.

Då såg man den kalle Gustaf Adolf med förtjusning betrakta denna naturens dotter, som lik en rodnande rosenknopp ej vågade höja en blick från de skönaste blå ögon till det kungliga majestätet. Långa tider härefter påminte sig Gustaf Adolf den vackra finskan och bindmössan. För att göra kungen ett nöje, hade några hoffröknar föresatt sig att nyttja denna hufvudbonad; men på en promenad togos de af misstag för vanliga jungfrur, hvar efter de aldrig mera vågade nyttja bindmössa.

Under kanoners dån druckos de höga gästernas skålar, och den granna balen slutade först emot morgonen, sedan de kungliga tidigare lemnat den.

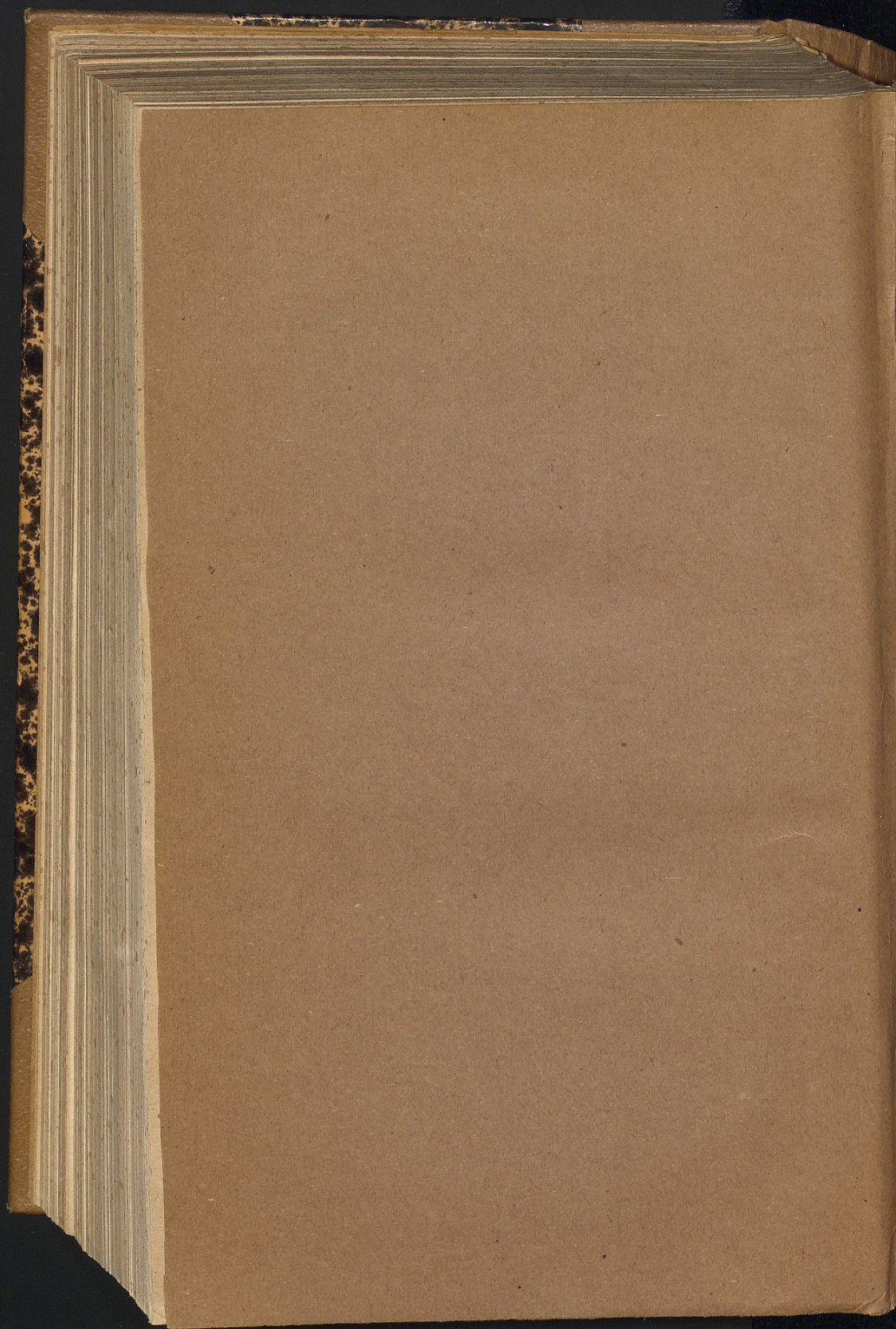
Första Delens innehåll:

1. Uleåborg för femtie år sedan.	sid.	1.
2. Kyrkan och Messenii graf	»	7.
3. Beckholmen eller Pikisaari	»	15.
4. Lötan	»	15.
5. Bondgossen från Idensalmi	»	18.
6. Gamla farmor	»	23.
7. Familjestödet	»	25.
8. Carl Saxa	»	50.
9. Kalmucken	»	55.
10. Den välvises dubbla bröllop	»	57.
11. Stora forsen och Pikkarainen	»	45.
12. Den sällsamma kalkåknigen	»	52.
13. Tre Fruars färd	»	56.
14. Vår Herre de därars förmyndare	»	59.
15. Hofrådet	»	61.
16. Den stora Åskan	»	88.
17. General Carpelan och Länsmannens bref	»	91.
18. Vedergällningen	»	97.
19. Kivi-Taneli och enkans åker	»	100.
20. Den nya Gingangsklädnigen	»	103.
21. Moster Stina	»	107.
22. Tullnårens Kalakukko	»	118.
23. Makkonen	»	120.
24. Disciplinens makt	»	129.
25. Festen för stapelstads-rättigheterna	»	151.
26. Den återfunna silfverskeden	»	154.
27. General Carpelan och skolungdomen i Uleåborg	»	156.
28. Prostinnans bryderi	»	141.
29. Banketten för Adolf Fredrik	»	146.
30. Gustaf Adolfs besök	»	150.
31. Det kungliga paret	»	155.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS L. J. HJERTA,
1844.

Tr

6000070575

Göteborgs universitetsbibliotek

